

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**TAPU VE KADASTRO
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ DEFTER EMİNİ
SERVER EFENDİ SERGİ SALONUNDAKİ
17 - 18. YÜZYIL EL YAZMASI
VAKFİYELERİN TEZHİPLERİ**

ASLI SEDA AKBAŞ

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

ŞUBAT 2017

**TAPU VE KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ DEFTER EMİNİ
SERVER EFENDİ SERGİ SALONUNDAKİ 17 - 18. YÜZYIL EL
YAZMASI VAKFIYELERİN TEZHİPLERİ**

Aslı Seda AKBAŞ

DANIŞMAN Yrd. Doç. Dr. Hatice ÖZTÜRK TOZUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT 2017

Aslı Seda AKBAŞ tarafından hazırlanan “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Defter Emni Server Efendi Sergi Salonundaki 17.-18.Yüzyıl El Yazması Vakfiyelerin Tezhipleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hatice TOZUN

Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarımı Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan : Prof. Aysen SOYSALDI

Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Doç. Serkan İLDEN

Resim Bölümü, Kastamonu Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 17/02/2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Aslı Seda AKBAŞ

17/02/2017

TAPU VE KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ DEFTER EMİNİ SERVER
EFENDİ SERGİ SALONUNDAKİ 17 - 18. YÜZYIL EL YAZMASI

VAKFİYELERİN TEZHİPLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Aslı Seda AKBAŞ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Şubat 2017

ÖZET

Milletleri medeniyetler düzeyinin üzerine taşıyacak unsurlar arasında ilim, fikir ve sanat ilk sıralarda gelmektedir. Sanatın alt dallarının en önemlilerinden biri ise şüphesiz ki geleneksel sanatlardır. Geleneksel sanatlar, ana görsellerin en iyi şekilde sunulmasını sağlayan, kökenlerini geleneksel yaratılarla besleyen bir sanat dalı olmuş ve yüzyıllardır sanat perspektifi paralelinde gelişim sürecini tamamlamıştır. Bir milletin kültür ve medeniyet seviyesini doğru değerlendirebilmek için onun kültür varlıklarını iyi incelemek gerekir. Bu bağlamda, Türk dünyasının en önemli yansıtıcısı durumunda olan kültür unsurlarının doğru değerlendirilip, çıkarımlar yapabilmek için Türk sanatlarını iyi bilmek ve anlamak gerekmektedir. Türk sanatlarının yüzyılları kapsayan gelişim sürecinin önemli bölümlerinden biri olan XVII. ve XVIII. Yüzyıllara ait El Yazması Vakfiyelerin Tezhiplerinin bulunduğu Tapu Ve Kadastro Genel Müdürlüğü Defter Emini Server Efendi Sergi Salonundaki eserlerle ilgili bu yönden araştırılmadığı için, bu çalışma yapılarak Türk sanatları literatürüne katkıda bulunmak bu çalışmanın maksadını oluşturmuştur. Araştırma sonucunda incelenen eserler, dili, dönemi, motif ve kompozisyon özellikleri, kullanılan renkler, uygulanan teknikler ve eserlerin ölçülerini belirleme açısından ele alınmıştır. Bu araştırmayı yapmaktaki amaç ise; müze envanterlerindeki eksik bilgilerin tamamlanabilmesidir. Araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak, araştırmacı tarafından ortaya konulan önerilere yer verilmiştir

Bilim Kodu : 411.7.021
Anahtar Kelimeler : Tezhip Sanatı, Vakfiye, Unvan Sayfası, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
Sayfa Adedi : 121
Danışman : Yrd. Doç. Dr. Hatice ÖZTÜRK TOZUN

ILLUMINATIONS OF MANUSCRIPT ENDOWMENTS OF 17TH-18TH
CENTURIES AT THE GENERAL DIRECTORATE OF LAND REGISTRY AND
CADASTER LAND REGISTER OFFICIAL SERVER EFENDİ SHOWROOM
(Master's Thesis)

Aslı Seda AKBAŞ

GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF FINE ARTS

February 2017

ABSTRACT

Science, ideas and art are the leading factors that will carry the nations over the civilization level. One of the most important sub branches of art is certainly Traditional Arts. Traditional Arts has been a field of art that is feeding its roots with the traditional creations providing to submit the main visuals ideally and it has completed its development period in parallel to the art perspective for centuries. In order to correctly assess the culture and civilization level of a nation, it is required to analyze the cultural assets of that nation in detail. In this context, it is necessary to assess the cultural factors that are on the most important reflectors of Turkish world correctly and to know and understand Turkish arts well in order to have inference. Since therefore the art works at the General Directorate of Land Registry and Cadaster Land Register Official Server Efendi Showroom that is one of the important sections of the development period consisting of the centuries of Turkish arts, where the Illuminations of Manuscript Endowments of 17th-18th centuries are present, are not analyzed in this way, this study is executed and the scope of this study is developed in order to contribute in the literature of Turkish Arts. The art works examined as a result of the analysis are addressed in terms of language, period, design and composition characteristics, colors used, techniques applied and determination of the sizes of the art works. The purpose of executing this study is to complete the missing data at the inventories of the museum. Depending on the findings obtained in the study, the suggestions revealed by the researcher are included.

Science Code : 411.7.021
Keywords : Art of illumination, Endowment, Title Page, General Directorate
of Land Registry and Cadaster
No. of pages : 121
Consultant : Assistant Professor Dr. Hatice ÖZTÜRK TOZUN

TEŞEKKÜR

Araştırmanın konusunu belirlerken ve çalışmanın her aşamasında yardım eden, tezin hazırlanmasında bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen, konu ile ilgili kaynaklarını kullanımına sunan, tez danışmanım, sayın hocam Yrd. Doç.Dr. Hatice TOZUN'a, tezin çalışma ve değerlendirmelerinde yardımda bulunan Doç.Dr. Serkan İlden ve Prof.Dr. Nusret Çam'a derin teşekkürlerimi sunuyorum. Vakfiyeleri incelemem için gerekli izin belgesini veren Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi Müzesi yetkililerine, birebir incelemeler sırasında hoşgörülerini ve yardımlarını esirgemeyen Server Efendi Sergi Salonu bölümü sorumluları ve çalışanlarına, kütüphane taramamda ve müze araştırmalarım, çalışmalarım boyunca tecrübelerinden faydalandığım, gerekli düzenleme ve yönlendirmelerle desteğini esirgemeyen değerli hocam ve sevgili arkadaşım Yrd. Doç.Dr. Yavuz Selim Kafkasyalı'ya, ayrıca bana maddi manevi destek veren, sabır gösteren, çalışmam boyunca beni yalnız bırakmayan değerli aileme, desteğiyle bana her türlü kolaylığı sağlayan bölüm başkanım Prof. Aysen Soysaldı ve diğer hocalarıma, arkadaşlarım Burak Çakır ve Mustafa Doğan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Aslı Seda AKBAŞ

Şubat, 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
RESİMLERİN LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Amaç	2
1.2.1. Alt amaçlar	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sınırlılıklar.....	3
1.6. Anahtar Kelimeler	4
1.7. Tanımlar	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Kitap Sanatları İçinde Türk Tezhip Sanatının Tanımı ve Önemi	5
2.2. Tezhip Sanatında Kullanılan Teknikler.....	7
2.2.1. Hâlkâr tekniği	7
2.2.2. Zemini boyalı klasik tezhip (düz tezhip) tekniği	7
2.2.3. Zer-ender-zer tekniği	8
2.2.4. Çift tahrir (negatif-havalı) tekniği	8
2.2.5. Zerefşan (altın serpmeye)	9
2.3. Tezhipte Kullanılan Malzemeler	9
2.3.1. Altın	10
2.3.2. Kâğıt	10

2.3.3. Mühre	11
2.3.4. Boya	11
2.3.5. Murakka	12
2.3.6. Fırça	12
2.4. Tezhip Sanatının Dönemleri	13
2.4.1. Erken dönem tezhip sanatı	13
2.4.2. Selçuklular dönemi tezhip sanatı.....	15
2.4.3. Beylikler dönemi tezhip sanatı	15
2.4.4. Osmanlı erken dönem tezhip sanatı	17
2.4.5. Osmanlı klasik dönem tezhip sanatı	19
2.4.6. Osmanlı geç dönem tezhip sanatı	21
2.6. İlgili Araştırmalar	29
3. YÖNTEM	31
3.1. Araştırma Modeli	31
3.2. Evren ve Örneklem	31
3.3. Veri Toplama Teknikleri	31
4. BULGULAR VE YORUMLAR	33
4.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ve Server Efendi Sergi Salonu	33
4.1.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	33
4.1.2. Server Efendi Sergi Salonu	37
4.2. Server Efendi Sergi Salonundaki Vakfiyelerin Tezhiplerinin İncelenmesi	40
4.2.1. 17. yüzyılla tarihlenen vakfiyeler	41
4.2.2. 18. yüzyılla tarihlenen vakfiyeler	60
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	109
5.1. Sonuç ve Tartışma	109
5.2. Öneriler.....	111

KAYNAKLAR	113
EKLER	117
EK-1.	118
EK-2	119
ÖZGEÇMİŞ	120

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim 4.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Genel Görünüşü	33
Resim 4.2. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü İç Bölüm Görünüşü.....	34
Resim 4.3. Server Efendi Sergi Salonu Müze Giriş Kapısı	37
Resim 4.4. Server Efendi Sergi Salonu Müze İçİ.....	38
Resim 4.5. Server Efendi Sergi Salonu Müze İçİ.....	38
Resim 4.6. Server Efendi Sergi Salonu Müze İçİ.....	39
Resim 4.7. A. Evkaf-1 Cerrah Mehmet Paşa	41
Resim 4.8. B. Evkaf-1 Cerrah Mehmet Paşa	42
Resim 4.9. A. Vezir-i Azam Ahmet Paşa Vakfiyesi	45
Resim 4.10. B. Vezir-i Azam Ahmet Paşa Vakfiyesi	46
Resim 4.11. Hırami Ahmed Paşa Vakfiyesi.....	49
Resim 4.12. Girit Ser- 'Askeri Ahmed Paşa	52
Resim 4.13. A. 29. Mevlana Vafı Mehmet Efendi.....	54
Resim 4.14. B. 29. Mevlana Vafı Mehmet Efendi.....	55
Resim 4.15. Muhaddisin Mevlana Vafı Mehmet Efendi	58
Resim 4.16. A. Defter-i Evkaf-1 Merhume Valide Sultan Tırnovi ve Gayrihi.....	60
Resim 4.17. B. Defter-i Evkaf-1 Merhume Valide Sultan Tırnovi ve Gayrihi.....	61
Resim 4.18. C. Defter-i Evkaf-1 Merhume Valide Sultan Tırnovi ve Gayrihi.....	62
Resim 4.19. A. Defter-i Evkaf-1 Merhume Valide Sultan, Der Mihaliç	65
Resim 4.20. B. Defter-i Evkaf-1 Merhume Valide Sultan, Der Mihaliç	66
Resim 4.21. A. Sadr-1 Sabık 'Atıfetlü El-Hacc Mehmed İzzet Paşa Hazretlerinin Evkafı	69
Resim 4.22. B. Sadr-1 Sabık 'Atıfetlü El-Hacc Mehmed İzzet Paşa Hazretlerinin Evkafı	70
Resim 4.23. C. Sadr-1 Sabık 'Atıfetlü El-Hacc Mehmed İzzet Paşa Hazretlerinin Evkafı	71

Resim 4.24. A. Mücellid Yusuf Ziya Paşa Vakfiyesi	74
Resim 4.25. B. Mücellid Yusuf Ziya Paşa Vakfiyesi	75
Resim 4.26. C. Mücellid Yusuf Ziya Paşa Vakfiyesi	76
Resim 4.27. D. Mücellid Yusuf Ziya Paşa Vakfiyesi	77
Resim 4.28. A. Evkaf-ı Vezir-i A'zam Hasan Paşa	80
Resim 4.29. B. Evkaf-ı Vezir-i A'zam Hasan Paşa	81
Resim 4.30. Sabıka Galata Saray Hekim Başısı Mehmed Arif Efendi	84
Resim 4.31. A. Defter-i Evkaf-ı Çorlulu Ali Paşa	87
Resim 4.32. B. Defter-i Evkaf-ı Çorlulu Ali Paşa	88
Resim 4.33. C. Defter-i Evkaf-ı Çorlulu Ali Paşa	89
Resim 4.34. A. Defter-i Evkaf-ı Vezir-i A'zam Ali Paşa, Der-Zihne.....	92
Resim 4.35. B. Defter-i Evkaf-ı Vezir-i A'zam Ali Paşa, Der-Zihne.....	93
Resim 4.36. Vakf-ı Sadr-ı Ekrem Vezir-i A'zam (Damad) İbrahim Paşa, Der Kaza-i Bayındır	96
Resim 4.37. Nahiye-i Karahisar Der-Liva-i Niğde	99
Resim 4.38. A. Çorlulu Ali Paşa Vakfi.....	102
Resim 4.39. B. Çorlulu Ali Paşa Vakfi	103
Resim 4.40. Evkaf-ı Hazreti Muhammet (Mehmet) Paşa, Der-Yalak Abad	106

1. GİRİŞ

“Vakıf, kişinin taşınır veya taşınmaz mallarını hiçbir etki altında kalmadan kendi rızası ve isteğiyle şahsi mülkiyetinden çıkarıp, hayır yapmak gayesiyle yine kendisi tarafından belirtilen şart ve hizmetlerin yerine getirilmesi için ebedi olarak tahsis etmesidir” (Toktaş, 2015, s.944).

“Vakfiyeler ise bir vakfın şartlarını bildiren belgelerdir. Vakfiyelerde, kurulan vakfın nasıl yönetileceği, ne türlü harcamalar yapılacağı, kaç kişinin çalışacağı ve bunların ne kadar aylık alacağı, bu aylıkların hangi kaynaklardan sağlanacağı, bu vakıflardan kimlerin, nasıl yararlanacağı vb. kayıt ve şartları yazılmaktadır” (Toktaş, 2015, s.945). Vakfiyeler, vakıf hizmetlerinin nasıl yürütüleceğine dair bilgileri içermesinin yanı sıra dönemin hukuki, tarihi, coğrafi, toplumsal, iktisadi, dini vb. yönlerden izlerini günümüze taşıyarak kültürümüzü de yansıtmaktadır. Tüm bu özellikleri ile beraber vakfiyeler Türk kitap sanatlarımızdan hat, minyatür, ebru ve araştırma konumuz olan tezhipleri içermesi ve günümüze ışık tutması açısından da son derece önemlidir.

Tezhip el yazması kitapları ve hüsn-ü hat murakkaların kenarlarını boya ve yaldızlı süslemelerle tezyin etmek işine verilen isimdir. Arapçada altınlama manasına gelse de yalnız altın yaldızla işlenen işleri ifade etmez, boyalarla yapılan ince süslemelere de denir. Orta Asya'dan çıkarak, her yüzyılda gelişerek ilerlemiş, 16. yüzyılda Osmanlı Devleti ile beraber zirveye ulaşmış, sanatkârlar, nakışhaneler ve sarayın desteğiyle sürekli gelişme göstermiş, duraklama döneminde durmuş, batılılaşma döneminde Batı'nın etkisinde kalmış, batılılaşma sürecinden sonra da bu sanata gönül vermiş insanların gayreti ile günümüze kadar ulaşmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları, anahtar kelimeleri ve tanımlar yer almaktadır. Kavramsal çerçevede, kitap sanatları içinde Türk tezhip sanatının tanımı ve önemi, tezhip sanatında kullanılan teknikler, tezhipte kullanılan malzemeler, tezhip sanatının dönemleri ve ilgili araştırmalar kısmı yer almaktadır. Yöntem bölümünde, araştırma modeli, evren ve örneklem ve veri toplama teknikleri bulunmaktadır. Bulgular ve

yorumlar kısmında ise Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ve Server Efendi Sergi Salonu ve bu salondaki vakfiyelerin tezhiplerinin incelenmesi ile 17. ve 18. yüzyılla tarihlenen vakfiyeler konularına değinilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Milletlerin kültürel miraslarının koruma altına alınması, yaşatılması ve bugüne kadar bu eserlerin değerlendirilip esin kaynağı haline gelmesi özellikle ulusal benliğin yaşatılmasında önemli bir husustur. Anadolu’da yüzyıllar içerisinde hüküm sürmüş medeniyetlerin kültürlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi gelecekte bu alanlarda yapılacak çalışmalara ışık tutabilmesi açısından çok önemlidir.

Bunlara bağlı olarak öncelikle araştırmada kitap sanatlarımızın, tezhip adı altında geçen dalı ile ilgili bilgilere açıklamalı olarak yer verilmiştir. Değinilen bu bilgiler ışığında, araştırmamızın asıl konusunu oluşturan “Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Defter Emni Server Efendi Sergi Salonundaki 17.-18. Yüzyıl El Yazması Vakfiyelerin Tezhipleri” incelenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmada amaç; Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi’nde bulunan 17.-18. yüzyıla ait el yazması tarihi eserlerin, kısıtlı kalan envanter kayıtlarındaki bilgilerine katkıda bulunmak, eserlerin yapıldığı yüzyılların süsleme özellikleri incelenerek, eserlerle ilgili doğru tespitlerin yapılması ve o yüzyıllardaki süsleme özelliklerinin eserlere olan yansımalarını değerlendirerek, eserlerden yola çıkarak yapıldıkları dönemin sanatsal yaratıları hakkında kayıtlarda yer alan bilgilere yenilerini eklemektir.

1.2.1. Alt amaçlar

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranacaktır.

1. İncelenen ürünlerin tezhip özellikleri nelerdir?
2. İncelenen ürünlerdeki tezhiplerin motif ve renk özellikleri nelerdir?

3. İncelenen ürünlerdeki tezhiplerin kompozisyon özellikleri nelerdir?
4. İncelenen ürünlerdeki tezhiplerde uygulanan teknikler nelerdir?
5. İncelenen ürünlerdeki tezhiplerin boyutları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Geleneksel Türk sanatlarımız içerisinde yer alan ve “Kitap Sanatları”nın bir kolu olan Tezhip Sanatı, ülkemizde ve dünya sanatı içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Bunun nedeni, tezhip sanatının köklü bir geçmişe sahip olması, yoğun bir emek, dikkat ve çaba gerektirmesi ve aynı zamanda geniş yelpazede kullanım alanı olması ve günümüzde de hala gelenekseli yaşatmasıdır.

Araştırmaya konu olarak seçilen yazma eserler, dönemine uygun bir şekilde bezenmişler ve Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Defter Emni Server Efendi Sergi Salonu’nda sergilenmektedirler. Eski tarihlere ait olması nedeniyle de yapıldığı dönemin süsleme özelliklerine ulaşmak bakımından kaynak eser niteliğindedir. Bu eserler sanat tarihimiz açısından da çok önemli bir yere sahiptir. Fakat henüz eserlerle ilgili kapsamlı bir araştırma ve inceleme yapılmadığı için bu nadide eserleri, sanat tarihi, sanat öğrenimi yapan öğrencilere ve topluma tanıtmaya imkân olmamıştır. Araştırmayla elde edilen veriler sayesinde bu eserlerin daha geniş kitlelere tanıtılması için bir adım olmuştur.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla taranan kaynakların güvenilir oldukları ve yeterli bilgi verdikleri,
2. Araştırma kapsamına alınan örneklem grubunun evreni temsil edecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma, Ankara Tapu Kadastro Arşivi’nde bulunan yazma eserler ile sınırlıdır.
2. Araştırma, Türkçe yazılı kaynaklarla sınırlıdır.
3. Araştırma, kullanılan veri toplama aracı ile sınırlıdır.

4. Araştırma ile ilgili bu müzede inceleme için ulaşılan 34 eserle sınırlıdır.
5. Araştırma, incelenen eserlerin tezhip süslemeleri ile sınırlıdır.

1.6. Anahtar Kelimeler

Tezhip Sanatı, Vakfiye, Unvan Sayfası, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü.

1.7. Tanımlar

Tezhip: Eskiden el yazması kitapları ve hüsn-ü hat murakkaların kenarlarını boya ve yaldızlı süslemelerle tezyin etmek işine verilen isimdir. Arapçada altınlama manasına gelse de yalnız altın yaldızla işlenen işleri ifade etmez, boyalarla yapılan ince süslemelere de denir (Akar ve Keskiner, 1978, s. 30).

Vakfiye: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopesi'nde, Osman Gazi Özgüdenli'nin vakfiye maddesine göre; bir vakfin kurucusu tarafından düzenlenen vakfin işleyişiyle ilgili resmi belge olarak tanımlanır (Özgüden, 2012, s.465)

Unvan Sayfası: Yazma eserlerde metnin başlangıcından; cüzlü mushaflarda cüz başlarında sûrenin başlangıcında, sayfanın ilk sağ kısmına metnin üstüne tek taraflı yapılan ve tığla nihayetlenen tezhipli bölüme “unvan sayfası” denir. Bazı ilmi veya edebi yazmalarda metin, ser levha yapılmadan unvan sayfası ile başlar. Unvan sayfası yazma eserler içinde bir bakıma ser levha görevini üstlenirse de bunları birbirinden ayıran bazı noktalar vardır. Mesela unvan sayfasında cetvel ile çevrilmiş metnin üstüne tek taraflı, yoğun tezhip yapılmıştır. Hâlbuki ser levha mutlaka karşılıklı çift sayfadan meydana gelir ve üç tarafı yoğun tezhipte bezenir. Daha çok mushaflarda kullanılsa da padişaha sunulmak üzere hazırlanan din dışı eserlerde de rastlanmaktadır. Unvan sayfaları, sûre başı tezhibi gibi metnin aralarında değil de, metnin başında üst kısımda yer aldığı için tezhip tığlarla tamamlanmıştır. Unvan sayfaları bezeme şekline göre üç grupta toplanmıştır. Bunlar ikilil, kubbeli ve mürekkep formlu unvan sayfalarıdır. Bu grup isimler ser levha için de geçerlidir (Derman, 2002, s. 292).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde tezhip sanatının tanımı ve önemi, araştırmanın içeriği açısından önemli bir yer tutmaktadır. Tezhip sanatında kullanılan malzemeler ve teknikler kısaca anlatılmıştır. Tezhip sanatının dönemleri ise geçmişten günümüze kadar izlediği yol açıklanarak, dönemsel özelliklere yer verilmiştir.

2.1. Kitap Sanatları İçinde Türk Tezhip Sanatının Tanımı ve Önemi

Tezhip kelimesi, Arapça “Zehep” kelimesinden türemiştir. Türkçe’deki karşılığı ise “altınlamak”tır (Tuncel, 2002, s. 8).

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopesi’ndeki İnci Ayan Birol’un tezhip maddesine göre tezhip; “yazma kitap, levha ve murakka’ların bezenmesinde ezilmiş varak altın ve çeşitli renklerin kullanılmasıyla uygulanan süsleme sanatı” olarak tanımlanır.

İnsan doğası gereği hep kendini arar, kendi yaradılış gerçeğinin peşinden koşar. Ürettiği her sanat eserinde de kendinden bulduğunu yansıtmaya çalışır. Tezhip sanatı söz konusu olduğunda, bu yansıma çabasının sonucu olarak ortaya çıkan eser; benlik duygusundan sıyrılmış sanatçısının kalbinde yer alan Yaradan sevgisiyle özetlenebilir. Son tahlilde tezhip; sanatkârının kendini arayış çabasının çizgilerle ifadesidir.

El yazması kitaplara baktığımızda tezhip ve hat sanatlarının, adeta birbirleriyle yarışarcasına sanatsal bir derinlik, manevi bir haz ve müstesna güzellikte görsel bir zenginlik sergilediklerini görürüz (Meriç, 2000, s. 107).

İnsan doğası gereği bir denge arayışı içindedir. Tezhip sanatı bir denge sanatıdır. Bu sanatta denge, büyük-küçük, uyum-uyumsuzluk, açık-koyu, sıcak-soğuk renk ilişkisi, boşluk-doluluk etkileriyle oluşturulmaya çalışılır. Tezhip sanatında bütünü oluşturan parçaların birbiriyle ilişkisinin iyi organizasyonu, tasarımda denge, uyum, ritim ve en önemlisi bütünlük sağlar (Özcan, 2012, s. 483).

İslam sanatında tezhip büyük çoğunlukla yazma eserlerde kullanılmıştır. Bu yazma eserler de üç ana grupta toplanmaktadır. Bunlar; Yazma kitap tezhipleri, Levha tezhipleri, Ferman ve Berat tezhipleri başlığı altında toplanmıştır.

1. yazma kitap tezhipleri; a) Dini konulu yazmalar, b) Edebi konulu yazmalar, c) Bilimsel konulu yazmalar, müzehhiplerce tezhiplenmektedir.

2. Levha tezhipleri, Celî yazılan ayetler ve Esmâ'ül-hüsna'yı oluşturan kelimelerden her birinin yazıldığı methiyeler, şiirler, anlamlı güzel sözlerin yazıldığı murakkaa'ların boş alanları, levha tezhiplerinde uygulama alanıdır.

Yazıyı çevreleyen bir dış pervaz ile iç kısımda da yazının formuna göre ya köşelerdeki üçgen alanlar ya da genelde celî sulûs-nesih hat'ın olduğu levhalardaki kare, dikdörtgen boşluklar (koltuklar) başlıca tezhip alanlarını göstermektedir.

Yazma kitap ve levhalarda aharlı kâğıt kullanılmalıdır.

3. Ferman ve Berat tezhipleri; Sefer, asker sevki vergi vb. gibi sebeplerle ilgili şahıslara gönderilmekteydi.

Ferman: Divan-ı Hümayun veya Paşakapısı'ndaki divanlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerlerinde padişah tuğrası bulunan, padişah emirleridir.

Berat: Bir adı da nişan olan ve ilk devirlerde "biti" veya "misal" de denilen berat, bir gelirden tahsis edilmiş bir şeyin kullanma hakkının verildiğini belirtir. Berat'ın yeni tahta çıkan padişah zamanında da geçerliliğini koruyabilmesi için "tecdid" olduğu belirtilen yenisi verilirdi. (Tuncel, 2002, s. 8-9).

Türk sanatı, geçmişi, bugünü ve geleceği olan köklü bir sanattır ve geleneğe dayanır. Bu bakımdan keskin çizgilerle birbirinden ayrılması mümkün olmayan dönemlerin, birbirlerini etkilemeleri, yani, her sanat dalında beğenilen unsurların sonraki dönemlerde de benimsenerek tekrar edilmeleri ve geliştirilmeleri daima öngörülmüştür (Sertyüz, 2009, s. 20).

Diğer taraftan Saray nakışhanelerinde, bugünkü sanat tarihimize mal olmuş emsali olmayan eserler meydana getirilmiştir. Bu nakışhaneler, genellikle sarayın özel bölümlerinde kurulmuş, padişah ve saray erkânına takdim edilmek üzere yazma kitaplar, fermanlar, tuğralar, albüm ve murakkalar hazırlanmıştır. Ancak çok güzel tezhiplenmiş eserlerde bile sanatkâr imzasına yüzde on oranından daha az rastlanmaktadır. Bu anonim anlayış yüzünden tezhibin tarihini tespit edebilmek oldukça güçleşmiştir (Akar ve Keskiner, 1978, s. 22).

2.2. Tezhip Sanatında Kullanılan Teknikler

Her sanat dalında olduğu gibi tezhip sanatında da, bu sanatın kendisine has kullanılan teknikleri vardır. Bu teknikleri uygulayabilmek için tezhibi yapacak olan sanatçının yani müzehhep ya da müzehhibenin, murakkasından, kâğıdına kadar, boyalarından, desen ve kompozisyonuna kadar uzun bir süreçte sabredip, sebat ederek tekniğe uygun hazırlanması gerekmektedir. Tezhibin en önemli teknikleri kendi içindeki yapım tekniklerine göre; Hâlkâr Tekniği, Zemini Boyalı Klasik Tezhip (Düz Tezhip) Tekniği, Zer-ender-zer Tekniği, Çift Tahrir (Negatif-Havali) Tekniği ve Zerefşan (Altın Serpme) Tekniği olmak üzere beş grupta toplanmaktadır. Çok kullanılarak klasikleşen bu tekniklerin değişmeyen yapılaş sıraları ve özellikleri vardır (Birol, 2012, s. 62).

2.2.1. Hâlkâr tekniği

Arapça **yaldızlamak** manasına gelen **hâlli** kelimesinden türemiş olan hâlkâr (hâlkârî), altın yaldızlı iş manasına gelir. Hâlkâr günümüzde altınla yapılmış hafif tezyinat üslûbuna verilen isimdir. Hâlkâr tarzındaki çalışmalarda boyama sulu altın ile yapılır. Sulandırılmış altın fırça sürülerek motif uçlarına doğru çekilir ve gölgeli bir görünüm elde edilir. Sonra nüanslı olarak tahrirleri çekilir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 157).

Hâlkârın tezhibe oranla daha kolay yapıldığı, ayrı bir üslûbu ve kuralları olan daha cazip bir bezeme tarzı olduğu düşünülmektedir. Tezhip, daha üslûplaşmış ve daha ziyade geometrik şekillerle bezenmiş bir tezyin usûlüdür. Bugün sınıflandırılması zor olan pek çok bölümlere ve bu bölümler de birçok çeşitlere ayrılmıştır. Hâlkâr üslûbunda sade, kıvrak motifler, tezhip usûlü ile tezyin olunan eserdeki yoğunluğu hafifleterek tezhip ve yazı kenarlarında göze ve gönle hitap eden, hoş bir âhenk teşkil eder. Hâlkâr, tezhiple süslenmiş sayfalarda genellikle bir dış bordür olarak uygulanmıştır. Tezhip olmadan başlı başına süsleme unsuru olarak da kullanılmaktadır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 157).

2.2.2. Zemini boyalı klasik tezhip (düz tezhip) tekniği

Zemini boyalı klâsik tezhip tekniği; Klâsik tezhip sanatında görülen en eski tezhip tekniğidir. Eski müzehhipler tarafından “düz tezhip” olarak da adlandırılmıştır. Bu

teknikte, alan paftalara ayrılarak desen zemini motiflere ve tahrirlere değmeden tamamen boyanır ve kâğıt zeminden ayrılır. Tarihte zemin rengi olarak en çok bedahşi lâciverti (lapis lazuli) kullanılmıştır (Sertyüz, 2009, s. 20).

Zemini boyalı klasik tezhip tekniğinde uygulama aşamalarının belirli bir sırası vardır. Öncelikle klasik tezhipte en çok kullanılan işleme tarzıdır, işlenişi belli bir sıra takip eder. Sade ve küçük motiflerden meydana gelen desenlerin ince samur fırça ile temiz şekilde ve deseni bozmadan işlenmesi için usta bir zanaatkâra ihtiyaç duyulur. Bu işçilikte nüanssız çizilen tahrirlerin çok ince, zemin renginin dalgasız, sapları oluşturan dairevi helezonların saç kılına yakın incelikte ve aynı kalınlıkta olması, sap ve yapraklara sürülen altının parlaması yapılan işin başarısını ve kalitesini belirler. Kâğıda temiz olarak geçirilen desende ilk sap ve yapraklara, cetvellere, ipliklere parlatılacak altın sürülür ve mühre ile parlatılır. Çiçeklerin astar renkleri de sürüldükten sonra tahrirler çekilir. Ardından zemin rengi ve çiçeklerin renkli tonlaması ilave edilir. Kuzu çizilip üstüne tığlar işlenerek bezeme tamamlanır (Biol, 2012, s. 62).

2.2.3. Zer-ender-zer tekniği

Zer-ender-zer tekniği; Altın zemin üzerine, değişik renk ve tonda altın kullanılarak yapılan tezhip tekniğidir. Altın üzerine altınla yapılan tezhip anlamına gelse de altın üzerine farklı renkte boyalar da kullanılarak yapılan örnekleri de vardır. Fatih döneminde örneklerine oldukça fazla rastlanılmakta, özellikle de Beyazıt Dönemi'nde kullanımı artmıştır (Sertyüz, 2009, s. 20).

“Altın içinde altın” manasına gelen **zer-ender-zer** tabiri, altını mat ve parlak tonlarda kullanmak suretiyle yapılan tezhiplere verilen isimdir” (Biol, 2012, s. 62). Desen zemininde mat, sap ve yapraklarda parlatılmış altın tercih edilir. Zer-ender-zer tekniğinde aynı renk altın yerine sarı ve yeşil gibi iki renk altın da kullanılabilir. Tahrir çoğunlukla nüans verilmeden çekilir. Altının hâkim olduğu göze çarpan bu tarz bezemelerde sadece çiçeklere hafif tonlarda renk konulmuştur. XVI. yüzyılda çok güzel örnekleri görülen zer-ender-zer tekniği, daha sonraki yüzyıllarda batılılaşmanın etkisiyle birlikte, altını yoğun kullanarak bozulmayı gizleme kaygısına düşmüş ve XIX. yüzyıla kadar tezhip sanatında kullanılmıştır. Tahrirleri iğne perdahtı ile yapılmış ender örnekleri de mevcuttur (Biol, 2012, s. 62).

2.2.4. Çift tahrir (negatif-havalı) tekniği

Çift tahrir, havalı veya negatif tekniği; Tezhip sanatı terminolojisinde, tercihe göre değişen ve üç farklı isimle anılan bir boyama türüdür. Özelliği, olağan

üstü fırça hâkimiyeti ile motif anatomisi gerektiren bu teknikte motif detaylarını gösteren çizgilerin, arada eşit zemin boşluğu bırakılarak boyanması ile yapılır. Bırakılan boşluk sebebiyle aynı üslûp için “havalı” tabiri de kullanılır. Boyama tekniği olarak, motif ayrıntıları önce iki taraflı tahrir çekilmek sûreti ile sınırlandırılır ve sonra içi doldurulur. “Çift Tahrir” denilmesi de bundandır (Sertyüz, 2009, s. 20).

Açık renkli zemin üzerine koyu renkle (çoğunlukla lâpis, koyu kırmızı, yeşil ve kahverengi), koyu renkli zemin üzerine de açık renkle ya da altın ve altının çeşitli renkleriyle uygulanan bu teknik, genellikle tığlarda, küçük alan ve büyük alan bezemelerinde yer alan iri motiflerden sonra kalan boşluklarda ikinci ya da üçüncü bir grup bezeme türü olarak, boşlukları ve deseni birbirine kaynaştırması için tercih edilmiştir (Sertyüz, 2009, s. 20).

2.2.5. Zerefşan (altın serpmeye)

Tezhip sanatında sıkça karşılaştığımız zerefşan, varak altının kalbur şeklinde delikli bir kutuya konulup içinde kuru fırçanın hareket ettirilmesiyle altın parçalarının kalburun deliklerinden aşağıya, kâğıdın üstüne dökülmesi işlemidir. “Kalbur zerefşanı” adıyla bilinen bu işlem uygulanırken, altın parçalarının büyüklükleri kalburun deliklerini irili ufaklı açarak ayarlarız. Düşen altın parçalarının daha önce jelatinli su sürülmüş ıslak zemine yapışması sağlanmalıdır. Aksi takdirde altın parçaları kağıda yapışmaz ve uçup gider. Altın parçacıklarının yüzeyin her tarafına eşit ve dengeli serpilmesine özen gösterilir. Zerefşan, yazma eserlerin kap içi kâğıtlarında, sayfa kenarlarında ve kitap boğaz kısımlarıyla levhalarda her devirde kullanılmıştır. (Biro1, 2012, s. 62).

2.3. Tezhipte Kullanılan Malzemeler

Sanatın her dalında olduğu gibi geleneksel sanatların içinde yer alan tezhip sanatında da, bu sanatın kendisine özel belli başlı malzemeleri vardır. Tezhibin ana malzemesi, isminin kelime anlamından da anlaşılacağı üzere altındır. Bunun yanında tezhip sanatının malzemeleri arasında kâğıt, mührü, boya, murakka ve fırça ana malzemeler arasında yer alır.

2.3.1. Altın

Altın gibi bir değerli madeni keşfeden ve hayatının bir gerçeği olarak kullanmaya başlayan insanoğlu; kendini ifade ettiği her sanat eserinde de değerli bir malzeme olarak altını kullanmaktan geri durmamıştır. Tezhip sanatında da altın kullanımı bu sanatın ilk icra edilişinden beri hep çok önemli bir yer tutmuştur ve tüm süsleme sanat eserlerinde olduğu gibi tezhip eserine de can alıcı görsellik katmıştır. Tezhip sanatında altının kullanımı uzun uğraşlar ve sabır sonucu boya kıvamına getirilerek uygulanır.

Ezilerek ince zar haline getirilen altının çok saf olması gerekir. Emek, ustalık, tecrübe, teknik bilgi ve sabır gerektiren altın varak yapımı oldukça uzun, zor ve zahmetli bir iştir. Bu uzun ve zahmetli işlemler sonunda altın varaklar hemen hemen şeffaf denilebilecek bir inceliğe erişir ve yüzyıllarca ihtişamından hiç bir şey kaybetmeden emsalsiz eserlerin sayfalarında parıldar (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 201).

Tezhipte kullanılan altın varaklar çok çeşitlidir. Altının sarı, yeşil, beyaz, kırmızı ve antik olarak tabir edilen tonları tezhibin renklendirilmesinde değişik etkileri ortaya çıkarmıştır.

2.3.2. Kâğıt

Kâğıdın icat edilmesiyle birlikte, insanlık tarihinde yazmayı kolaylaştırdığı gibi, ilmin gelişmesine de önemli katkıları olmuştur. Kâğıdın kullanılmaya başlamasıyla, kitaplar daha rahat kaleme alınmış ve daha rahat çoğalmaya başlamıştır. “Parşömen ve papirüsten tamamen farklı olan kâğıt yapımı yüzlerce yılın birikimiyle, meşakkatli işlemlerle ve uzun bir sürede gerçekleşmektedir. Kâğıt yapımı tarih içinde önemli safhalar geçirmiş ve mühim bir sanat kolu haline gelmiştir. Klasik yazma eserlerde kullanılan kâğıtlar özel bir terbiyeden geçirilerek yazı ve tezhibe hazır hale gelmektedir” (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 199).

Günümüzde ise eski usullerle yapılan kâğıtlardan eser kalmamış, yerini fabrikalarda üretilen hazır kâğıtlara bırakmıştır. Hat ve tezhip için yazılacak ya da tezhiplenecek

kâğıdın, çalışmanın sağlığı ve kalıcılığı açısından asitsiz olmasına dikkat edilmelidir. Eğer kalitesiz kâğıt kullanılırsa çalışma uzun ömürlü olmaz ve kısa zamanda çürür gider. Bu yüzden genellikle ithal edilen kaliteli kâğıtlar tercih edilmektedir. Desenli ve kabartmalı kâğıtlarda, mührelenip düz bir zemin oluşturulamadığı için tercih edilmemektedir. “Tezhipte kullanılan kâğıtlar, eserin kalıcı olması, altının güzel parlaması, kompozisyonu daha net ortaya koyması için önce boyanıp terbiyelenmesi gerekmektedir” (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 199).

2.3.3. Mühre

Boyanıp aharlanan kâğıtlar, tercihen sert ve düz bir tahta zemin üzerine konularak aşağı yukarı hareketlerle sıkıca mührelenir. Mühre işlemi, aharlı veya aharsız kâğıtların yüzlerini düzgünleştirip daha sıkı ve daha parlak bir görünüm almasını sağlamak için uygulanır. Mühre yapım işinde, parlatılacak yüzeyin özelliğine göre, cam, çakmak taşı, deniz böceklerinin kabukları, akik taşı gibi tabii malzemeler kullanılmıştır. Kâğıt mührelemek için genellikle düz ve büyük yüzeyli cam mühreler tercih edilir. Altını parlatmak için, uçları çeşitli biçimlerde inceltilmiş akik, yeşim, süleymâni taşı gibi pürüzsüz, kaygan taşlar kullanılmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 201).

2.3.4. Boya

Tezhipte sarı, yeşil, beyaz ve kırmızı renkteki altınların dışında diğer renklere de ihtiyaç vardır. Eski dönemlerde tezhip ve resimde kullanılan renkler genellikle kök ve toprak boyalardan hazırlanmıştır. Bu kök ve toprak boyalar ezilerek ince toz haline getirilir. Daha sonra da arap zankıyla ezilerek kullanılmaya hazır hale getirilir. “Bilinen en eski boyalar, balmumu isinden yapılmış siyah, üstübeçle gümüş suyu eriterek hazırlanan üstübeç beyazı, lapis lazuli ve Lahor çividi lacivertlerdir”. Tezhipte altından sonra en çok kullanılan renk laciverttir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 203-204).

Klasik tezhibin en önemli özelliklerinden biri olarak mavi-sarı (turuncu) kontrastlığı, altın ve lacivertin mükemmel uyumuyla yüzyıllar boyu kullanılmıştır. Bunları en iyi destekleyen turuncu (sülyen), limonküfü yeşili ve firuze renkler bazı zamanlarda Türk karakterinin ortaya çıkmasına vesile

olmuştur. Bunun yanında sarı, beyaz, lâl rengi, pembe vb. çeşitli renkler tabii malzemelerden elde edilerek kullanılmıştır. Tezhipte genellikle başta lacivert olmak üzere turkuaz mavisi, altın, kahverengi ve siyah renkler zemin renkleri olarak tercih edilir. Motiflerde ise pembe, açık mavi, sarı, eflâton gibi daha pastel renkler kullanılır. Klasik ve Rokoko tezhiplerinde hemen hemen her rengin bulunmasına karşılık ondan önceki devirlerde renk çeşitleri daha sınırlıdır. Günümüzde tezhip tasarımlarını renklendirmede toprak boyalardan ziyade ithal guaj boyalar kullanılmaktadır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 203-204).

2.3.5. Murakka

Murakka birkaç kat kâğıdın sularının ters yöne gelecek biçimde, yani bir enine bir boyuna olmak üzere üst üste yapıştırılmasıyla elde edilir. Bu kâğıtlar genellikle kraft ya da paket kâğıdından tercih edilir. Yapıştırılacak olan murakkanın boyu baz alınarak, en az dört, beş kat olmalı ve her bir kâğıt kendi büyüklüğünü üç, dört parmağı geçecek şekilde aşmalı ve düz bir tahta veya sunta üzerine ahar için hazırlanan nişasta muhallebisi veya kola ile yapıştırılmalıdır. Çeşitli boylarda kesilen bu kâğıtlar ıslatılarak, tavlanma süreci denilen süreye bırakılır ve kâğıdın suyu iyice emmesi beklenir. Kâğıdın ilk katmanın altı boş bırakılır ve sadece çevrelerine nişasta sürülür. Diğer katmanların hem tersine hem de yapışacağı yüzeye hazırlanan nişasta sürülür ve hava kabarcığı kalmamasına dikkat edilerek diğer katmanlar da yapıştırılır ve kurumaya bırakılır. Levha olarak hazırlanacak tezhiplerde, boyanarak aherlenmiş terbiyeli kâğıtlar bu şekilde hazırlanmış murakkaların üzerine yapıştırılır. Hazırlanan bu kâğıda önce hattat yazıyı yazar, sonra yazıya zarar vermeden murakkaya yapıştırır, daha sonra da kenarlarından kesip çıkarır ve daha sonra üzerine tezhip yapılır. Murakkalar eserin dayanıklı ve kalıcı olmasını sağlar (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 204).

2.3.6. Fırça

Tezhipte en önemli malzemelerden biri de fırçalardır. Usta bir el kadar kaliteli bir fırça da çalışmanın başarısında önemli bir rol oynar. Tezhip çalışmalarında eskiden üç aylık yavru kedilerin ensesinden alınan tüylerle yapılan fırçalar yerine, günümüzde 1,0, 00, 000 gibi numaraları olan iyi kalite, ince, kısa uçlu samur tahrir fırçaları kullanılmaktadır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 204).

2.4. Tezhip Sanatının Dönemleri

Tarihi süreç boyunca Türk tezyinatını, içinde bulunduğu coğrafya ve dâhil olduğu inanç sistemlerinin etkisiyle süreklilik gösteren bir değişim ve gelişim periyodu takip etmiştir. Tezyini sanatlarımızdan “altınla süslemek” anlamına gelen Tezhip sanatımız da bu değişim içinde yer alır.

Tezhip sanatı Orta Asya’da Uygur Türkleri’yle ortaya çıkmış ve gelişme göstermiştir. Selçuklular’la İran üzerinden Anadolu’ya ulaşan ve burada daha önce yaşamış medeniyetlerin kalıntılarını bulan tezhip sanatı, onu uygulayan sanatkârların bu etkileri kendi milli zevklerine dönüştürmesiyle gelişmesini sürdürmüştür. Bu gelişme ve üslupların doğuşunda Uzakdoğu ve İran’dan çeşitli aralıklarla gelen tesirler, Memlük sanatı izleri, Anadolu Beylikleri’nden kalan miras, fethedilen topraklardan gelen yeni zevklerin birleşimiyle XVI. yüzyılda en üst seviyeye ulaşmıştır (Derman, 2012, s. 65).

Türk tezhip sanatının derin bir kökeni vardır. Tarih sürecinde sürekli arayışlar içinde olup Devlet gücüyle paralel olarak kimi zaman zirvelerde yer almış kimi zamanlarda ise diğer ülke ve devletlerin sanatlarıyla orantılı bir biçimde bütünleşmeler yaşamış ve yeni yöntemlerin gelişmesine yol açmıştır. Bu değişimleri belirgin bir şekilde ortaya koyabilmek için tezhibin tarihçesi tarih süzgeci içerisinde değişimlere uygun bir biçimde gözlemlenir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 35).

“Orta Çağ’ın ilk dönemlerinden başlayarak yöneticilerin, varlıklı kesimin sanata ve kitaba olan ilgisinin artması, onların tezhipli, tasvirli ve güzel ciltli kitaplara sahip olmalarına yol açmıştır” (Tanındı, 2012, s. 243).

2.4.1. Erken dönem tezhip sanatı

Erken dönem tezhip sanatında üslubuna has tezhip ürünleriyle bu dönemin yazma eserlerinde bilimsel eserler, dînî eserler kadar önemli değer taşır. Fatih dönemine ait yazma eserlerinin büyük bir kısmı küçük boyutlu ilmî eserlerdir ve süslemeleri özellikle zahriye, temellük, kitâbe, serlevha, hâtime sayfalarında, metin aralarında ve ciltlerde toplanmıştır. Süslemeler dikdörtgen, oval ve yuvarlak formlar içine yapılır.

Tüm bu geometrik şekiller, tığlarla sınırlanarak sonlandırılır. Geometrik süslemelerin yanı sıra bitkisel ve soyut motiflere de yer verilir. Kompozisyonlarda ince çizgilerin hâkimiyeti başlamış, zeminde mavi ve lacivert renkler yer alırken motifler kiremit rengi, pembe, açık ve koyu yeşil ve kahverengi ile bezenmiştir. Altın az miktarda uygulanmıştır. Kâğıtlar uçuk krem kısmen de parlak beyaz renkte kullanılmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 46).

Tezhip eserleri çoğu zaman tek sayfa, kısmen de karşılıklı sayfalarda tasarlanan zahriyelerde bulunur. Oval, yuvarlak veya mekik biçiminde tasarlanan zahriye kompozisyonlarında hem eserin adının hem de eserin verildiği kişinin ya da sadece eserin adının adı yazılıdır. Bu madalyon veya şemse tasarımları çok zengindir. Bazı örnekler sade ve düz oval veya yuvarlak form şeklindeyken bazılarında ise bu form dandanlarla hareketlendirilmiş hatta bazıları da tığlarla detaylandırılmıştır. Yine bazılarında şemselere köşebentler eklenmiş, kimisinde de şemse ve köşebent arasında bulunan zemin, çoğunlukla altın olmakla birlikte zarif bitkisel unsurlarla veya rûmîlerle bezenmiştir. Bazı yazmalarda bir sayfanın ya da ilk iki sayfanın tamamında levha tezhip uygulanmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 46).

Fatih dönemi tezhipleri parlak ve net renkleri olan kendine has üslubuyla evrenselleşmiştir. Tezhibin gösterişi renklerle pekiştirilmiştir. Zemin kısmında altın rengi lacivertle birleştirilerek çok hoş bir ahenk yakalanmıştır. Ayrıca siyah, mavi, kırmızı ve pembe tonlarının bulunduğu tasarımlarda bitkisel ve rûmî motifler çoğunluktadır. Özellikle beyazla yazılmış kûfi besmeleler tezhip içinden ayrıştırılır, beyaz veya kırmızı gibi dikkat çeken renkleriyle ön plana çıkarılan küçük motifler kompozisyon içinde durak hissi yani nokta etkisi yapar. Rûmîler olgun ve sade formlardadır. Ciltlerdeki kompozisyonlarla paralellik gösteren bitkisel süslemede değişik pençer, minik yapraklar ve kibar hatâyîler kullanılmıştır. XV. yüzyılın ikinci yarısında büyüklüğüyle dikkat çeken ve az miktarda kullanılan çınar yaprağına benzer bir tür yaprak Türk tezhip sanatının en önemli süsleme unsurlarından birisi olmuştur. Cedveller çok düzenli ve çeşitlidir. Boyalı zeminlerde üç noktalı süslemeler bulunur (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 46- 47).

2.4.2. Selçuklular dönemi tezhip sanatı

Genellikle saray tarafından desteklenen tezhip sanatı; Anadolu Selçuklu Devleti'nin gelişmesiyle doğru orantılı bir şekilde gelişimini arttırmıştır. Selçuklu döneminde yapılan eserler sade üslupludur. Bu sade üslup, takip eden dönemlerde de kendisini gösterir.

12. yüzyılda kazandığı gücü 13. yüzyılda artıran Selçuklu Devleti döneminden günümüze çok az tezhipli yazma ulaşmıştır ve bu eserler 14. yüzyılda oldukça artmıştır (Algaç, 2000, s. 202).

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılma süreci ve Beylikler Dönemi'nde tezhip sanatının icrası artık devletin güçlü olduğu zamanlardaki gibi tek merkezli değil her beylikte ayrı ayrı ilerlemiştir. Bu, tezhip sanatının gelişimini sekteye uğratmış gibi görünse de motif, renk ve kompozisyon zenginliği açısından bu alandaki eserlerin çeşitliliğini arttırmıştır. Ancak genel itibariyle Türk-İslam Kültürünün özünden kopulmamıştır (Sertyüz, 2009, s. 22).

İlk olarak Kur'anlarda başlayan süslemeler sûre başlığı veya herhangi bir satırın yatay olarak tezhiplenmesi şeklindedir. Sayfa kenarlarında iri rozetler (güçle, gül) yuvarlak veya oval formlarda tezhiplenmiş ve bazılarının içlerine bilgilendirici yazılar yazılmıştır. Ayet sonlarındaki noktalar çeşitli biçimlerde tezhiplenmiş, hareketler kırmızı renkle konulmuştur. Bazı örneklerde yazı etrafında münhani, bitkisel ve düğümlü geçmeler şeklinde bordürler ve yazı aralarında beynessutur olarak değerlendirilebilecek altın ağırlıklı ve pastel renkli süslemeler yapılmıştır. Giderek daha olgunlaşıp güzelleşen süslemelerde bolca altınla birlikte mavi, yeşil ve koyu kırmızı renkler kullanılmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 39-40).

2.4.3. Beylikler dönemi tezhip sanatı

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan İstanbul'un fethine kadar süren Beylikler döneminde Sultanlar sanatçıları desteklemiştir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 44).

14. yüzyıl Anadolu Beylikler devri tezhip sanatı motif ve biçim bakımından Selçuklu ve çağdaşı olan Memlûk ve İlhanlı tezhipleri ile benzerlikler gösterir. Karamanlı

Beyliği'nin tezhip tasarımında Selçuklu ve Memlûk karışımı çizgiler görülür. 14. yüzyıldaki Anadolu Beylikler Dönemi tezhip sanatı, Klasik Osmanlı dönemi tezhip sanatının hazırlık dönemini oluşturmuştur (Sertyüz, 2009, s. 22).

Beylikler döneminde ve daha sonra Osmanlı Devleti'nde 1453 İstanbul'un fethine kadar geçen sürede Selçuklu tezhip sanatının özgünlüğü korunmuştur (Mesara ve İrteş, 2016, s. 31).

İstanbul'un fethine kadar verilen eserler her ne kadar kaba biçimli olsalar da, dönemin gelişmişliğini o dönem eserlerinde görmek mümkündür (Mesara ve İrteş, 2016, s. 31).

Osmanlı Beyliğinin kurulduğu ve güçlendiği dönemde; sanat dallarına ve sanatkârlara önem vermeyi büyük devlet olma kültürünün gereği olarak gören idareciler, tezhip gibi tezyini sanatların tümünün gelişmesi için gerekli ortamı sağlamakta geri durmamışlardır.

Beylikler Dönemi'nde de Selçuklu Dönemi'nde olduğu gibi kompozisyon bakımından Orta Asya Türk kültürünün etkileri görülür. Bu dönemin tezhip örneklerinin içeriği hakkında bilgi veren Özkeçeci ve Derman (2016, s. 41-42, 2012, s. 66); "Tezhip tüm sayfayı kaplayacak veya yazıyı çevreleyecek şekilde geometrik tarzda düzenlenmiştir. Ayrıca satırlar arası bezemesiyle zencerek kenar sularının sıkça kullanılması, genelde rûmî ve münhani motiflerinin tercih edilmesi Beylikler Devri tezhibinin öne çıkan özelliklerindedir. Renklendirmede genellikle altın hâkimdir. Bu dönemde Konya nakkaşhanesinde tezhip edilen kitaplar ekseriya büyük boyutlarda, zeminlerde altın, motiflerde lacivert, koyu mavi, kiremit rengi, yeşil, kahverengi, hâkî, sarı, pembe, mor, siyah ve beyaz renkler kullanılırken konturlar pembe ve siyah ile yapılmıştır. Kompozisyon şemalarında geometrik şekillerin yanı sıra, münhaniler ve özellikle Selçuklular Dönemi motifi olan rûmîler kullanılmıştır. Aralarında küçük dallar üzerinde hatâyiler vardır" şeklinde açıklamışlardır.

"Bu eserlerde çok ince ve kıvrak bir fırça çalışması görülmemektedir. Dönemin sanat bilgi ve birikimi, ayrıca Osmanlı tezhip ekollerine hazırlık safhası ve temel olması bakımından önem taşımaktadır" (Derman, 2012, s. 66).

2.4.4. Osmanlı erken dönem tezhip sanatı

Önceki Türk topluluklarını modern dünyaya taşıyan en uzun süreli köprü ve dünyanın dörtte üçüne egemen olabilmiş en geniş coğrafya sahibi olan Osmanlı İmparatorluğu, hem önceki devirlerin sanatlarından hem de kendi devrindeki diğer devletlerin sanatlarından değişik etkilenimlerde bulunmuştur (Aşıcı, 2012, s. 301).

Her medeniyet ve her kültür gibi devletin gücüyle orantılı olarak düşüşler yaşamasının yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu, en ihtişamlı dönemleri olan 16. yüzyılda diğer yüzyılların örnek alacağı sanat eserleri üretmiş ve geçmişi bugüne kadar en iyi şekilde taşıyarak geleceği de öncülükle aydınlatmaya devam etmektedir (Derman, 2012, s. 343).

Osmanlılar zamanında tezhip çalışmaları 15. yüzyılın ilk yarısından itibaren başlamıştır. 15.yüzyılın ilk yarısında bezeme üslûbunda, Memlûk, Beylikler, Timurlu dönemi Herat ve Şiraz mekteplerinin tesiri olsa da, yüzyılın ikinci yarısından sonra bu farklı tesirlerin özümsemesiyle birlikte özgün bir tezhip üslûbunun meydana geldiği söylenebilir (Derman, 1999a, s. 110).

Fatih Sultan Mehmed devrinde hazırlanan yazma eserlerde görülen bezeme üslubu Baba Nakkaş üslubu diye tanınır. Bu üslubun özellikleri iri ve ayrıntılı çizilmiş hatayı motifinin yoğun kullanılması, sade ve küçük yaprakların bulunması ve desen içinde zemine serpiştirilmiş küçük bulut parçalarının yer almasıdır. İri hatayilerin kendi üstüne katlanan taç yapraklarında üç boyutlu görüntüleri bu döneme has bir özelliktir. Motifler içinde yekberk sıkça yer alır. Desenlerde rumi motifi yoğun biçimde kullanılmıştır (Derman, 2012, s. 66).

Kitap Sanatlarında, Selçuklu, Timurlu ve Uzakdoğu etkilerini özümseyen Fatih devri üslûbu, sarayda kurulan bu nakkaşhâne sayesinde rahat ve tutarlı bir ortam bulmuştur. Fatih ile birlikte Herat, Semerkant ve Tebriz gibi doğudaki ilim ve sanat merkezlerinin yerini İstanbul almış, günümüze kadar da İslam dünyasının siyasi ve kültürel başkenti olma konumunu sürdürmüştür (Mülayim, 1995, s. 140).

15. yüzyıl sonlarında son şeklini alan mushaf tezhibi ve sayfa düzeni, daha sonra da aynen devam etmiştir. Tezhiplerde, mat ve parlak olarak uygulanan altın, hayli geniş yer kaplamakta ve kullanılmasına henüz başlanan bedahşî laciverdî ile eşsiz bir uyum sağlamaktadır. Mükemmel bir işçilik ve dengeli

seçilen renklerin yanı sıra, desenlerin daha zengin ve çeşitli olduğu, yeni motiflerin katıldığı, zevk ve sanat gücünün doruk noktasına varıldığı görülür (Derman, 2012, s. 343).

Bu yüzyılda farklı boyalar karıştırılarak yeni renkler elde edilmiş ve bu renkler kendi döneminden sonra da kullanılmaya devam etmiş milli adlandırılabilir uyum ve olgunluk açısından zirve renklerdir. Bu Osmanlı'ya özgü renkler limonküfü, bedahşî laciverdi ve domates kırmızısı'dır. Bu dönemlerde arapzamlıkla, ezilmiş toprak boyaların uyumlu karışımından elde ettiğimiz ve hala parlaklığını koruyan renkleri hazır boyalarda bulmaya çalışıyoruz. Tezhip sanatında bezeme yapılırken farklı renklerden oluşturulan karışımlar özgün olduğundan tüm esere yetecek kadar boya başlangıçta hazır edilmelidir, aksi takdirde çok az da olsa ton farklılığı görülür (Derman, 2012, s. 350).

Bu çağın eserlerinde diğer motiflerle birlikte bilhassa yekberk motifinin ve çintemâni ile pîçîde (sarılma) rumi motiflerinin zengin kullanım alanı bulunduğu görülür. Mevcut üslupların yanında çift tahrir veya havalı diye adlandırılan ve küçük helezonlar üzerine ufak hatâyî motiflerinden meydana getirilen yeni bir tarzın ortaya çıktığı bilinir. Osmanlı sarayında son derece sevilen bu üslup, uzun zaman varlığını korumuştur (Derman, 2012, s. 350).

Sultan II. Bayezid Döneminde değişen sayfa yapısı ve kompozisyon anlayışı ile birlikte, üslubun, Fatih Döneminde yapılan eserlerden daha farklı bir yol izlediği görülür. Temel değişiklik tasarımda artan geometrik düzenleme ve simetridir. Desen sadeleşmiş olmasına rağmen motifler yine iri ve yuvarlak hatlıdır. Ancak Fatih Dönemi'ndeki kadar belirgin değildir. Özellikle helezon incelmış, yapraklar küçülmüş ve uçları bir miktar sivrileşmiştir. Fırça hareketleri ise hâlâ kıvrak ve nüanslıdır. Tezhip tasarımındaki sadelik renk seçiminde de etkisini göstermiş, paftalarda II. Bayezid Dönemi karakteristik renkleri olan altın ve lacivert hâkimiyeti başlamıştır. Yine de Fatih Dönemindeki üslubun çok renkliliğini devam ettiren bazı eserlere rastlamak mümkündür (Küpeli, 2012, s. 331).

Osmanlı'da yönetimin beğeni veya eleştirisi, katkısı ya da ilgisizliği, güçlülüğü veya zayıflıkları gibi nedenlerden dolayı zaman içerisinde sanattaki üretimin kalite ve oranı farklılaşmıştır. Osmanlı'nın hem siyasi hem de kültürel yönden en çok geliştiği XV. yüzyıldan XVII. yüzyıl sonlarına kadar tezhibin gelişmesine paralel olarak resim, müzik, mimari gibi tüm sanat dallarında da gelişme zirve düzeyinde olmuş ve örnek eserler verilmiştir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 43).

2.4.5. Osmanlı klasik dönem tezhip sanatı

Osmanlı beyliği (1299-1922) zaman içerisinde en güçlü devlet olma sıfatının yanı sıra sanat ve kültür yönünden de örnek teşkil edecek konuma yükselmiş, özellikle de Klasik dönemde kendi tarzını evrenselleştirebilmiştir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 42).

Tezhip sanatı açısından “Klâsik Devir” adı ile anılan 16. yüzyılın ilk yarısına kadar, Osmanlılar her alanda gelişip, büyüdüğü halde, Kanuni’den sonra devlet geleneğinin gelişmesine bağlı olarak duraklama dönemine girmiştir. Bu duraklamanın saray nakışhânesine yansması 17. yüzyıl ortalarını bulmuştur (Duran, 1990, s. 17).

Tezhip sanatları, Türklerin kültür hayatındaki önemini uzun süre korumakla beraber, yükselme devrinde hızla gelişmiş, duraklama devrinde duraklamış, gerileme devrinde ise gerilemeye başlamıştır. Sadece hat sanatı, Sultan II. Mustafa, Üçüncü Ahmed, II. Mahmud ve Abdülmecit gibi bizzat hattat olan sanatkar padişahların desteğiyle, Avrupa’nın emperyalist tutumuna rağmen Batı ülkelerinde emsali sanat dalı olmadığı için önemini kaybetmemiş, gelişerek kıymetli eserler vermeye devam edilmiştir (Bırol, 2008, s. 49).

II. Beyazıt dönemi (1482-1512) ile başlayan Osmanlı tezhip sanatında klasik dönem Fatih Dönemi’nin etkisindeki eserlerle XVII. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu dönemde yetişen Şeyh Hamdullah yeteneğiyle tezhip sanatının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu dönem eserlerinde zahriye sayfaları çift sayfadır ve levha tezhiplidir. Metin içinde kalacak şekilde serlevhalar süslenmiştir. Duraklar, güller, süre başları ölçülüdür ve dengeli formlarda tasarlanmıştır. Bu dönemde ilk defa bulut motifi kullanılmış olup çok değişik türlerle şekillendirilmiştir. Osmanlı tezhibinin eşsiz örneklerini oluşturan bu eserler altın ağırlıklı kullanılmış, ahenkli ve mükemmel yakın eserlerdir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 47).

Klasik dönemde zahriyelerde sayfanın tamamı tezhiplidir. Motifler ve kompozisyonlar zenginleşir, işçilik mükemmeldir. Özellikle sayfa kenarlarında hâlkâr tekniğinde, bitkisel motiflerden oluşan âhenkli kompozisyonlar yer alır. Serlevhalar yatay başlıklar üzerine üçgen veya dilimli mihrâbiyeler şeklinde düzenlenmiştir. Tezhibin yazma eserlere uygulama şekli, alan düzenlemeleri,

motif birikimi, kompozisyon tasarımları olağanüstü bir çeşitlilik sergiler. Simetrik rûmîler ve bulutlar dönemin yaygın motifleri arasındadır. Ayrıca yarı natüralist üslûpla çalışılmış çeşitli lâle, sümbül, karanfil, kadife çiçeği, narçiçeği, yaban gülü, menekşe, şakayık, nergis, yıldız çiçekleri gibi tabiatta görülen hemen hemen her çiçek bolca kullanılmıştır. Zeminde farklı ton ve renklerde altınla birlikte lacivert yer alırken diğer renklere daha az yer verilmiştir. Motiflerde beyaz, turuncu, pembe, sarı, bordo, kırmızı, mavi, yeşil renk ve tonları kullanılmıştır. Tahrirlerde, turuncu, yeşil, bordo, koyu pembe gibi çiçeklerin koyu tonları ya da siyah ve kahverengi vardır. Zaman zaman Doğu örneklerinde olduğu gibi bol altın görülürse de altın kullanılmadan yapılmış eşsiz eserler de vardır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 48).

Klasik dönemde, kompozisyonların bitişini belirleyen tığlar farklı bir nitelik kazanmıştır. Yüzyılın sonlarına doğru hatâyî çiçeklerin, rûmîlerin de kullanıldığı tığlar neredeyse başlı başına bir süsleme unsuru olmuştur. Zarif örneklerle dikkati çeken tığlar lacivert, yeşil, kırmızı veya alınla renklendirilerek çeşitlendirilmiştir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 48).

Klasik Türk tezhip sanatında görülen çok ayrımlı kompozisyon tarzı çoğu zaman serbest ve ferah bir görünümde uygulanır. Bunlar, belirli kompozisyon kuralları içinde yapılan sade, kolay fakat dengeli ve doğru uygulamalardır (Akar ve Keskiner, 1978, s. 16).

Onaltıncı yüzyılın ilk yarısı ile beraber saray nakışhanelerinde süslemeye yeni etkilerin hâkim olduğu görülür. Diğer bir deyimle bunlar geniş ve zengin bir imparatorluğun zevkleri ile paralel yürüyen olgun bir sanat anlayışıdır. Klasik Türk Süslemesi adını alan ve yenilenme, özellikle bitkisel kavramı olan yarı natüralistik, yarı stilize bir üslup oluşturmuştur. Lale, gül, karanfil, sümbül, menekşe, nergis, hasekiküpesi gibi çiçekler, bahar dalları, ağaçlar, üzüm, elma, nar gibi bitkiler çeşit çeşit ve yepyeni biçimleri ile mimari anıtların, çinilerin, taşların, kitapların vs. süslemesinde kullanılarak eşsiz bir dekorasyon sanatının doğmasına etken olmuştur. Ayrıca bu yeni üslup, imparatorluğun sınırlarını aşmış, Avrupa ülkelerinin sanatını etkilemiş ve Osmanlı el sanatlarının kapışılmasına yol açmıştır (Akar ve Keskiner, 1978, s. 21).

Kanuni Sultan Süleyman dönemi (1520-1566), önem sıralamasında Fatih Dönemi'nden hemen sonra gelmektedir. Klasik dönemdeki tezhip eserlerinde dönemin gelişmişliğini ve zevkini görürüz. Bu dönem yazma eserlerinin süslemeleri görsel sanatlarındaki motiflerle benzerlik hatta aynılık göstermektedir. Bu motifler; bitkisel motifler, rumiler, bulutlar ve geometrik unsurlardır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 48).

16. yy. Osmanlı süslemeleri ile zaman zaman ayırt edilemeyecek şekilde benzerlik gösteren Safevî devri süslemeleri 17. yüzyıl boyunca biraz gerileyerek devam etmiştir. 18. yüzyıl başlarından itibaren Osmanlı süsleme sanatını da geniş olarak etkileyen Batı sanatının aynı dönemden başlayarak Safevî sanatını da etkilemiş olduğu görülür (Özcan, 1998, s. 65).

2.4.6. Osmanlı geç dönem tezhip sanatı

XVII. yüzyıl ortalarında müzehhipler Osmanlı kitap sanatında başlık tezhibinin tasarımında, bezeme elemanlarında ve serlevha seçiminde geleneği korumaktadırlar. Tezhip eserlerinde önceki döneme göre en önemli farklılık renklerde, dar ve sık dandanlı dış pervazlarda özellikle XVII. yüzyıl sonlarında görülmektedir. Özellikle lacivert renk parlaklığını ve geniş kullanım alanını kaybeder, soluk sarı veya açık sarı tonunda sürülmüş salt altın yüzeyler hâkim renk olmaktadır. XVIII. yüzyılın başından itibaren gelenek, sayfa tasarımında devam etmiş fakat süsleme elemanlarına yenileri de katılmıştır. Buna en iyi örnek gölgeli boyanmış ve hacim kazanmış buketlerdir (Tanındı, 2012, s. 273).

XVII. yüzyıl eserlerinde dikkate değer bir yenilik olmamış, kompozisyon düzeni ve renk konusunda klasik döneme benzerlik görülmüştür. Her ne kadar dönemin sayfa tasarımında klasik anlayış devam etse de motifte, kompozisyon tasarımında ve işçilikte gerilemeler görülmüştür. Bu dönemdeki biçimde, özgünlük konusunda geleneksel süsleme elemanlarında gelişme görülür. Bunlara örnek olarak; gölgeli boyanarak hacim kazanmış natüralist çiçek buketleri, uzanmış, ucu kıvrılmış ve irileşmiş sivri uçlu yapraklarla, helezonî dallar üzerinde gölgeli, mavi ve kırmızı renkle boyanmış iri hatayîler ve yapraklar bulunmaktadır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 51-52).

Dönemin ikinci yarısında altın ve lâl renginin önde geldiği eserlerde natüralist çiçeklerde eflatun, turuncu, beyaz, bordo, lacivert ve yeşil renkler bulunmaktadır. Sayfa kenarlarında şikâf hâlkâr biçimindeki süslemeler, zerefsan üzerine iğne perdahlı süslemeler artmıştır. Yine bu dönemde klasik tezhip örnekleri azalır, renkler

soluklaşır, kompozisyonlar tekdüzeleşir ve işçilik bozular (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 52).

XVI. yüzyıl ortasından sonra Karamemi'nin tezhip sanatına getirdiği yeni akımla ortaya çıkan yarı üsluplaştırılmış çiçekler, 17. yüzyılda kendine özgü bir karakter kazanarak doğal şekline dönüşmüş, şükûfe adındaki bu çiçekler tonlamalı boyanarak tahrirlenmiştir (Duran, 2012, s. 406).

17. yüzyılın sonunda başlayan Batı tezyinatı üslubu 18. yüzyılda çok yaygın biçimde hem kitabi, hem de mimari tezyinatımızın tamamına hâkim olmuştur. Batının Barok ve Rokoko üsluplu tezyinatı, Osmanlı'da 18. yüzyılın yarısından sonra, özellikle İstanbul mimarisinde yaygın olarak görülmektedir. Bu dönemde dini ve sivil mimari eserlerimizin hem iç hem de dış nakışları Barok ve Rokoko üslubunun etkisi altındadır. Daha da kötüsü klasik dönem mimarimizin kalem işleri Batı tarzın tacizine maruz kalmıştır (Mesara ve İrteş, 2016, s. 24).

XVII. yüzyıla kadar Osmanlı sanatı devlet gücüyle orantılı olarak özgünlüğünü koruyabilmiştir. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda da devlet gücünün azalması Batı etkisini ve etkileşimi beraberinde getirmiştir. XVIII. yüzyılda, Türk Süsleme Sanatları Batı'nın etkisindeki bir dönemdir (Duran, 2012, s. 397).

XVIII. yüzyılda görülen Batı etkisi sayesinde özgünlükten uzaklaşılsa da geleneğe ait biçimlere, yeniliklere katılarak farklı yönde gelişim sağlanmıştır. Gölgeyi boyanarak hacim kazanmış, doğal üslupta çiçek demetleri ile uzamış, ucu kıvrılmış ve irileşmiş saz yolu tarzı yaprak motifleri, örgülü şerit ve kurdeleleri buna örnek verebiliriz. Çiçek demetlerinin bağlandığı kurdelenin kıvrımları, çiçeklerin gövde ve yapraklarının C veya S biçimlerine uygun olarak uygulanması, barok ve rokoko özelliğini ortaya çıkarır. Tek çiçek guncası, kurdeleyle bağlanmış çiçek demetleri, vazo içinde çiçekler, kıvrık dal biçiminde birbirlerine bağlanmış çiçekler, bir arma içerisinde bulunan çiçekler, tabak içinde meyveler en çok gördüğümüz motiflerdir (Duran, 2012, s. 406).

Alınan yeni tarzla uygulanmış süslemeler Avrupa'dakilere göre daha sadedir. Saray nakkaşhanesinde sanatkârlar, bu eserleriyle Türk Rokokosu'nun temsilcileri sayılırlar (Duran, 2012, s. 406).

Tabiî çiçekler, sadece tezhibin ve halkârînin bir elemanı olarak değil, çoğu kez yazma eserlerin ilk ve son sayfalarında, bazen de bütün bir kitabın veya albümün bezenmesinde kullanılmıştır. Ali Üsküdârî çiçek demetlerini sıkça kullanmış, dönemin önde gelen sanatkârları arasında çiçek ressamı, müzehhip ve ruanî ustadı olarak bilinir (Duran, 2012, s. 408).

VXIII. yüzyıl süsleme sanatında ruanî eserler öne çıkmış, bu teknikte yapılan kitap kapları, kubur kalemnanlar, kitap ve ferman mahfazaları, ciltbendler, yaylar, yazı çekmeceleri ve yazı altlıkları gibi eserler hassas ve ince işçilikle süslenmiştir. Bu eserler her yönden dönemin sanat anlayışını yansıtmaktadırlar (Duran, 2012, s. 409).

XVIII. yüzyılda yaşanan önemli değişimler Osmanlı toplumunu her yönden etkilemiştir. Batı toplumlarına duyulan hayranlık yüzünden Osmanlı'daki sistemler, Batı formlarına göre şekillendirilmeye çalışılmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 52).

XVI. yüzyıl sonlarında Avrupa'da doğan bir sanat üslûbu olan Barok, XVIII. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu üslubun; dengeli, ölçülü, simetrik klasik anlayışa tepki olarak abartılı, gösterişli ve kurallara uymayan bir tarzı vardır. Barok'ta kitle, ışık-gölge zıtlıkları, iç bükey-dış bükey gibi biçimler ve coşkulu hareketler önemli unsurlardır. Barok üslûbu, Osmanlı sanatında da köklü değişikliklere yol açmış ve İslâm inancıyla birleştirilerek özgün özellikler ortaya konmuştur (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 52).

XVIII. yüzyılda Osmanlı'nın Batı'ya yönelmesiyle, diğer alanlarda olduğu gibi süslemecilikte de değişiklikler yapılmış ve Batı'nın oluşturduğu Barok, Ampir ve Rokoko stilleri mahalli karakterlerle karıştırılarak "Türk Rokokosu" adı verilen yeni bir üslup doğmuştur. Tahminen başlangıcı Sultan III. Ahmet Dönemi'ne rastlayan bu değişimler, süsleme sanatını önemli oranda etkisi altına almış ve XIX. yüzyıl sonuna kadar sürmüştür. Kendine has renkleri, şekilleri ve teknikleriyle Türk zevkine yeni

katkılar getirdiği söylenebilir. Fakat XIX. yüzyıl ortalarında aşırı süslü şekillere ve renklere bürünerek çirkinleşmiştir (Akar ve Keskiner, 1978, s. 21).

Müzehhipler ancak XVIII. yüzyılda Avrupa'nın Barok ve Rokoko üsluplarını tanımışlar ve XIX. yüzyılda da zenginlik katmışlardır. İçinde gölgeli boyanarak hacim kazanmış çiçekler olan vazolar, sepet ve saksılar buketler, kurdeleler, perdeler, fiyonklar tezhiplerin süsleme unsurlarıdır. Sayfa tasarımında çerçeveye sınırlı, bordürlü düzenlemeler çoğunlukla bırakılmış, bezemeler metnin etrafında belli kurallara göre serbestçe genişleyerek sayfa kenarlarına doğru uzanmıştır (Tanındı, 2012, s. 274).

XVIII. yüzyıl sonları ve XIX. yüzyılda Barok ve Rokoko tarzı kitap süslemeleri ve levhaların en güzel örnekleri ortaya çıkmıştır. Tasarımda ve bezeme elemanlarında XIX. yüzyılda klasik döneme bir dönüş çabası bulunmaktadır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 53).

İslam kitap sanatı için XIX. yüzyıldaki bu etkileşim büyük bir çeşitliliktir (Tanındı, 2012, s. 275).

“XIX. yüzyılın sonuna doğru müzehhibler aynı anda hem rokoko üslubunda hem de klasik döneme uygun eserler vermiş hatta bazen bu ikisini orantılı olarak harmanlamış ve bir arada uygulamışlardır” (Taşkale, 2012, s. 417).

Türkiye’de üstat müzehhipler XX. yüzyılın başlarında, 16. yüzyılın geleneğine bağlı kalarak eserler vermişlerdir (Tanındı, 2012, s. 275).

XX. yüzyıl başlarına gelindiğinde hat sanatının dışında tezhip, cilt, ebru, minyatür gibi klasik sanatlarda durgunluk ve çatışmalar görülür (Taşkale, 2012, s. 418).

Tezhip sanatının gelişimi için uygun yöntem bulunamadığından, klasik tezhip sanatında bir gelişme olmamıştı. Mevcut son dönem tezhip sanatlarının tekrarlarından öteye geçilememiş, XX. yüzyıl ve Cumhuriyet Dönemi’ne ait bir tarz bulunamamıştı. Bir süre tezhiple uğraşmış ve Türk Tezyini Sanatlar Şubesi’nde

tezhip hocalığı yapmış büyük hattat, Tuğrakeş İsmail Hakkı Altunbezer'in tezhipteki üslubu kabul görmemiş ve ilerleyememiştir (Taşkale, 2012, s. 419-420).

Tezhip sanatının kaybolmaması ve günümüze aktarılması konusunda Bahaeddin (Tokatlıoğlu) Efendi (1866-1939), İsmail Hakkı Altunbezer (1882-1944), Rikkat Kunt (1903-1986), Muhsin Demironat (1907-1983) ve Ord. Prof. Doç. Dr. Ahmet Süheyl Ünver (1898-1986) gibi değerli hocaların kişisel gayretleri ve onların yetiştirdikleri öğrencilerin önemli rolü olmuştur.

20. yüzyılın tezhip sanatı motif ve desen bakımından 16. yüzyılın klâsik devri örnek alınarak oluşturulmuştur. Tezhip-minyatür sanatlarının tekrardan canlanmasına vesile olan bu sanatkârlar bizzat kütüphanelere giderek klâsik devir eserlerini inceleyip, örnek alarak, kural, renk ve ahenk bütünlüğü içinde tamamen kopyadan uzak eserler meydana getirmişlerdir. Tezhip sanatını tekrar ayağa kaldırmak için uğraşan sanatçılarımız; Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, Feyzullah Dayıgil, Muhsin Demironat ve Fatma Rikkat Kunt'tur (Taşkale, 2012, s. 420-421).

Günümüzde başta Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi olmak üzere Selçuk Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi gibi çoğu Güzel Sanatlar Fakülteleri'nde, tezhip eğitim ve öğretimi uygulanmaktadır. Ayrıca devlete bağlı bazı kurumlar tarafından düzenlenen kurslar ve özel atölyelerde de tezhip eğitim ve öğretimi verilmektedir (Taşkale, 2012, s. 421).

2.5. Tapu Tahrir Defterlerinin, Vakfiyenin Tanımı ve Kapsamı

“Vakıf arazilerinin kayıtlarını, çeşitlerini, mütevellî heyetlerini ve görevlilerin maaş durumlarını gösteren defterlerdir. Evkaf defterlerinde, ait oldukları sancaktaki, her türlü mülk ve vakıf kayıtları yer almaktadır. Sancakta sosyal hizmetlere vakfedilen; han, hamam, cami, medrese, imarethane, çeşme, köprü ve benzeri kurumlar ile buralarda görevli memurların maaşlarına ait kayıtlar tutulmuştur. Sosyal ve kültürel

kurumlara vakfedilen han, hamam, dükkân, tarla, bostan ve benzerinin gelirleri ile bu vakıflara ait eşyaların cins ve adetlerine ait bilgileri içermektedir.”*

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopesi’ndeki Mehmet Öz’ün tahrir maddesine göre tahrir; “Osmanlı mali teşkilatında vergi tesbiti amacıyla yapılan sayım olarak tanımlanır” demiştir (Öz, 2010, s. 425)

“Sözlükte “yazma, kaydetme, deftere geçirme” anlamına gelen **tahrir** kelimesi terim olarak, Osmanlı maliye teşkilatında vergilerin ve bu vergileri verenlerin ismen tesbiti için değişik dönemlerde farklı şehirlerde gerçekleştirilen sayımları ve bu sayımların kaydedildiği defterleri ifade eder” (Öz, 2010, s. 425).

“Erken dönem tahrir defterlerinde ilk sayımdan sonraki sayımlarda yapılan işlem “ta’dil-i kanun-ı çiftha ve bennakan” biçiminde tanımlanırken, yeni tahrir neticesinde hazırlanan deftere “defter-i cedid”, öncekine “defter-i atik”, daha öncekine “defter-i köhne” denir” (Öz, 2010, s. 425).

“Osmanlıların ne zaman bu tür sayımlara başladığı kesin olarak bilinmemektedir ve günümüze ulaşan en eski sayımı ihtiva eden 835 (1431) tarihli bazı belgelerden, sayım sonuçlarının kaydedildiği defter usulünün XIV. yüzyılda olduğu anlaşılmaktadır” (Öz, 2010, s. 425).

“Osmanlılarda tahrir tımar sistemiyle doğrudan bağlantılı bir özellik göstermiş ancak XVI. yüzyılın sonlarından itibaren tımar sisteminin önemini kaybetmesiyle birlikte klasik tahrir usulü yeni veya yeniden fethedilen bazı yerler müstesna terk edilmiştir” (Öz, 2010, s. 425).

Kapsamı;

Osmanlı belgelerinde tahririn amacı ülkedeki reayanın oturduğu yerleri ve işlerinin bütün özelliklerini, mallarının ve ürünlerinin kaynaklarını, tımar sahiplerinin gelirlerini, reaya ile tımar sahipleri arasındaki uzlaşmazlıkları hükümdarın (devlet) bilmesi olarak belirtilir. Bunun yanında şeriata ve yerleşik

* T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Arşiv Dairesi Başkanlığı, Yayın No: 1, *Osmanlı’dan Günümüze Tapu Arşiv*, Ankara 2008.

kanuna aykırı bid'at ve zulümlerin önlenmesi, avarız vergisinin yüklenmesi durumunda hane sayısının bilinmesi, vakıfların durumunun ortaya konulması gibi amaçlar da söz konusudur (Öz, 2010, s. 425).

“Tahrir sonucunda hazırlanan tahrir defterleri, Osmanlıların klasik dönem denilen XV. ve XVI. yüzyıllarda tımar sistemini uyguladıkları bölgelerde vergi mükelleflerine ait çeşitli bilgileri, bunların yaşadıkları yerlerden toplanması beklenen vergileri, bu vergilerin hangi kişi veya kurumların tasarrufunda bulunduğunu tespit eden ve genellikle sancak esasına göre düzenlenen resmi belgelerdir” (Öz, 2010, s. 425).

Vakfiye;

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopesi'nde, Osman Gazi Özgüdenli'nin vakfiye maddesine göre; “bir vakfin kurucusu tarafından düzenlenen vakfın işleyişiyle ilgili resmi belge olarak tanımlanır” demiştir (Özgüdenli, 2012, s. 465)

“Vakfedilen bir malın hangi hayır işlerinde kullanılacağını, ne şekilde yönetileceğini gösteren senet” anlamındaki **vakfiyenin** (vakıfname) İslam medeniyeti tarihinde önemli bir yeri vardır. Vakıfların başlangıçta sözlü olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Daha sonra bazı aksaklıklar yüzünden vakıf şartlarının yazılarak belirlenmesine ihtiyaç duyulmuş, bu durum vakfiyelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Böylece vakfiyeler tesis edilen vakfin nasıl idare edileceği, nerelere ne gibi harcamalar yapılacağı, kaç kişinin çalışacağı, bunlara ne kadar maaş ödeneceği, harcamaların hangi gelirlerle karşılanacağı, vakıftan kimlerin ne şekilde faydalanacağı gibi hususların vakıf tarafından ayrıntılı biçimde belirlendiği belgeler haline gelmiştir. Vakıflar Müslümanlar arasındaki dayanışma ve yardımlaşmanın en güzel ifadesidir. Bundan dolayı vakfiyelerde bunu yansıtan ayetlere yer verilmiştir (Özgüdenli, 2012, s. 466).

Dili, türü ve içeriği düzenlendiği zamana ve yere göre farklılık göstermekle birlikte vakfiyelerin umumiyetle mukaddime, asıl metin ve hatime kısımlarından oluştuğu görülmektedir. Besmele ile başlayan mukaddimede Allah'a hamd ve peygambere övgüden sonra, eğer vakıf hükümdar veya yüksek devlet erkânından biri tarafından tesis edilmişse vâkıfın adı ve unvanları uzun uzadıya zikredilerek dindarlığı ve

hayrata düşkünlüğü methedilir. Ardından gelen asıl metinde vakfedilen arazi ve diğer gayrimenkullerin mahiyeti ve sınırları açık bir şekilde belirtilir, vakfa tahsis edilen gelirler ve bunların işletilme biçimi izah edilir. Daha sonra vakfın yönetimi ve denetimi, bu işle görevli kimselere verilecek tahsisatın miktarı, bunların tayin ve azilleri anlatılır. Vakfiyenin hatimesinde ilgili ayet ve hadisler yazılır; vakfiyeyi bozmaya veya vakıf tarafından konulan şartları değiştirmeye teşebbüs edecek kimselere beddua edilir, metnin sonuna da şahitlerin adları kaydedilir (Özgüdenli, 2012, s. 466).

Vakfiyeler tarihi birer belge olmanın yanında sosyal tarih, ekonomi ve kültür tarihi araştırmaları için önemli bilgiler içeren değerli kaynaklardır. Bilhassa mescid, medrese, darüşşifa, hankah ve kervansaraylara ait vakfiyeler eğitim, tıp, sanat ve mimari tarihi araştırmaları için diğer kaynaklarda hemen hiç bulunmayan bilgiler içermektedir. Bunlar arasında sıradan insanların, köylülerin, sanat ve ticaret erbabının gündelik hayatlarına dair malumat özellikle dikkate değerdir (Özgüdenli, 2012, s. 466).

“İlk devir kul kökenli Osmanlı ümerasının vakfiyelerinin üzerinde padişah tuğrası yer almaktadır. Osmanlı hanedanına mensup kadınların vakfiyelerinin başında da, “Mücebince amel ve hareket oluna” türünden ihtarların bulunduğu hatt-ı hümayunlar mevcuttur” (Yüksel, 2012, s. 468).

“Vakıf kütükleri, tapu tahrir defterleri ve şer’iye sicillerinde yer alan suretlerin dışında vakfiyeler rulo yahut kitap şeklinde kaleme alınmıştır. XVI. yüzyıldan öncesine ait bütün vakfiyelerin rulo halinde yazıldığı görülmektedir. XVI. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmış olup ekserisi padişahlara, hanedan kadınlarına, vezirlere ait tezhipli vakfiyelerdir” (Yüksel, 2012, s. 468).

Tezhibin uygulandığı belgelerden biri de vakfiyelerdir. Herhangi bir malı vakfeden tarafından, vakfın idaresi ile ilgili hazırlanmış nizamnameler olan vakfiyelerin büyük çoğunluğu kâğıda yazılmıştır. Nadiren, taşla hakkedilmiş olanlarına rastlanır. Vakfiyelerin bir bölümü, kâğıtların birbirine eklenmesiyle düzenlenmiş ve rulo yapılmıştır. Kimi vakfiyeler defter biçiminde düzenlenmiş ve ciltlenmiştir. Bu biçimde hazırlananlar arasında sayfa sayısı 300’e ulaşan çok uzun vakfiyeler vardır. Vakfiyelerde önceleri rıka’ ve tevki gibi yazı çeşitleri kullanılırken sonraları nesih ve sülüs tercih edilmiştir. Bunların

kimisinde yazı çerçeve içine alınmış ve çerçevesi tezhiplenmiştir. Bu bezemeler, döneminin süsleme özelliklerini gösterir; mesela, XVIII. yüzyıl sonlarına kadar görülen rumi ve hatayiler, XIX. yüzyılda yerlerini Barok ve Rokoko üslubunda yapılmış motiflere bırakmışlardır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014, s. 195).

2.6. İlgili Araştırmalar

Sertyüz (2009), “Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi’nde Bulunan Bazı Yazma Eserlerin Tezhiplerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde; tezhip sanatına genel bir bakış yapılmış ve Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi ve tarihçesi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Araştırmada Konya Yusuf Ağa kütüphanesinde bulunan tezhipli kitaplar tespit edilmiş; zahriye sayfaları, ser levhalar, unvan sayfaları, sure başları ve hatime sayfaları tek tek tezhip özellikleri açısından incelenmiştir.

Öztürk (2007), “Manisa İl Halk Kütüphanesi’nde Bulunan Yazma Kur’an-ı Kerim’lerdeki Tezhip Örnekleri” adlı yüksek lisans tezinde; Kur’an-ı Kerim ve Tezhip sanatı hakkında detaylı bir şekilde anlatmıştır. Araştırmacı incelemiş olduğu eserlerin yılları, hangi dönemlere ait oldukları ve kitabın tezhip alanları hakkında bilgiler vermiştir.

Kaya (2010), “Ankara Vakıf Eserleri Müzesindeki 18, 197, 198 Numaralı Kur’an-ı Kerim’lerin Tezhip Süslemelerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde; Ankara, Vakıf Eserleri müzesi ve Kur’an-ı Kerim’in tarihçeleri hakkında bilgilere yer vermiştir. Araştırmada geleneksel kitap sanatlarımız olan Cilt, Kat’ı, Ebru, Hat ve Tezhip hakkında detaylı bilgiler vermiştir. Araştırmacı Vakıf Eserleri Müzesi’nde bulunan 18, 197, 198 numaralı Kur’an-ı Kerim’leri tek tek fotoğraflayıp, inceleyerek süsleme özelliklerini detaylı bir şekilde anlatmıştır.

Birol (2008), “Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı, Çizim Tekniği ve Çeşitleri” adlı kitap, “Türk Tezyînî Sanatlarında Motifler” kitabının devamı olarak hazırlanmış, bu çalışmadan tezyînî sanatların tarihçesi ve desenlerin açıklamaları açısından faydalanılmıştır.

Derman (2002), “Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi” adlı kitaptan, Türk Tezhip Sanatının özellikleri ve Osmanlı Tezhip Sanatının tarihi gelişimi açısından faydalanılmış önemli bir kaynaktır.

Tanıncı (2004), “ Kitap ve Tezhibi” adlı kitaptan, Türk Tezhip Sanatının tarihi gelişimi, Ortaçağ’dan itibaren başlayarak Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemi ile birlikte ele alınarak açıklanmıştır.

İ. Özkeçeci, Ş. B. Özkeçeci (2014), “Türk Sanatında Tezhip” adlı kitaptan, Türk Tezhip Sanatının tarihi gelişimi, uygulanan teknikleri, kullanılan malzemeleri açısından faydalanılmış önemli bir kaynaktır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma var olan durumu araştırmaya yönelik olması nedeniyle betimsel bir araştırmadır.

Bu araştırmada betimleyici araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, müzede kayıt altında olan yazma eserlerin tezhiplerinin incelenmesi belgeleme yöntemiyle desteklenmiştir. Çalışmada müzede sergilenen eserler içinden seçilen 18 adet vakfiyenin ne oldukları, ölçüleri, dili, tarihi, kullanılan renkleri ve kompozisyon özellikleri gibi araştırmalar yapılmış ve ileride yapılması gereken hattatı, içeriği, yazı çeşitleri çalışmalarına ışık tutması amaçlanmıştır. Ayrıca tarama ve inceleme modeli kullanılmış, incelenen yazma eserlere ait veriler için bilgi formu kullanılmıştır. Konu ile ilgili literatür taraması yapılmış, çeşitli kaynaklardan bilgiler alınmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Defter Emimi Server Efendi Sergi Salonu'nda bulunan yazma eserler, örneklemini ise müzede sergilenmekte olan 17. ve 18. yüzyıla ait el yazması 34 adet vakfiye eser oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Verilerin toplanması aşamasında araştırmada yararlanılmak üzere Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, tezhip sanatı, tezhip sanatında kullanılan teknik ve malzemeler, tezhip sanatının tarihi gelişimi, el yazmaları, vakfiyeler ve kapsamaları ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Müzede bulunan eserlerin yer aldığı arşivde çeşitli dokümanlar incelenmiştir. İncelenen yazma eserler için Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Defter Emimi Server Efendi Sergi Salonu'nda

bulunan yazma eserler fotoğraflanmış ve envanter numaraları alınmıştır. Yazma eserlerin özelliklerinin ayrıntılı olarak incelendiği bilgi formları oluşturulmuş ve uygulanan teknikler, kullanılan renkler, desen ve kompozisyon özelliklerine ilişkin bilgiler incelenerek kaydedilmiştir.

Araştırma için yapılan literatür taraması sonucunda tezhip sanatı hakkında elde edilen bilgilerden doğrudan veya dolaylı olarak alıntılar yapılarak araştırmanın belirli başlıklar altında toplanarak, araştırmanın kavramsal çerçevesi belirlenmiştir. Çalışmada hazırlanan künye formlarında 34 adet yazma eser vakfiyelerde uygulanan teknikler, kullanılan renkler ve yazma eserlerin kompozisyon ve dönem özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. 17.-18. yüzyıllardaki bu vakfiyelerin ortak tezhip özellikleri belirlenmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma kapsamına alınan Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ve Server Efendi Sergi Salonu'nun genel tanımı ve tarihçesi, müzede bulunan 17.ve 18.yüzyıla ait el yazması eserlerin resimleri ve bilgi formları yorumlanmıştır.

4.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ve Server Efendi Sergi Salonu

4.1.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

Resim 4.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Genel Görüntüü

Resim 4.2. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü İç Bölüm Görünüşü

Bir ülkenin en önemli kurumlarından bir tanesi de şüphesiz ki tapu ve kadastro işleridir. Bu bakımdan, sahip olunan mülkleri ve taşınmazları devlet garantisi altına alan tapuların kayıtlarının tutulduğu yerlerin tamamını kontrol altında tutan Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, bir devletin hafızasıdır da. Bu tapu daireleri çoğu zaman sadece tapuları değil, vakfiyeleri de bünyesinde bulundurur. Böylece bu kurumun önemi bir kat daha artar. Vakfiyelerin bir kısmının tezhipli olması ise geçmiş devrin sanat anlayışını ve zevkini takdim ettiği gibi, sanatsever araştırmacılar için görsel bir şölen ve laboratuvarıdır. Bu bakımdan bu tür kurumlardaki tahrir defterleri ve özellikle de vakfiyelerde bulunan hat, tezhip ve minyatür gibi kitap sanatlarını inceleyip gün yüzüne çıkarmak yalnızca geçmişi bilmek açısından değil, bu sanatlarımızın inkişafı için de lüzumludur. İşte bunlardan bir tanesi de Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü olup bünyesinde pek çok vakfiye barındırmaktadır. Burada bulunan eserleri incelemeyen önce bu kurum hakkında kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır.*

“Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü’nün tarihi temeli, Osmanlı Devleti’nde, “Defterhane”ye dayanmaktadır. Osmanlı Devleti’nin yükselme döneminde kurulan ilk arşiv olan “Defterhane”, Divan-ı Hümayun toplantı günlerinde açılan ve her divandan sonra Sadaret mührüyle mühürlenmiş üç hazineden birisi idi”.

“Osmanlı Devleti’nin duraklamasına ve akabinde gerilemesine paralel olarak, Divan toplantılarının da aksamaya başlaması ile birlikte Topkapı Sarayı içerisinde yer alan Defterhane, XVIII. yüzyılın ilk yarısında bugünkü Tapu ve Kadastro İstanbul Bölge Müdürlüğü’nün bulunduğu binaya nakledilmiştir”.

“Tanzimat dönemi, her alanda batılılaşma, yenilik ve ıslahat girişimlerinin hızlandığı bir dönem olmuştur. Buna paralel olarak, defterhane de bu yenileşme hareketlerinden etkilenmiş ve yapısında yeni düzenlemelere gidilmiştir. Tanzimat Fermanı’nda bugünkü anlamda mülkiyet kavramının ilk kez dile getirilmesi ile birlikte ortaya çıkan ihtiyaca istinaden, Defterhane-i Hakani bünyesinde “Defterhane-i Amire Kalemi” kurulmuştur. Tapu işlemlerinin bir düzene sokulması ve belli kurallar

* Kurumun tarihçesi şu kaynaktan iktibas edilmiştir: T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Arşiv Dairesi Başkanlığı, Osmanlı’dan Günümüze Tapu Arşiv, Ankara, 2008 s. 15-18.

çerçevesinde işlerin yürütülmesi amacıyla da 21 Mayıs 1847 yılında “Tapu Hakkında İcra Olunacak Nizamname” ilan edilmiştir. Nizamname’nin ilan edildiği “21 Mayıs 1847” tarihi bugünkü “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü”nün kuruluş yıldönümü olarak kabul edilmiştir”.

“Tapu Hakkında İcra Olunacak Nizamname’nin uygulanmaya başlanmasından sonra, 23 Şevval 1274 (M.1858) tarihinde ilan edilen ve 132 maddeden oluşan “Arazi Kanunname-i Hümayunu” ile birlikte arazi ve mülkiyete ilişkin işlemler hukuki düzenlemeleri yapılarak daha sağlam temeller üzerinde yeniden inşa edilmiştir”.

“1839 Tanzimat Fermanı ile hız kazanan yenileşme hareketleri sürecinde, mülkiyet ile ilgili hususlarda ardı ardına pek çok düzenlemeler yapılmaya Cumhuriyet Dönemi’ne kadar devam edilmiştir. Ülkemizde kadastro çalışmaları ise tapuya göre daha yakın bir dönemde başlamıştır. 1911 yılında Defterhane-i Hakani Nezareti Nazırlığına atanan Mahmut Esat Efendi’nin çalışmaları sonunda 5 Şubat 1912 tarihinde ilan edilen “1384 Sayılı Emvali Gayrimenkullerin Tahdit ve Tespiti Hakkındaki Kanunu Muvakkat” ile kadastro çalışmaları başlamıştır. Bununla birlikte Türkiye’de kadastro çalışmalarını ilk kez Defter-i Hakani Nazırı Mahmut Esat Efendi başlatmış olduğundan, Türkiye’de Kadastro’nun kurucusu olarak Kabul edilmektedir”.

“Cumhuriyetin kurulmasını takiben 1924 senesinde “Tapu Umum Müdürlüğü” adını alan teşkilata, 22 Nisan 1342 (M.1925) tarihli ve 658 sayılı yasa ile kadastro birimi eklenmiştir. 1927 yılında ise “Muvazene-i Umumiye Kanununda” “Tapu ve Kadastro Müdüriyet-i Umumiyesi” olarak zikredilen teşkilatımız bugünkü adını almıştır.”

“Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü’nün bugünkü kuruluşu, görev ve yetkileri 29 Mayıs 1936 tarihli ve 2997 sayılı “Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun”un çıkarılması ile belirlenmiş ve bu kanuna göre kurumumuz Maliye Bakanlığına bağlı bir Genel Müdürlük olarak teşkil edilmiştir. 7 Temmuz 1939 tarihli ve 3707 sayılı kanun ile Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Adalet Bakanlığına, 18 Ağustos 1951 tarihinde ise 5840 sayılı kanun ile bağımsız bütçeli bir kurum olarak Başbakanlığa bağlanmıştır.”

“Taşınmaz mallara ait akitlerle her türlü tescil, kadastro ve tapulama işlemlerini mevzuatına göre yapmak, tapu sicillerini, kadastral ve topografik haritaları düzenlemek, uygulamak ve yenilemek için Başbakanlığa bağlı genel bütçe içinde ayrı bütçeli Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün kurulmasına, teşkilat ve görevlerine dair esasları belirlemek amacıyla 26 Eylül 1984 tarihli ve 3045 Sayılı Kanun kabul edilmiştir. Halen geçerliliğini devam ettiren 3045 Sayılı Kanun ile Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü teşkilatı yeniden yapılandırılmış ve bugünkü şeklini almıştır. Bu kurum, 27 Kasım 2002 tarihinden itibaren ise Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet yürütmektedir.”

4.1.2. Server Efendi Sergi Salonu

Resim 4.3. Server Efendi Sergi Salonu Müze Giriş Kapısı

Resim 4.4. Server Efendi Sergi Salonu Müze İçi

Resim 4.5. Server Efendi Sergi Salonu Müze İçi

Resim 4.6. Server Efendi Sergi Salonu Müze İçi

Tarihin en eski devirlerinden beri Türkler devlet geleneklerini önce sözlü, daha sonraki devirlerde ise yazılı olarak kayıt altına almayı düstur edinmişlerdir. Bu sebeple bütün Türk devletlerinde arşivcilik fevkalade önemli bir yere sahiptir. Arşiv kayıtlarının sağlam ve düzenli şekilde tutulması sadece kanunlarla değil, aynı zamanda bu işlerle görevli kimselerin dürüstlüğü, donanımı ve düzenli olmasıyla mümkündür. Tarihimizde bu özellikleri ile temayüz etmiş bazı şahsiyetler de bulunmakta olup Server Efendi de bunlardan biri olup onun hakkında Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan bir kitapta şu bilgiler verilmektedir:*

“Kaynaklarda Server Efendi’nin “Defter Emini” olduğu belirtilmektedir. Görevine çok bağlı olan Server Efendi, “kaide-i kadime” üzere hareket ederek, kayıtların muhafazasına önem verir ve herhangi bir suiistimale meydan vermemek için defterlerin dışarı çıkarılmasına izin vermezdi. Meydana gelen bir ihtilaf üzerine dönemin padişahı I. Mahmud (1730-1754) arazilerle ilgili defterleri istemiş, ancak Server Efendi, “Fatih Sultan Mehmet Hazretleri’nin Kanunnamesi’ne göre,

* T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Arşiv Dairesi Başkanlığı, *Osmanlı’dan Günümüze Tapu Arşiv*, Ankara 2008, s. 14-15.

Defterhane'den gece vakti defter çıkarılması men edilmiştir. Sultanımız af buyursunlar, defterleri çıkartamam" şeklinde bir cevapla bu isteği reddetmişti."

"Server Efendi'nin cevabı kendisine ulaştığında gazaba gelen Sultan, bu memurun idamını ferman buyurmuştu. Sabah olduğunda huzura kabul edilen Sadrazam'ın, Server Efendi'nin davranışında haklı olduğunu Sultana arz etmesi üzerine Sultan, yeni bir ferman çıkararak idam kararının uygulanmamasını emretmiş, ancak iş işten geçmiş ve Server Efendi idam edilmişti. Görevi uğruna canından olan bu memura yaptığından pişman olan I. Mahmud, Defter Emni'nin defterhane binasının bahçesine gömülmesini emretti. Ser verip, sır vermeyen" Server Efendi'nin türbesi kutsal bir yer olarak kabul edildi ve Server Dede, memurların evliyası olarak efsaneleşti."

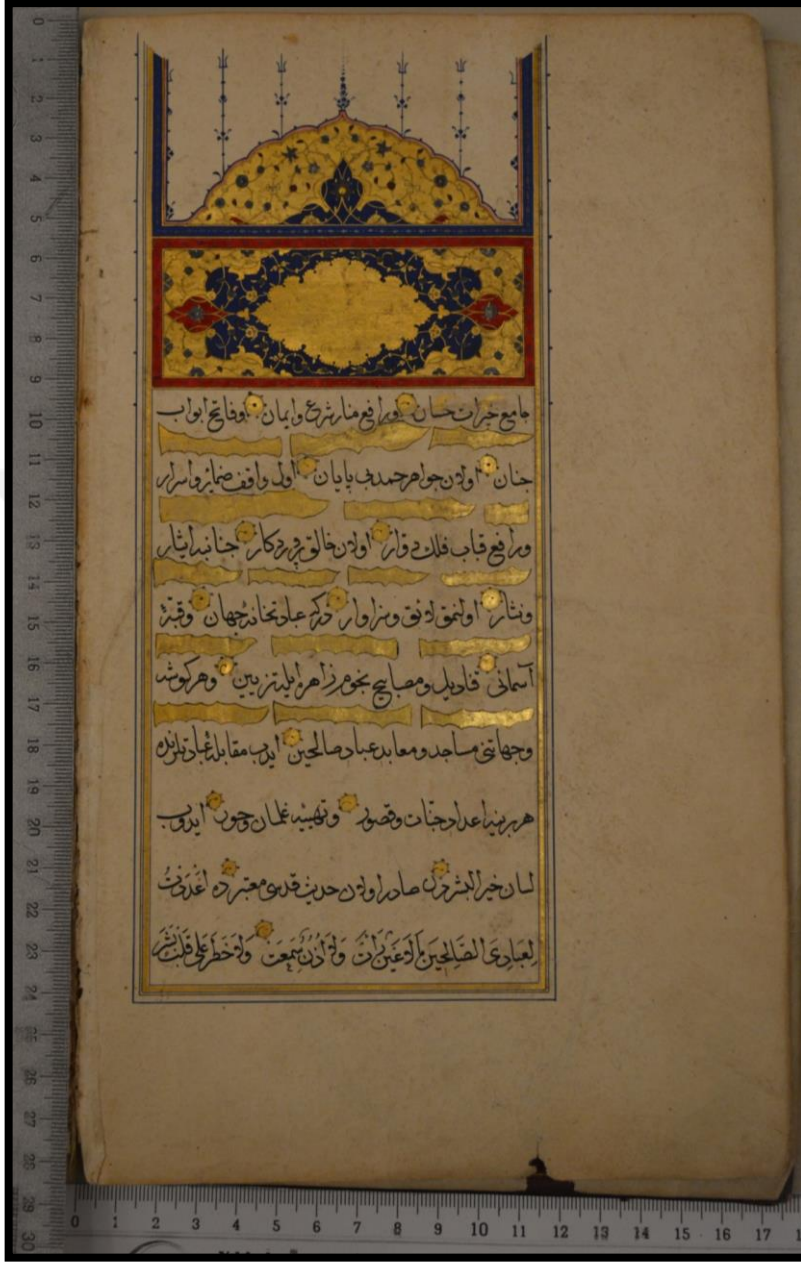
Türkiye Cumhuriyeti Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, devlet geleneği ve vazife aşkı yüzünden haksız yere idama giden bu büyük devlet adamının kadrini bilip, sergi salonuna onun adını vermiştir.

Server Efendi Sergi Salonunda bulunan farklı yüzyıllara ait, çok sayıdaki yazma eser vakfiyeler, tezhip sanatı açısından incelenmiştir. Çalışmamızın konusu, Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Server Efendi Sergi Salonu Müzesi'nde bulunan yazma eser vakfiyelerin tezhip sanatı açısından incelenmesidir. Böylece müzenin bünyesinde bulunan eserler hakkında bir fikir edinilebilecek sonuca ulaşmaya çalışılacaktır.

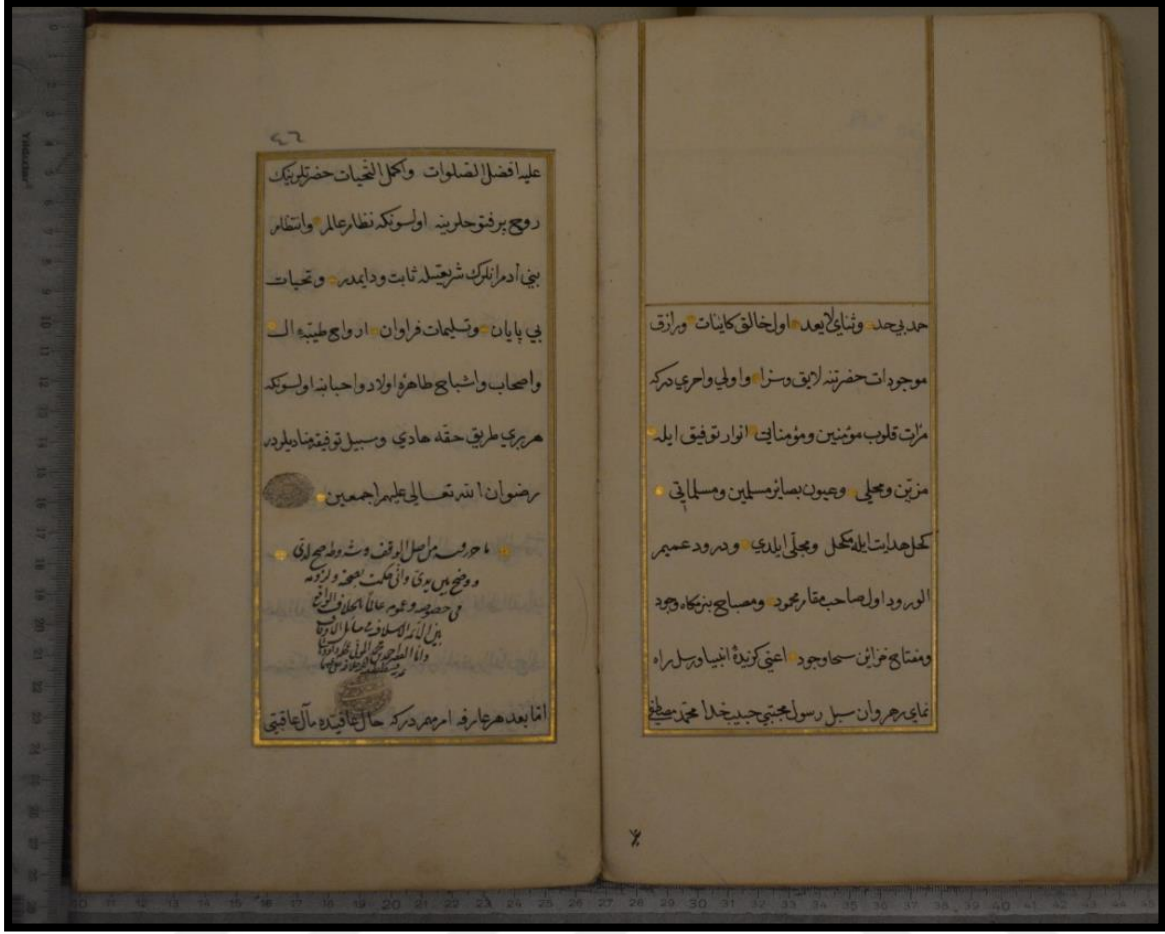
4.2. Server Efendi Sergi Salonundaki Vakfiyelerin Tezhiplerinin İncelenmesi

Server Efendi Sergi Salonu, bünyesinde bir çok yüzyıla ait belgeler barındırmaktadır. Bunlar, Zabıt Kayıt Belgeleri, Tahrir Defterleri, Mühürler, Haritalar ve bizim konumuzu içeren Vakıf Belgelerini içermektedir. Bu vakıf belgelerinden 17.-18. yüzyıla ait olanlar araştırmamızın konusu olmuştur.

4.2.1. 17. yüzyılla tarihlenen vakfiyeler

Resim 4.7. A. Evkaf-ı Cerrah Mehmet Paşa

Resim 4.8. B. Evkaf-1 Cerrah Mehmet Paşa

Eserin;

1. İsmi: Evkaf-ı Cerrah Mehmet Paşa

2. Belge Türü: Evkaf Defteri

3. Tarihi: M. Haziran 1618 II. Osman Dönemi (H. C. Ahir 1027)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü:17.4x28.9 cm

b. İç Ölçüsü: A. 10.5x23.8 cm (dikdörtgen: 14.3 cm)

B. 9.5x23.7 cm (dikdörtgen: 14 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (1 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 51 x (2)

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvellenmiş ve aynı noktalar var. (İlk sayfası hariç)

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No:56 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-ı Cedid 56 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2191/2213/39

11. İncelenen Eser No: 31

12. İnceleme Tarihi: 01.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1a, 1b, 2a, 3a, 3b, 5a, 6a, 7a, 7b, 8a, 8b, 9a kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: -----

17. Açıklama: Tuğra ve tezhip örneği bulunmaktadır

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

A. Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Bu kubbe formunun içi rumilerle paftalara ayrılmış, paftalara ayrılan bu kısım hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla, zemini boyalı klasik tezhip ve zer-ender-zer tekniği kullanılarak

bezenmiştir. Oldukça sade olan tığlarla sonlanmıştır. Yazının içindeki alan boşlukları doldurmak amacıyla beyn-es sütün tekniği uygulanmış ve altınla doldurulmuştur.

B. Sadece cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve noktalar kullanılmıştır. Bu noktalar ilk sayfası hariç diğer sayfalarda aynı olup, oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın, siyah, lacivert, beyaz, kırmızı.

20. Uygulanan Teknikler: Zer-en-der zer tekniği, zemini boyalı klasik tezhip tekniği ve beyn-es sütün tekniği kullanılmıştır.

Resim 4.9. A. Vezir-i Azam Ahmet Paşa Vakfiyesi

Resim 4.10. B. Vezir-i Azam Ahmet Paşa Vakfiyesi

Eserin;

1. İsmi: Vezir-i Azam Ahmet Paşa Vakfiyesi

2. Belge Türü: Vakfiye

3. Tarihi: M. Eylül 1637 IV. Murat Dönemi (H. C. Evvel 1047)

4. Ölçüleri;

a. Dış ölçüsü: 14.5x21.9 cm.

b. İç Ölçüsü: A. 9.4x19.6 cm (dikdörtgen: 10.6 cm)

B. 9.5x19.5 cm (dikdörtgen: 11.2 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Yok

7. Sayfa Sayısı: 38 x (2)

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelli ve noktaların hepsi aynı.

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No: 60 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-ı Cedid 60 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2195/2238/6

11. İncelenen Eser No: 36

12. İnceleme Tarihi: 01.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 26b kısımları

15. Dili: Arap harfli Türkçe

16. Vakfın Niteliği: Vezir-i Azam

17. Açıklama: Tuğra bulunmaktadır. Hatt-ı Hümayun Süreti vardır.

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

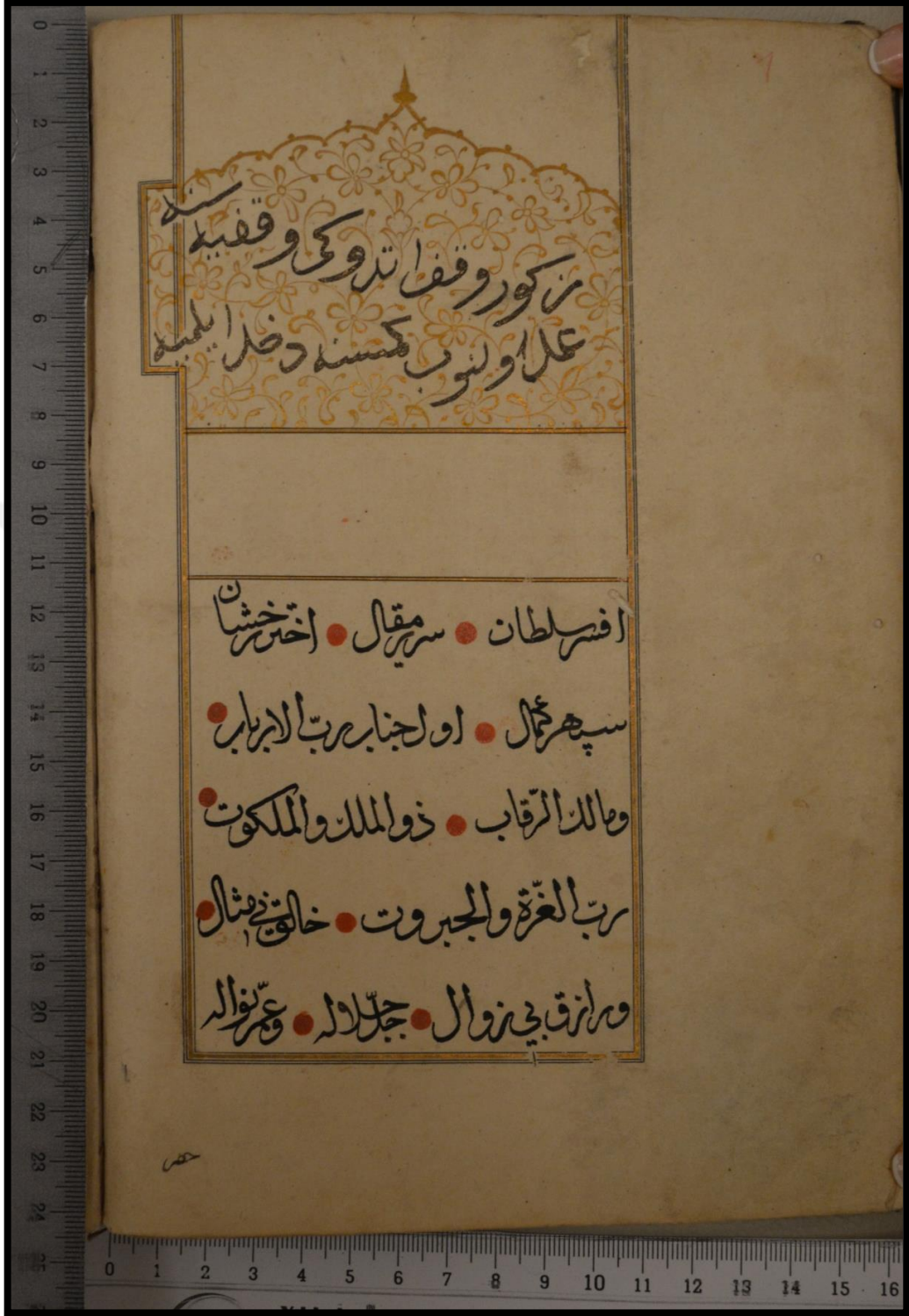
A. Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Oldukça sade olan tığlarla sonlanmıştır. Sadece cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve noktalar kullanılmıştır. Bu noktalar tüm sayfalarda aynı olup oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmıştır.

B. Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Oldukça sade olan tığlarla sonlanmıştır. Sadece cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve noktalar kullanılmıştır. Bu noktalar tüm sayfalarda aynı olup oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın, tahrir ve tığlar için siyah mürekkep.

20. Uygulanan Teknikler: Sıvama altın sürülmüştür. Herhangi bir işçilik bulunmamaktadır.

Resim 4.11. Hırami Ahmed Paşa Vakfiyesi

Eserin;

1. İsmi: Hırami Ahmed Paşa Vakfiyesi

2. Belge Türü: Vakfiye

3. Tarihi: M. Şubat 1601 III. Mehmet Dönemi (H. Şa'ban 1009)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 16.7x24.6 cm

b. İç Ölçüsü: 9.5x21 cm (dikdörtgen: 12.4 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli.

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (1 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 174

8. Biçimsel Özellikleri: 1b ve 2a kısımları cedvelenmiş olup, tamamında kırmızı noktalar kullanılmış.

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No: 46 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfi-ı Cedid 46 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2180/2229/16

11. İncelenen Eser No: 55

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b kısmı.

15. Dili: Osmanlıca.

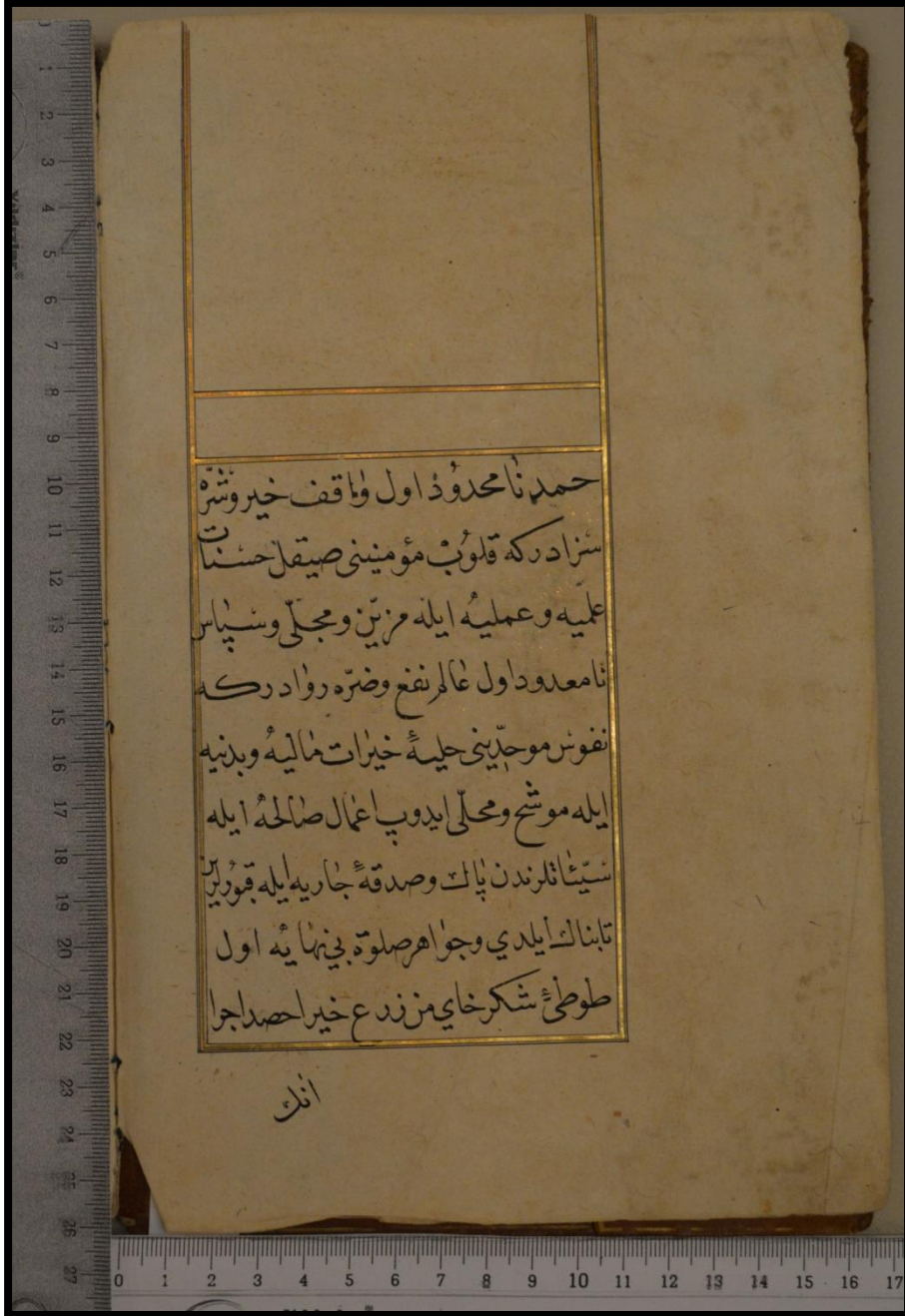
16. Vakfın Niteliği: Vezir

17. Açıklama: -----

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Formdaki cedvelin dışına taşan alanı, yazıyı sınırlandırmak ve devamına herhangi bir şeyin eklenmemesini sağlamak amacıyla yapılmıştır. Hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla, serbest bir desen tasarlanmıştır. Oldukça sade olan tığlarla nokta konularak sonlanmıştır. Yazı içindeki noktalar tüm sayfalarda aynı olup oldukça sade bir formda kırmızı mürekkep kullanılarak yapılmıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın ve noktalar için kırmızı mürekkep kullanılmıştır.

20. Uygulanan Teknikler: Oldukça sade bir teknikten oluşmaktadır. Sadece altın kullanılarak ve tahrir çekilerek tezhiplenmiştir.

Resim 4.12. Girit Ser-'Askeri Ahmed Paşa

Eserin;

1. İsmi: Girit Ser-‘Askeri Ahmed Paşa

2. Belge Türü: Vakfiye

3. Tarihi: M. Temmuz 1665 IV. Mehmet Dönemi (H. Muharrem 1070)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 16.9x26.7 cm

b. İç Ölçüsü: 9.5x22.3 cm (dikdörtgen: 12.4)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cilt, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Yok

7. Sayfa Sayısı: 19

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş ve sadece vakfiyenin 2a kısmında nokta kullanılmış

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No: 69 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfi-ı Cedid 69 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2194/2224/25

11. İncelenen Eser No: 78

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu’nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi’ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 19a kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

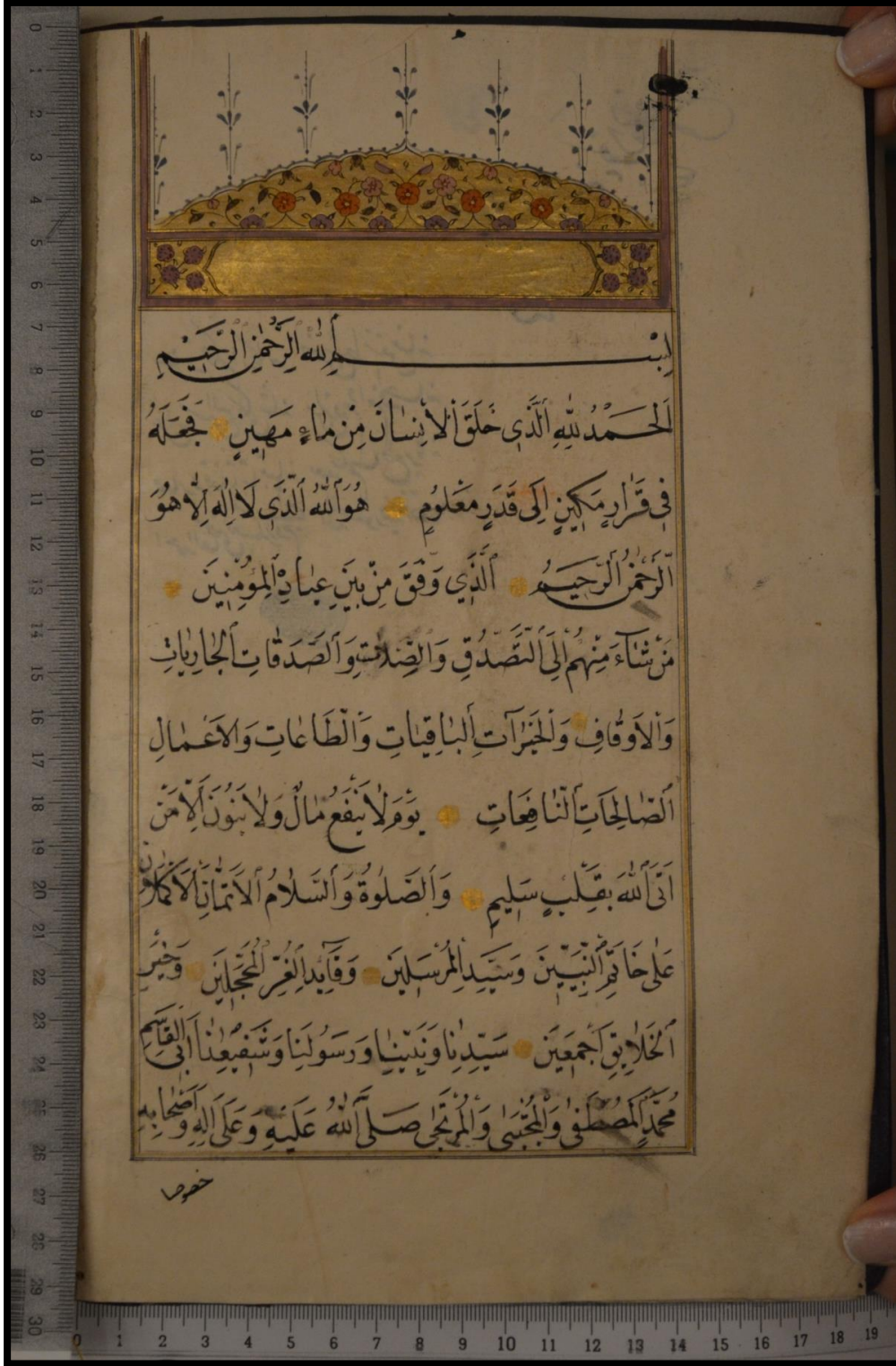
16. Vakfın Niteliği: Ser-‘Asker

17. Açıklama: -----

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Sadece cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve sadece bir sayfası hariç diğer sayfalarda nokta kullanılmamıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın.

20. Uygulanan Teknikler: -----

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ • فَجَعَلَهُ

فِي قَرَارٍ مَكِينٍ إِلَى قَدَرٍ مَعْلُومٍ • هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ • الَّذِي وَفَّقَ مِنْ بَيْنِ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ •

مِنْ شَاءَ مِنْهُمْ إِلَى التَّصَدَّقِ وَالصَّلَاتِ وَالصَّدَقَاتِ الْجَارِيَاتِ

وَالْأَوْقَافِ وَالخَيْرَاتِ الْبَاقِيَاتِ وَالطَّاعَاتِ وَالْأَعْمَالِ

الصَّالِحَاتِ النَّافِعَاتِ • يَوْمَ لَا يُبْقِعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ

آتَى اللَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ • وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ الْأَمَانِ الْأَكْمَلِ

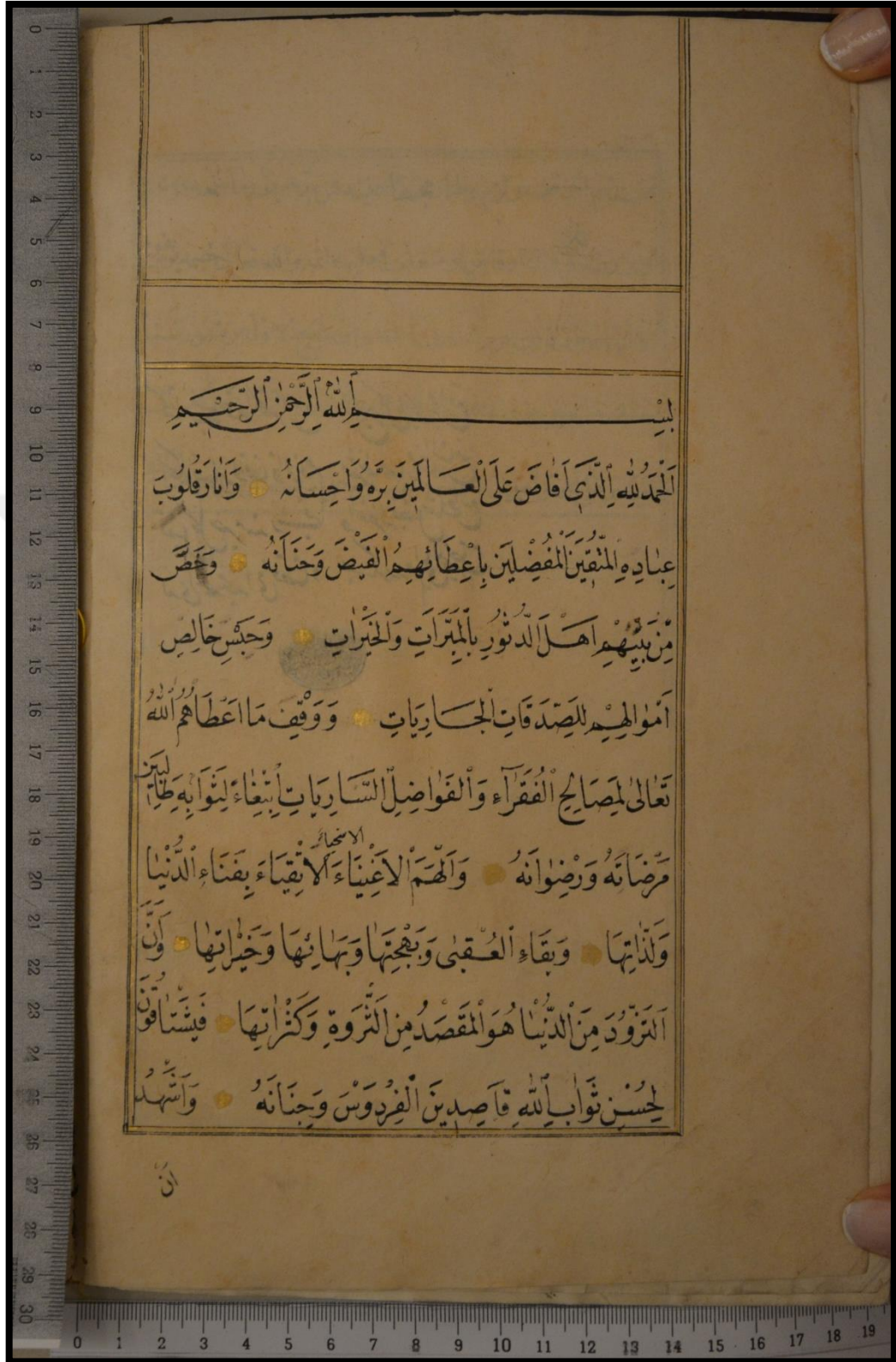
عَلَى خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَسَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ • وَفَائِدِ الْغَيْرِ الْمُحْجَلِينَ • وَخَيْرِ

الْخَلَائِقِ أَجْمَعِينَ • سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا وَرَسُولِنَا وَشَفِيعِنَا أَبِي الْقَاسِمِ

مُحَمَّدِ الْمُصْطَفَى وَالجَنَّبِيِّ وَالمُرْتَجَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَاصْحَابِهِ

خبر

Resim 4.13. A. 29. Mevlana Vafi Mehmet Efendi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَفَاضَ عَلَى الْعَالَمِينَ بَرَهُ وَاحْسَانَهُ • وَأَنَارَ قُلُوبَ
عِبَادِهِ الْمُتَّقِينَ الْمُفْضِلِينَ بِإِعْطَائِهِمُ الْفَيْضَ وَحَنَانَهُ • وَخَصَّ
مِنْ بَيْنِهِمْ أَهْلَ الدُّنْيَا بِالنُّورِ بِالْمَبْتَرَاتِ وَالْخَيْرَاتِ • وَجَسَّ خَالِصَ
أَمْوَالِهِمُ لِلصَّدَقَاتِ الْجَارِيَاتِ • وَوَقَفَ مَا أَعْطَاهُمُ اللَّهُ
تَعَالَى لِمَصَالِحِ الْفُقَرَاءِ وَالْقَوَاضِي السَّارِيَاتِ بِتَبْقَاءِ ثَوَابِهِ طَائِفَةً
مَرْضَاتِهِ وَرِضْوَانِهِ • وَالْهَمَّ الْأَغْنِيَاءَ الْأَقْيَاءَ بِفَنَاءِ الدُّنْيَا
وَلَذَائِهَا • وَبَقَاءَ الْعُقْبَى وَبَهْمَتِهَا وَبِهَائِهَا وَخَيْرَاتِهَا • وَكَانَ
التَّرْوُدُ مِنَ الدُّنْيَا هُوَ الْمُقْصَدُ مِنَ التَّرْوَةِ وَكَثْرَتِهَا • فَيَسْتَأْفُونَ
لِحُسْنِ ثَوَابِ اللَّهِ قَاصِدِينَ الْفِرْدَوْسِ وَجَنَانَهُ • وَأَشْهَدُ

ن

Resim 4.14. B. 29. Mevlana Vafi Mehmet Efendi

Eserin;

1. İsmi: 29. Mevlana Vafı Mehmet Efendi

2. Belge Türü: Vakfiye

3. Tarihi: M. 12 Ağustos 1671 IV. Mehmet Dönemi (H. 7 R. Ahir 1082)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 19.5x29.5 cm

b. İç Ölçüsü: A. 13.2x26.2 (dikdörtgen: 19.5 cm)

B. 13.2x25.9 cm (dikdörtgen: 17.8 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Yok

7. Sayfa Sayısı: 27 x(2)

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş ve aynı noktalar kullanılmış.

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No:75 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-ı Cedid 75 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2177/2205/43

11. İncelenen Eser No: 29

12. İnceleme Tarihi: 01.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 6a, 9b, 15a, 18a, 18b, 23b, 27b kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi – Arap harfli Türkçe

16. Vakfın Niteliği: -----

17. Açıklama: Tezhip örneği bulunmaktadır.

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

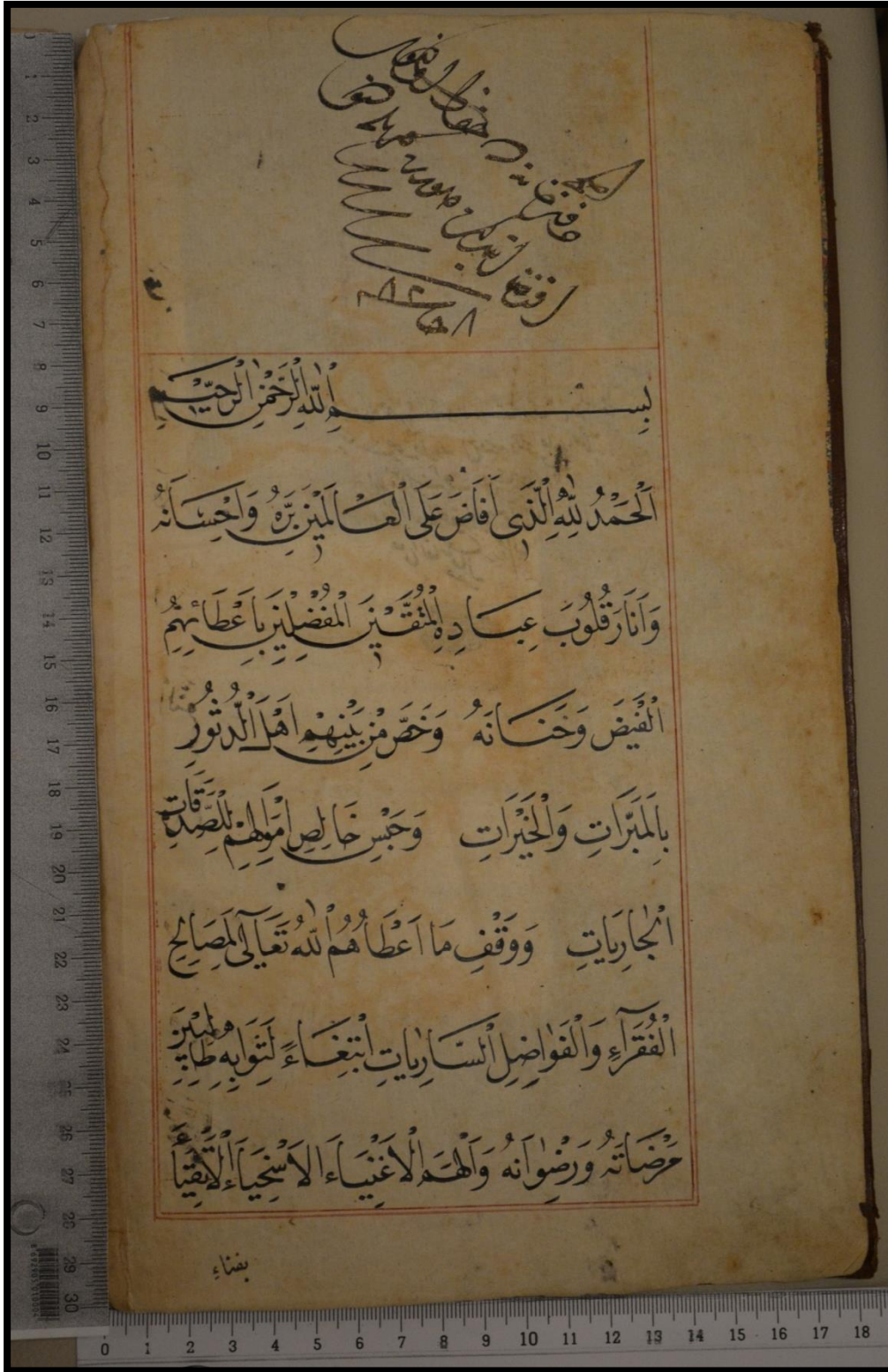
A. Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Bu kubbe formunun içi hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla bezenmiştir. Oldukça sade olan tığlarla sonlanmıştır.

B. Sadece cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve noktalar kullanılmıştır. Bu noktalar tüm sayfalarda aynı olup oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın, lacivert, kırmızı, pembe, lila (açık mor), turuncu ve yeşil.

20. Uygulanan Teknikler: Zer-ender-zer tekniği gibi görünse de zemin tamamen altınla sıvama şeklinde doldurulmuş, daha sonra üstüne desen geçirilmiş ve motifler çeşitli renklerle boyandıktan sonra tahrir çekilmiştir.

Resim 4.15. Muhaddisin Mevlana Vafi Mehmet Efendi

Eserin;

1. İsmi: Muhaddisin Mevlana Vafi Mehmet Efendi

2. Belge Türü: Vakfiye

3. Tarihi: M. 12 August 1671 IV. Mehmet Dönemi (H. 7 R. Ahir 1802)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 18.5x30.5 cm.

b. İç Ölçüsü: 13x28 cm (dikdörtgen: 20.2 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Yok

7. Sayfa Sayısı: 27

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş ve nokta kullanılmamış

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No: 76 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-ı Cedid 76 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2176/2200/44

11. İncelenen Eser No: 77

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b kısmı

15. Dili: Osmanlı Türkçesi – Arap harfli Türkçe

16. Vakfın Niteliği: -----

17. Açıklama: -----

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Sadece içi boş cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve nokta kullanılmamıştır.

19. Kullanılan Renkler: Kırmızı

20. Uygulanan Teknikler:-----

4.2.2. 18. yüzyılla tarihlenen vakfiyeler

Resim 4.16. A. Defter-i Evkaf-ı Merhume Valide Sultan Tırnovi ve Gayrihi

Resim 4.17. B. Defter-i Evkaf-ı Merhume Valide Sultan Tırnovi ve Gayrihi

Resim 4.18. C. Defter-i Evkaf-ı Merhume Valide Sultan Tırnovi ve Gayrihi

Eserin;

1. İsmi: Defter-i Evkaf-ı Merhume Valide Sultan Tırnovi ve Gayrihi

2. Belge Türü: Evkaf Defteri

3. Tarihi: M. 26 Temmuz 1709 III. Ahmet Dönemi (H. 18 C. Evvel 1121)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüleri: 19.5x48 cm

b. İç Ölçüleri: A. 10.5x11.1 cm

B. 12x43.2 cm (dikdörtgen: 30.1 cm)

C. 12.3x47.5 cm (dikdörtgen: 39.5 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (1 Adet)

7. Sayfa Sayısı: 80

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş ve ilk beş sayfası hariç diğer sayfalarda nokta kullanılmamış.

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No:101 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-ı Cedid 101 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2251/2117/144

11. İncelenen Eserin Sergilenen Alandaki Numarası: 59

12. İnceleme Tarihi: 16.05.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 4a, 5a ve 5b kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: :Valide Sultan

17. Açıklama: Tuğra, Fihrist ve Tezhip örneği vardır.

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

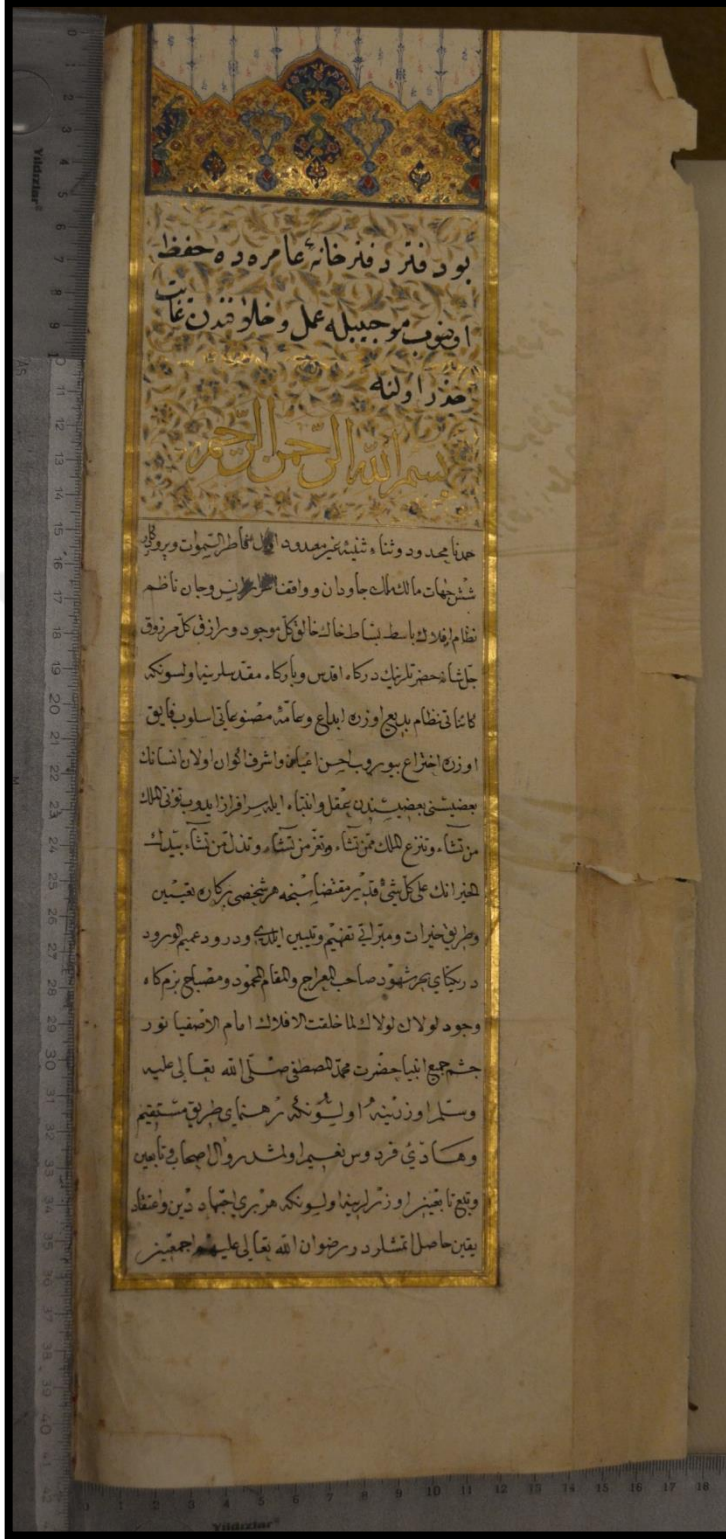
A: Mürekkep unvan sayfası formundadır. Kubbe formunun içi rumilerle paftalara ayrılmış, paftalara ayrılan bu kısım hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla, zemini boyalı klasik tezhip tekniğiyle bezenmiştir. Paftaların dışında kalan kısım ise, yine hatayi grubundan oluşan penç, goncagül ve yapraklardan oluşan tasarımla zer-ender-zer tekniği kullanılarak bezenmiş, ayrıca paftaların dışı dendanlarla ayrılmış ve oldukça sade olan tığlarla sonlandırılmıştır. Yazının içindeki alan boşlukları doldurmak amacıyla beyn-es sütün tekniği uygulanmış ve altınla doldurulmuştur.

B. Sağ üst ve sol alt köşeleri muska formu belirlenerek yapılmıştır. Bu formların içine hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklar yerleştirilmiş ve zemini altınla doldurularak zer-ender-zer tekniği ile bezenmiştir. Yazının içindeki alan boşlukları doldurmak amacıyla beyn-es sütün tekniği uygulanmış ve altınla doldurulmuştur.

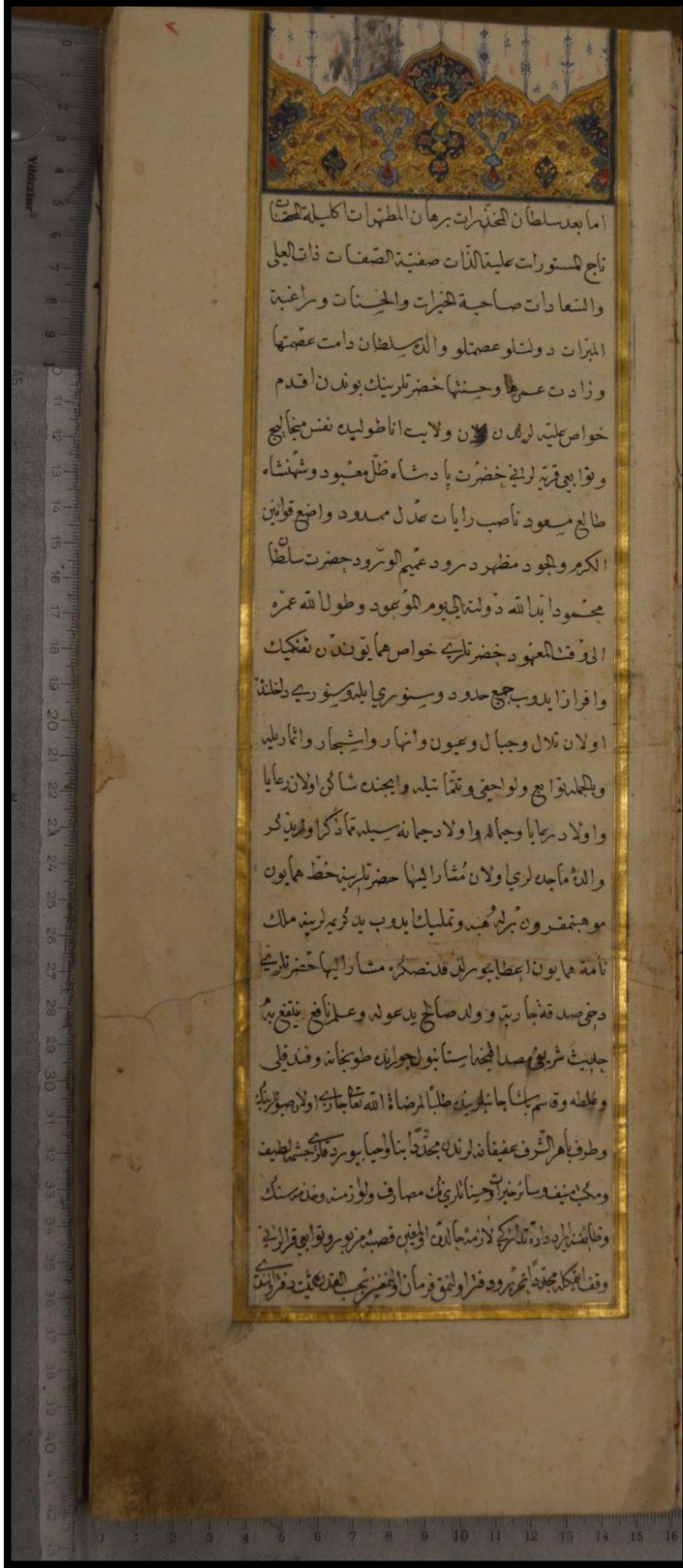
C. Sadece cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve sadece ilk beş sayfasında noktalar kullanılmıştır. Bu noktalar aynı olup oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın, siyah, lacivert, beyaz, kırmızı, pembe.

20. Uygulanan Teknikler: Zer-en-der zer tekniği, zemini boyalı klasik tezhip ve beyn-es sütün tekniği uygulanmıştır.

Resim 4.19. A. Defter-i Evkaf-ı Merhume Valide Sultan, Der Mihaliç

Resim 4.20. B. Defter-i Evkaf-ı Merhume Valide Sultan, Der Mihaliç

Eserin;

1. İsmi: Defter-i Evkaf-ı Merhume Valide Sultan, Der Mihaliç

2. Belge Türü: Evkaf Defteri

3. Tarihi: M. Kasım 1732 I. Mahmut Dönemi (H. 27 C. Evvel 1145)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: A. 14.3x42.4 cm

B. 16.6x42.4 cm

b. İç Ölçüsü: A. 11.1x36.3 cm (dikdörtgen: 21.6 cm)

B. 10.5x36.3 cm (dikdörtgen: 31 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (1 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 132

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelli, noktalar yok

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No:117 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfi-ı Cedid 117 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2133/2140/114

11. İncelenen Eser No: 58

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 2a kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: Valide Sultan

17. Açıklama: Tuğra ve tezhip örneği bulunmaktadır

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

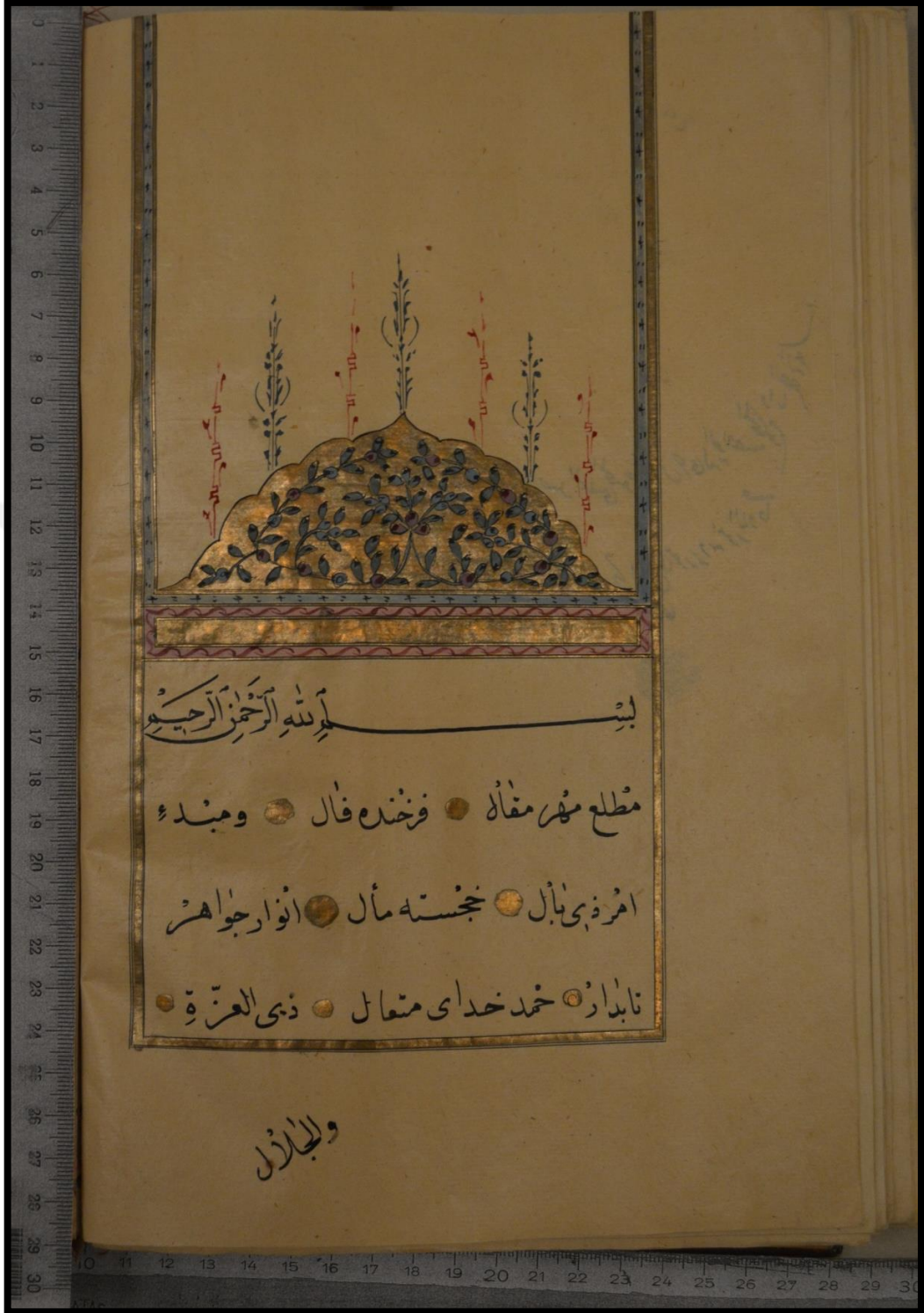
A: İktil unvan sayfası formunda yapılmıştır. Rumilerle paftalara ayrılmış, paftalara ayrılan bu kısım hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla bezenmiş, ayrıca bulut

motifiyle de görsel bir zenginlik katılmış ve zemini boyalı klasik tezhip ve zer-ender-zer tekniğiyle bezenmiştir. Yazının boş kalan kısımları hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklardan serbest tasarımla orantılı bir şekilde doldurulmuş ve sulu halkâr tekniği uygulanmıştır. Nokta kullanılmamış ve oldukça sade olan tığlarla da sonlanmıştır.

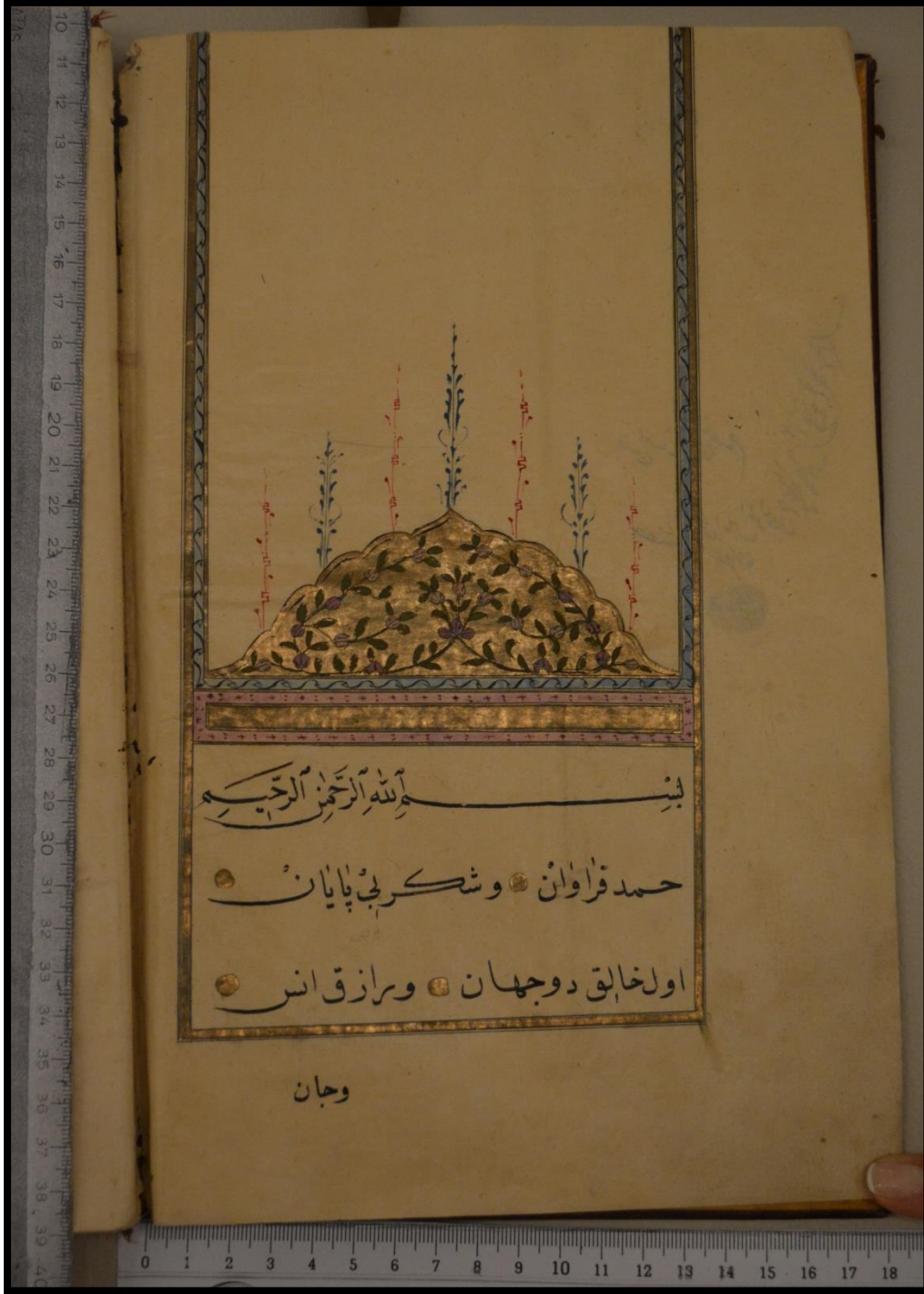
B: Mürekkep unvan sayfası formunda yapılmıştır. Rumilerle paftalara ayrılmış, paftalara ayrılan bu kısım hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla bezenmiş, ayrıca bulut motifiyle de görsel bir zenginlik katılmış ve zemini boyalı klasik tezhip ve zer-ender-zer tekniğiyle bezenmiştir. Nokta kullanılmamış ve oldukça sade olan tığlarla da sonlanmıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın, lacivert, kırmızı, yeşil, açık mavi, siyah, beyaz, pembe, turuncu.

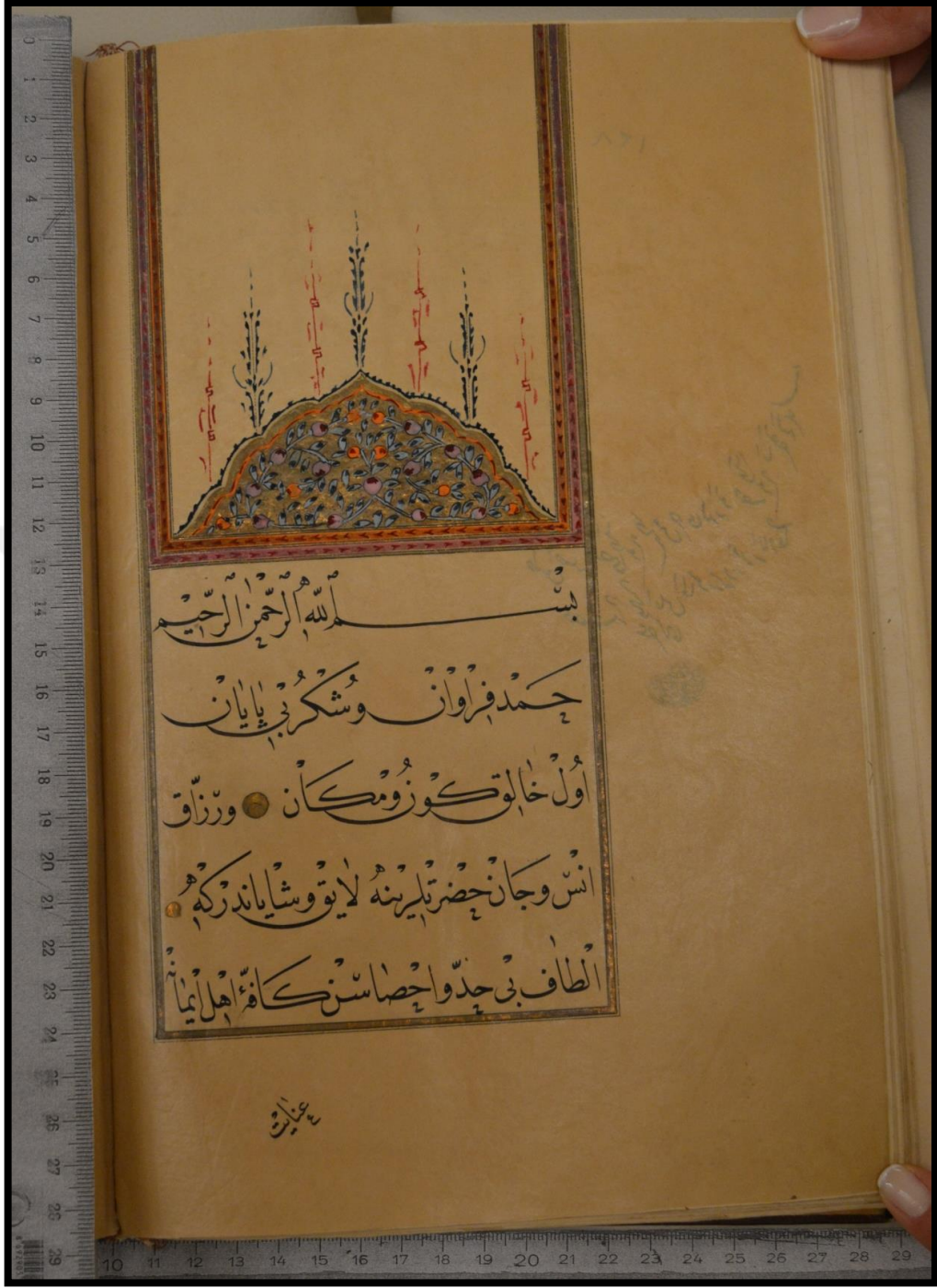
20. Uygulanan Teknikler: Zer-en-der zer tekniği, zemini boyalı klasik tezhip ve beyn-es sütün tekniği mantığında sulu halkâr tekniği uygulanmıştır.

Resim 4.21. A. Sadr-ı Sabık 'Atıfeli El-Hacc Mehmed İzzet Paşa Hazretlerinin Evkafı

Resim 4.22. B. Sadr-ı Sabık 'Atıfletlü El-Hacc Mehmed İzzet Paşa Hazretlerinin Evkafi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
حَمْدُ فِرَاقٍ وَشُكْرُ بَيَانٍ
أَوْلُ خَالِقِ كَوْزِ وَمَكَانٍ • وَرِزَاقِ
أَنْسِ وَجَانِ حَضْرَتِ بَيْرِنَهْ لَا يَتَوَشَّاهُ بَانْدَرِكِهْ •
أَطَافِ بِي حِدِّ وَاحْصَا سَنِّ كَا فِ أَهْلِ أَيْمَانِ

عبدالله

Resim 4.23. C. Sadr-ı Sabık 'Atıfetlü El-Hacc Mehmed İzzet Paşa Hazretlerinin Evkafı

Eserin;

1. İsmi: Sadr-ı Sabık ‘Atıfettü El-Hacc Mehmed İzzet Paşa Hazretlerinin Evkafı

2. Belge Türü: Evkaf Defteri

3. Tarihi: M. 15 Ağustos 1798 III. Selim Dönemi (H. 3 Rebi’ül-Evvel 1213)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 18.8x28.9 cm

b. İç Ölçüsü: A. 13x24.4 cm (dikdörtgen: 9.2 cm)

B. 12.8x24.6 cm (dikdörtgen: 7 cm)

C. 11.1x24.4 cm (dikdörtgen: 11.2)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (1 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 152

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfa cedvelli, noktalar aynı ama her sayfada yok

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No:140 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-ı Cedid 140 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2174/2203/40

11. İncelenen Eser No: 38

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu’nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi’ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 46b, 47a, 47b, 48b, 126b, 127a, 129b kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: Vezir

17. Açıklama: Tezhip örneği bulunmaktadır.

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

A: Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklar kullanılmaya çalışılmış ancak formları ve helezon sistemi bozulmuştur.

Tasarım bir deseni ifade etmekten çok, bahar dalları formunda bir ağaç ya da ot kümesini andırmaktadır. Oldukça sade olan tığlar artık döneminin özelliğiyle birlikte bozulmuştur. Noktalar kullanılmış ancak her sayfasında nokta bulunmamaktadır. Bu noktalar da var olan sayfalarda aynı olup oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmıştır.

B: Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklar kullanılmaya çalışılmış ancak formları ve helezon sistemi bozulmuştur. Tasarım bir deseni ifade etmekten çok, bahar dalları formunda bir ağaç ya da ot kümesini andırmaktadır. Oldukça sade olan tığlar artık döneminin özelliğiyle birlikte bozulmuştur. Noktalar kullanılmış ancak her sayfasında nokta bulunmamaktadır. Bu noktalar da var olan sayfalarda aynı olup oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmıştır.

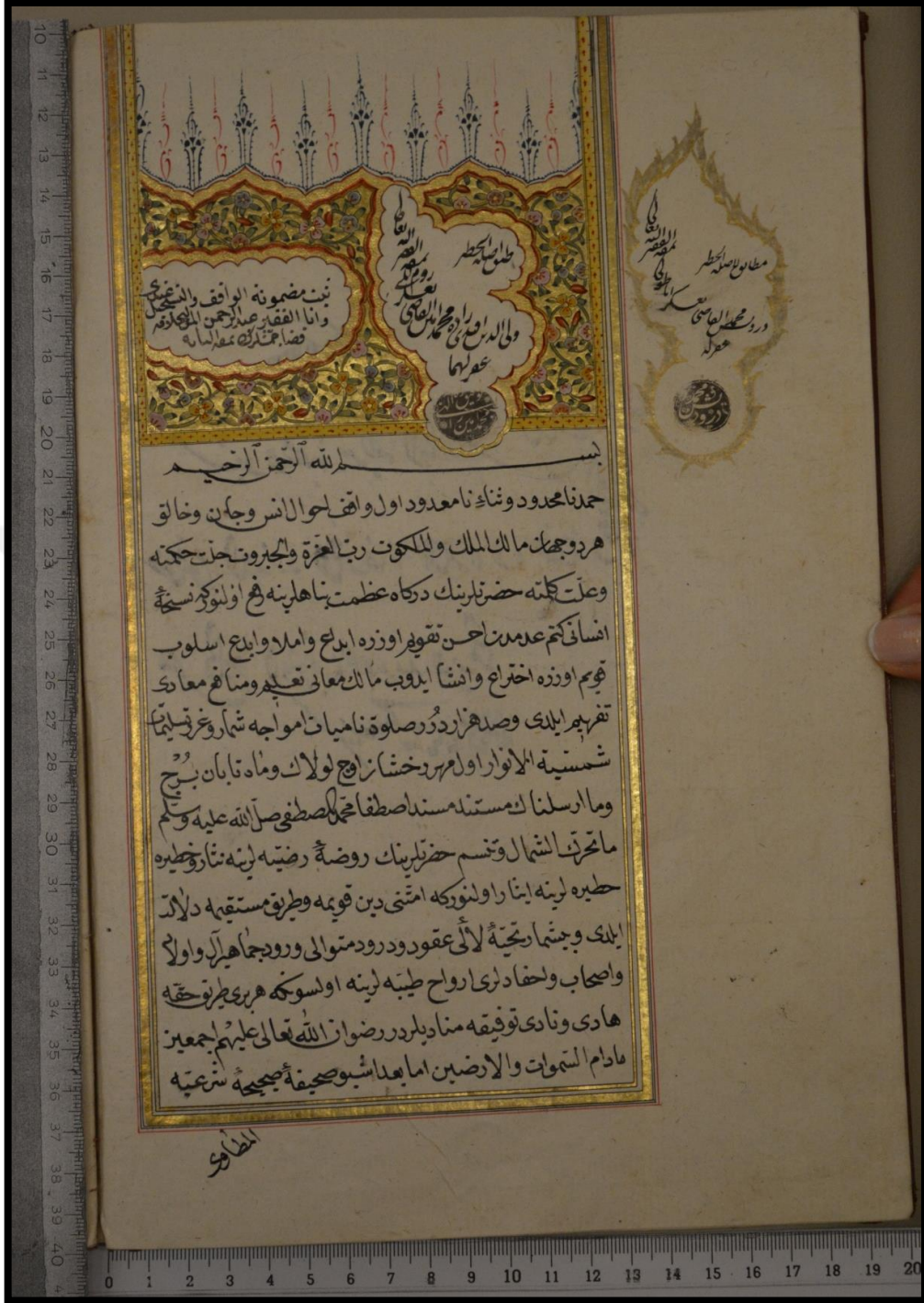
C: Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklar kullanılmaya çalışılmış ancak formları ve helezon sistemi bozulmuştur. Tasarım bir deseni ifade etmekten çok, bahar dalları formunda bir ağaç ya da ot kümesini andırmaktadır. Oldukça sade olan tığlar artık döneminin özelliğiyle birlikte bozulmuştur. Noktalar kullanılmış ancak her sayfasında nokta bulunmamaktadır. Bu noktalar da var olan sayfalarda aynı olup oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın, lacivert, kırmızı, pembe, mavi, yeşil, turuncu.

20. Uygulanan Teknikler: Zer-ender-zer tekniği gibi görünse de döneminin özelliklerini fazlasıyla taşımaktadır. Tasarım ve desen yönü kötüleşmiş, motifler irileşip kabalaşmış, renkler özelliğini kaybetmiştir.

Resim 4.24. A. Mücellid Yusuf Ziya Paşa Vakfıyesi

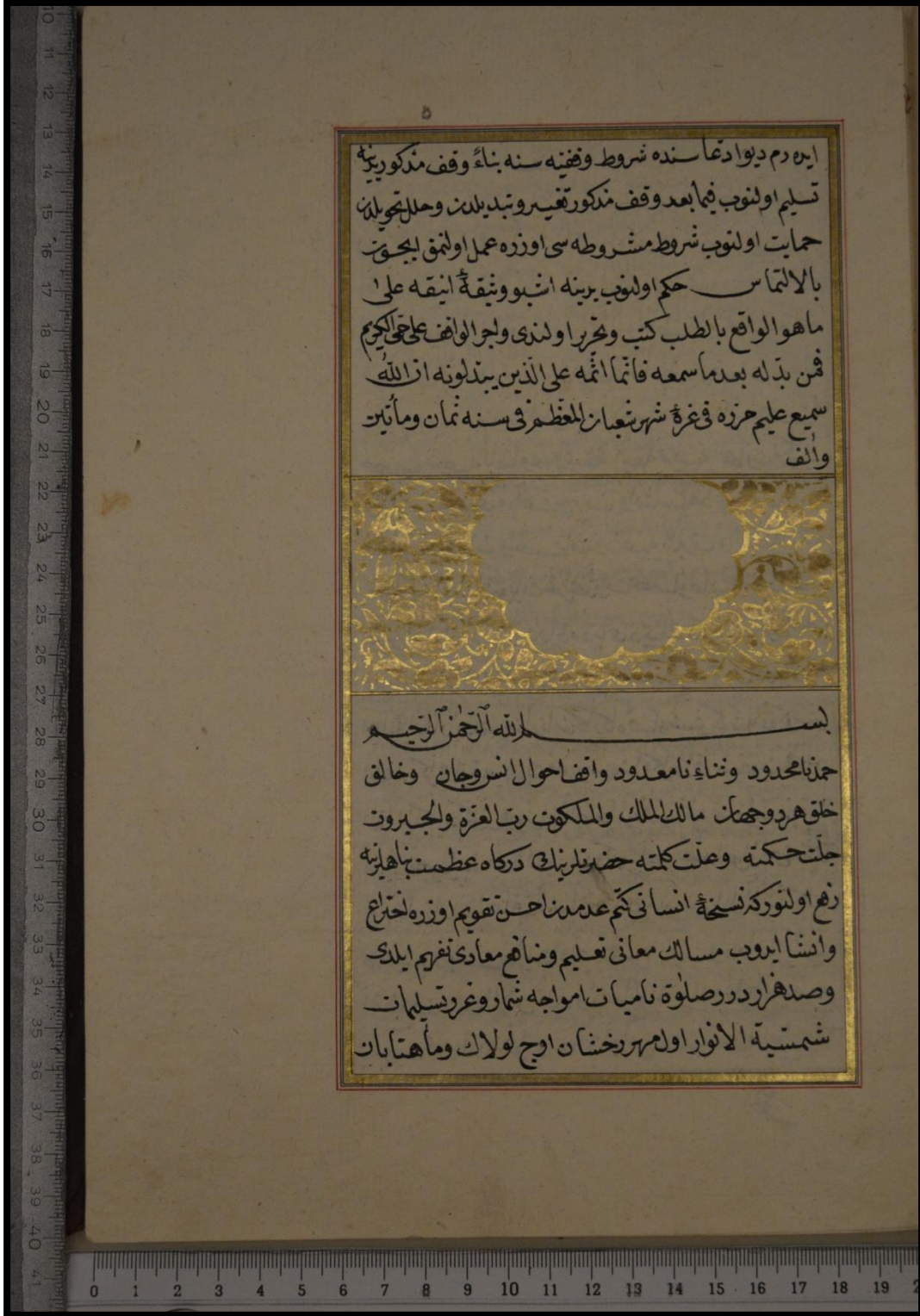

بسم الله الرحمن الرحيم
حمدنا محدود وثناءنا معدود اول واقف لحوال انسر وجاهن وخالق
هر دو جهان مالک الملک و الملکوت رب العزرة و الجبروت جلت حکمته
وعلت کلمته حضرت نیرینک درگاه عظمت بناه لربنه فرخ اولنور کبر نسخته
انسانی تم عدمین احسن تقوی اوزره ابدیع و املا و ابداع اسلوب
تویم اوزره اختراع و انشا ایوب مالک معانی تعلیم و منافع معارف
تقریر ایلدی و صد هزار درر صلوته نامیات امواجه شاره و خیر تسلیمنا
شمسیه الانوار اول مرر بخشا ز اوج لولاک و ماده تابان بروج
وما ارسلناک مستند مسند صفا تحمیل صطفی صل الله علیه و سلم
ما تحرت الشمال و تقسم حضرت نیرینک روضه رضیه لربنه نثار خیریه
طیبه لربنه ایتارا اولنور که امتی دین قومیه و طریق مستقیمه دلالت
ایلدی و بنما ریحیه لالی عقود و درود متوالی و روج جاهل و اولاد
واصحاب و لحداد لری ارواح طیبه لربنه اولسونجه هر ریحی حقه
هادی و ناری توفیق منادیلر در رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
مادام السموات و الارضین اما بعد اشبو صحیفه صحیفه شریعه

مظالم لایسله
در و محض العالی
عمره

المظالم

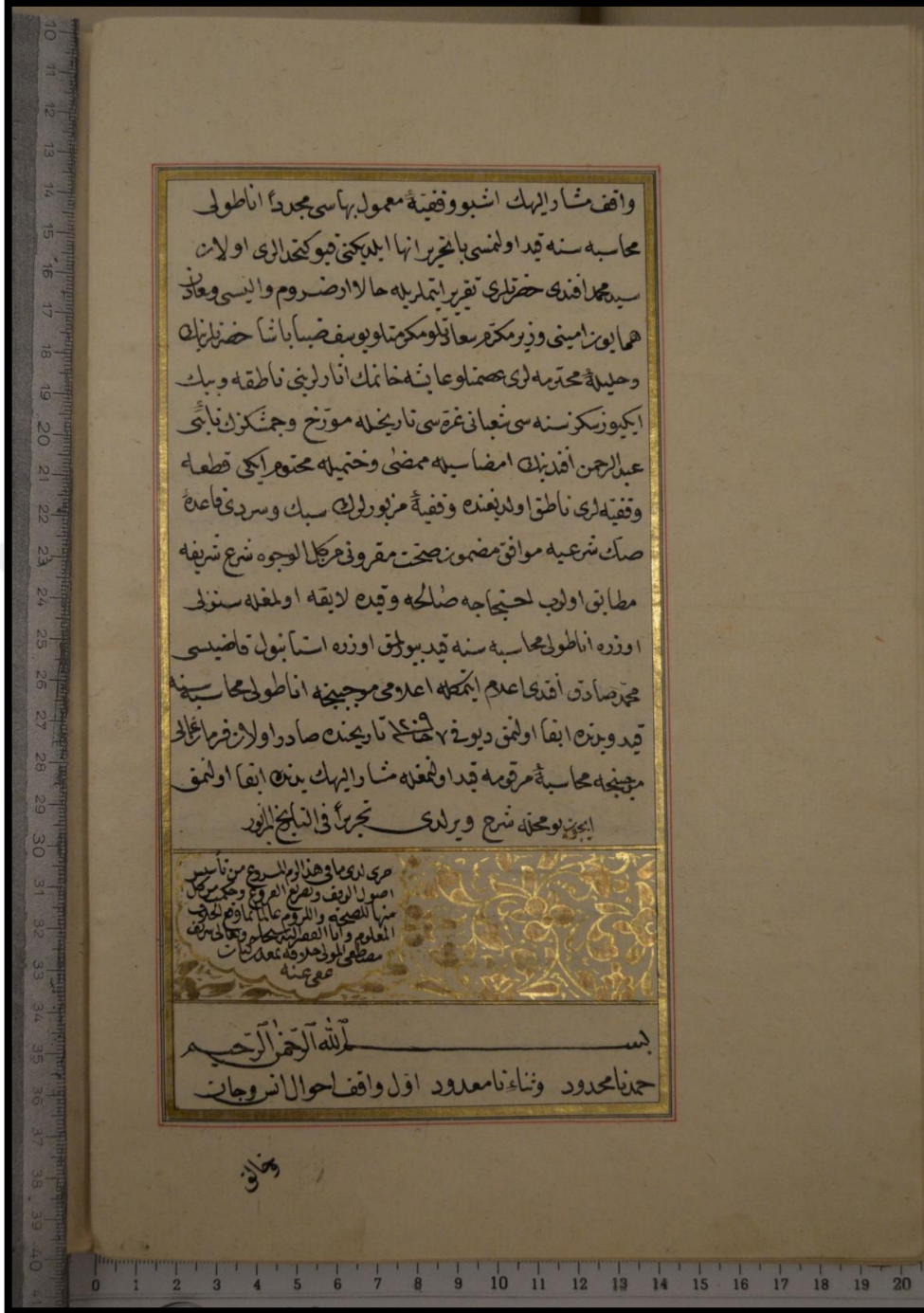
Resim 4.25. B. Mücellid Yusuf Ziya Paşa Vakfiyesi

ایہ دم دیو ادعا سندہ شروط و تفتیہ سنہ بناء وقف مذکورینہ
تسلیم اولنوب فیما بعد وقف مذکور تغییر و تبدیلدن و محل التحویلدن
حمایت اولنوب شروط مشروطہ سی او زده عمل اولنوب ایجوت
بالالتماس حکم اولنوب برینہ اشبو و وثیقہ ایقہ علی
ما هو الواقع بالطلب کتب و تحریر اولندی و لجر الواف علی الکرم
من بدله بعد ما سمعه فانما انتمه علی الذین یتدلونه ان الله
سمیع علیم حرزه فی غرة شهر شعبان المعظم فی سنہ ثمان و مائت
و الف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
حمدنا محدود و بناء نام محدود و انفا احوال السروجان و خالق
خلق هر دو چمتک مالک الملک و الملکوت رب العزة و الجبروت
جلت حکمتہ و علت کلمتہ حضرت یزید در کاه عظمت نهایتہ
رفع اولنور کد نسختہ انسانی کیم عدم من احسن تعویم او زده نعت
و انسا ایوب مساک معانی تعلیم و منافع معاری نغم ایلدی
و صدق هر ارد در صلوة نامیات مواجہ شمار و غر و تسلیمات
شمسیہ الانوار اول هر رخشان اوج لولاک و ماہتابان

Resim 4.26. C. Mücellid Yusuf Ziya Paşa Vakfiyesi

واقف مشارالیهك اشبو و فقیهه معمول بهاسی مجدد اناطولی
محاسبه سنه قیدا و نمسی بالخریر انہا البدیکنی شوکتقداری اولان
سید محمد افندی خضرلری تقریر اتملرله حال الارضروم والیسی و عائد
هم ایونزاسینی وزیر مکرر معالو مکررنا و یوسف ضیا بانا خضرلریزیک
د حیلده محترمہ لری همتلوا عاینه خانمک انار لری ناطقه و سیک
ایکیوز سکنسنه سی نعلانی نعره سی نار بخله مورخ و جشکرک بائی
عبدالرحمن افندیک امضاسیله ممضی و ختمیله محتوم ایکی قطعه
وقفیه لری ناطق اولدیغندک و فقیهه مرئور لری سیک و سردی فاعله
صاک شرعیه موافق مضمون صحیح مقروءه کمال الوجهه شرعیه
مطابق اولوب احتیاجه صلحه و قید لایقه اولمغه سنز
اوزده اناطولی محاسبه سنه قید بولوق اوزده استانبول قاضیسی
محمد صادق افندی عدم ایتمکله اعدوی مجبینه اناطولی محاسبه
قید و بینه ایفا اولموق دیونه ۷ شتمکله نار بخله صادر اولان فرما غلام
مجبینه محاسبه مرقومه قیدا و لمغه مشارالیهک بینه ایفا اولموق
ایچیز بولمخله شرع ویرلدی تجرید فی النبیج البور

مری اری ما و هذا الریض من ناسیر
اصول الرفق و تصحیح العرف و حکم بر کل
منها الصحیح و اللوم عالما ما و تم لک و
العلم و انا العلم لیکم و عا لای عرف
مظنی لوز و عدوله تعد کتات
عمی حنه

بسم الله الرحمن الرحيم
حمدا محدود و ثناء نامعدود اول واقف احوال انرو جان

و خان

Resim 4.27. D. Mücellid Yusuf Ziya Paşa Vakfiyesi

Eserin;

1. İsmi: Mücellid Yusuf Ziya Paşa Vakfiyesi

2. Belge Türü: Vakfiye

3. Tarihi: M. Mart 1794 III. Selim Dönemi (H. Gurre-i Şa'ban 1208)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 20.1x30.4 cm

b. İç Ölçüsü: A. 12.7x26.9 cm (dikdörtgen: 16.1 cm)

B. 12.9x27 cm (dikdörtgen: 16.5 cm)

C. 12.5x23.7 cm

D. 12.7x23.7 cm

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli.

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Yok

7. Sayfa Sayısı: 24

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedveli, nokta yok.

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser.

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No:137 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfi-ı Cedid 137 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2266/2198/48

11. İncelenen Eser No: 37

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 5a, 8b, 14b, 17a, 20a, 21b, 24a kısımları.

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: -----

17. Açıklama: Tezhip örneği bulunmaktadır.

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

A. İklil unvan sayfası formunda yapılmıştır. Rumilerle paftalara ayrılmış, ancak her yere zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Bu paftalar hatayı grubundan oluşan penç ve yapraklarla bezenmiştir. Yazıyı boğmayacak şekilde dendanlarla çevrenmiştir. Nokta kullanılmamış ve oldukça sade olan tığlarla da sonlanmıştır.

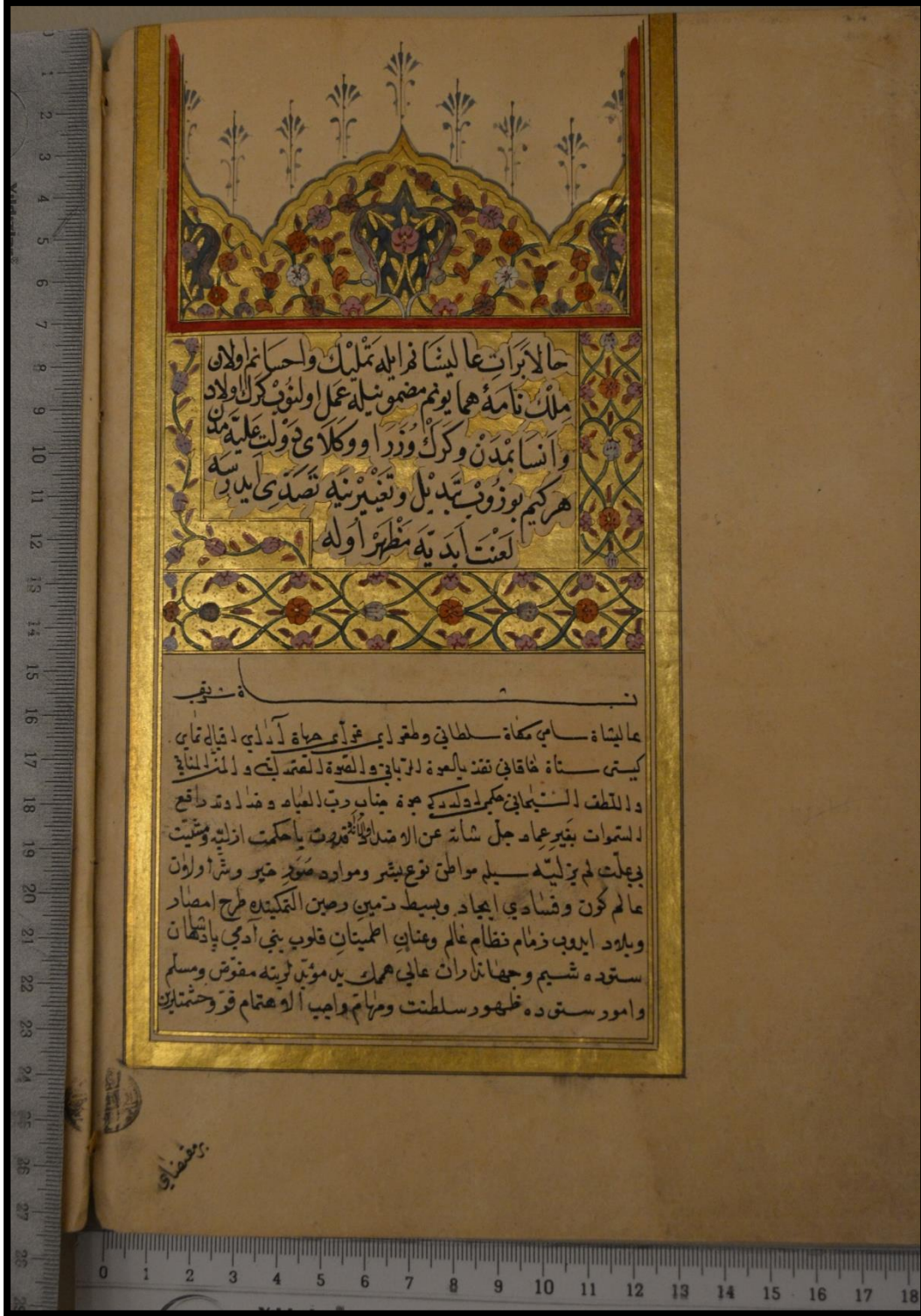
B. İklil unvan sayfası formunda yapılmıştır. Hatayı grubundan oluşan penç ve yapraklarla bezenmiş, zer-ender-zer tekniğiyle de tezhiplenmiştir. Yazıyı boğmayacak şekilde dendanlarla çevrenmiştir. Yan tarafında gül formunu oluşturabilmek için yapraklarla sınır oluşturulup halkâr tekniğiyle bezenmiştir. Nokta kullanılmamış ve oldukça sade olan tığlarla da sonlanmıştır.

C. Sure başı formunda yapılmıştır. Zemin boş bırakılmış ancak üzerine hatayı grubundan oluşan penç ve yapraklarla kalın bir şekilde tahrir çekilerek serbest bir tasarımla sulu halkâr veya çift tahrir uygulanmaya çalışılmıştır. Nokta ve tığ kullanılmamıştır.

D. Sure başı formunda yapılmıştır. Zemin boş bırakılmış ancak üzerine hatayı grubundan oluşan penç ve yapraklarla kalın bir şekilde tahrir çekilerek serbest bir tasarımla sulu halkâr veya çift tahrir uygulanmaya çalışılmıştır. Nokta ve tığ kullanılmamıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın, lacivert, kırmızı, yeşil, açık mavi, siyah, beyaz, pembe, sarı, turuncu.

20. Uygulanan Teknikler: Zer-en-der zer tekniği uygulanmıştır, sulu hâlkâr tekniği uygulanmıştır.

Resim 4.28. A. Evkaf-ı Vezir-i A'zam Hasan Paşa

Resim 4.29. B. Evkaf-ı Vezir-i A'zam Hasan Paşa

Eserin;

1. İsmi: Evkaf-ı Vezir-i A'zam Hasan Paşa

2. Belge Türü: Evkaf Defteri

3. Tarihi: M. Haziran 1704 III. Ahmet Dönemi (H. Safer 1116)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 19.3x27.7 cm

b. İç Ölçüsü: A. 12.5x23.8 cm (dikdörtgen: 9.2 cm)

B. 12.3x23.8 cm (dikdörtgen: 12.5 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri, Şemseli ve Deri Mahfaza

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Yok

7. Sayfa Sayısı: 25

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş ve aynı noktalar kullanılmış.

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No:94 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-ı Cedid 94 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2211/2175/35

11. İncelenen Eser No: 61

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 5a, 5b, 6b kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: Vezir-i A'zam

17. Açıklama: İki adet Tuğra ve iki adet Tezhip örneği bulunmaktadır.

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

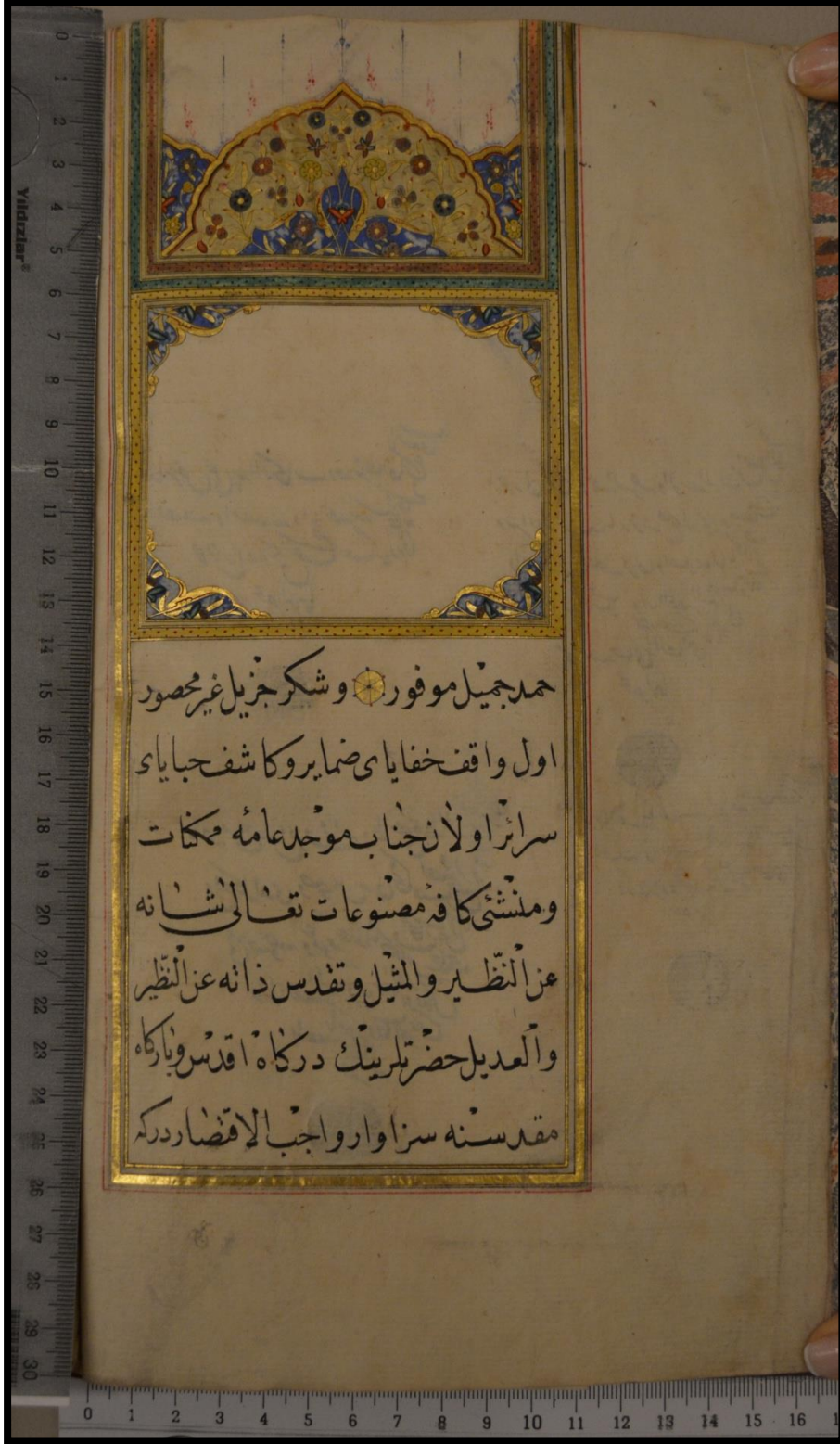
A. Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Kubbe formunun içi rumilerle paftalara ayrılmış, paftalara ayrılan bu kısım hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla, zemini boyalı klasik tezhip tekniğiyle bezenmiştir. Paftaların dışında kalan kısım ise, yine hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklardan oluşan tasarımla

beyn-es sütür ve zer-ender-zer tekniği kullanılarak bezenmiş, oldukça sade olan tığlarla sonlanmış ancak artık döneminin özelliğiyle birlikte bozulmuştur. Hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklar kullanılmaya çalışılmış ancak formları ve helezon sistemi bozulmuştur.

B. Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Kubbe formunun içi rumilerle paftalara ayrılmış, paftalara ayrılan bu kısım hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla, zemini boyalı klasik tezhip tekniğiyle bezenmiştir. Paftaların dışında kalan kısım ise, yine hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklardan oluşan tasarımla zer-ender-zer tekniği kullanılarak bezenmiş, oldukça sade olan tığlarla sonlanmış ancak artık döneminin özelliğiyle birlikte bozulmuştur. Hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklar kullanılmaya çalışılmış ancak formları ve helezon sistemi bozulmuştur. Noktalar kullanılmıştır. Bu noktalar aynı olup oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın, lacivert, kırmızı, pembe, mavi, yeşil, turuncu.

20. Uygulanan Teknikler: Zer-ender-zer tekniği gibi görünse de döneminin özelliklerini fazlasıyla taşımaktadır. Tasarım ve desen yönü kötüleşmiş, motifler irileşip kabalaşmış, renkler özelliğini kaybetmiştir.

Resim 4.30. Sabika Galata Saray Hekim Başısı Mehmed Arif Efendi

Eserin;

1. İsmi: Sabıka Galata Saray Hekim Başısı Mehmed Arif Efendi

2. Belge Türü: Evkaf Defteri

3. Tarihi: M. Ocak 1781 I. Abdülhamit Dönemi (H. 20 Muharrem 1195)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 16.8x30.6 cm

b. İç Ölçüsü: 11.1x26 cm (dikdörtgen: 11.7 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (Başta 2 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 24

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş ve aynı noktalar kullanılmış

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No:135 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-1 Cedid 135 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2169/2207/45

11. İncelenen Eser No: 46

12. İnceleme Tarihi: 01.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 23b, 24a kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: Hekim Başısı

17. Açıklama: -----

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Mürekkep unvan sayfası formundadır. Kubbe formunun içi rumilerle paftalara ayrılmış, paftalara ayrılan bu kısım hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla, zemini boyalı klasik tezhip tekniğiyle bezenmiştir. Paftaların dışında kalan kısım ise, yine hatayi grubundan oluşan penç, goncagül ve yapraklardan oluşan tasarımla zer-ender-zer tekniği kullanılarak bezenmiş, ayrıca paftaların dışı dendanlarla ayrılmış ve oldukça sade olan tığlarla sonlanmıştır. Sure başı için ayrılan kısma yazı yazılmayıp boş bırakılmış, ancak dört

köşesine rumiden oluşan paftalar yapılmış ve zemini boyalı klasik tezhip tekniği uygulanmıştır. Rumilerde kırmızıyla yapılan hurdeler dikkat çekmektedir. Noktalar kullanılmıştır. Bu noktalar tüm sayfalarda aynı olup oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmıştır.

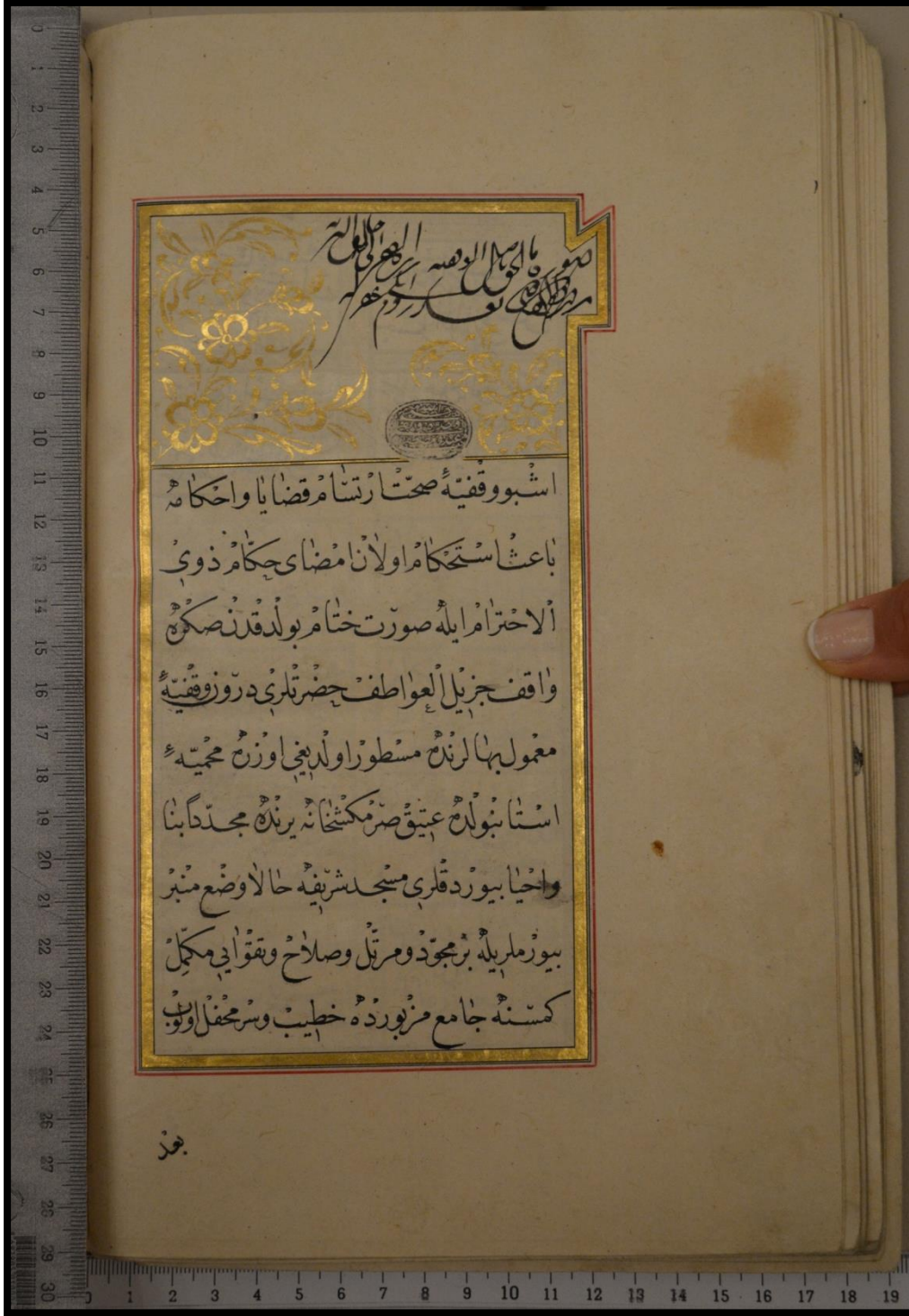
19. Kullanılan Renkler: Altın, siyah, lacivert, beyaz, kırmızı, pembe, turuncu, mavi, turkuaz.

20. Uygulanan Teknikler: Zer-en-der zer tekniği, zemini boyalı klasik tezhip ve beyn-es sütün tekniği uygulanmıştır.

Resim 4.31. A. Defter-i Evkaf-ı Çorlulu Ali Paşa

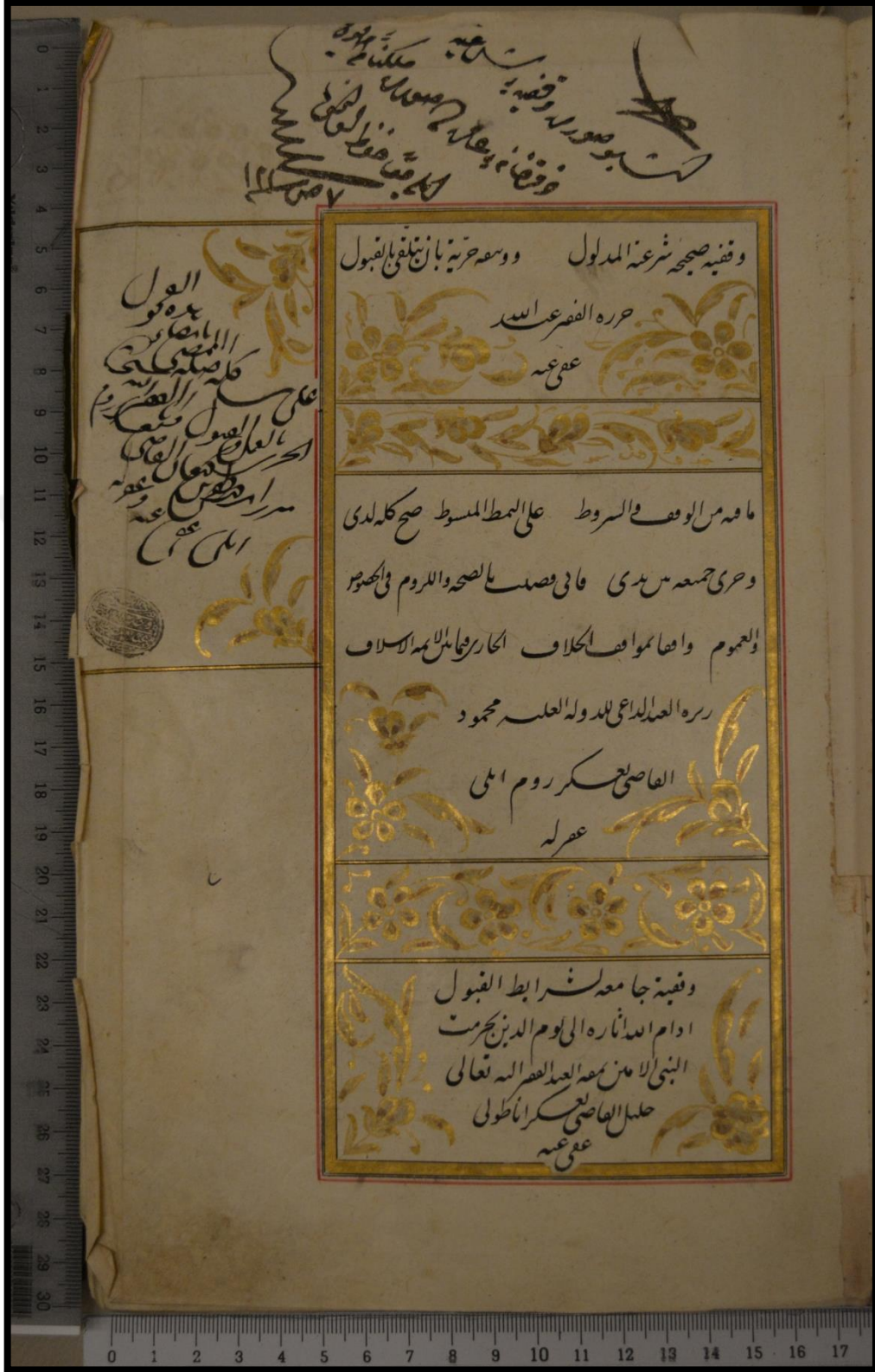

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
الذين هم خاتم النبيين
مؤتمرون بهم ولو كان
بينهم وبين ربهم
أرض وسماوات
مضاعفات
والسلام على
سيدنا محمد وآله
الذين هم خاتم النبيين
مؤتمرون بهم ولو كان
بينهم وبين ربهم
أرض وسماوات
مضاعفات

اشبو ووفية صحتا رساما قضايا واحكامه
باعث استحكام اولان امضاي حكاه ذوي
الاحترام اليه صورت ختام بولد قدن صكون
واقف جزيل العواطف حضرتلري دروزوفية
مغول بهارند مسطور اولديغي اوزن مجمه
استا بنولد عتيق صر مكشخانه يرنده مجدابنا
واخيا بيورد قري مسجد شريفه حالا وضع منبر
بيوز مليله برمجود ومرتل وصلاح وتقوايي مكيل
كسنه جامع مزبورده خطيب و سر محفل اوبو

بغز

Resim 4.32. B. Defter-i Evkaf-ı Çorlulu Ali Paşa

کتاب صورہ فقہیہ
توقفاً و بظاہر و باطن
کتاب فقہیہ
ص ۷

وقتیہ صحیحہ شرعہ المدلول و وسعہ حریت بان تنفیذ بقبول
حرره الفجر عمر السید
عقبنه

ما فیه من الوفاء السروط علی النمط المسوط صح کله لدی
وحرى جمعه من بدی فانی فصلت بالصحة والدروم فی الحضور
والعموم وانما مواضع الخلاف انکار فیما بین الامم الاسلاف

رره العبد لداعی للدولة العلیه محمود
العاصی کرم امی
عصر له

وقتیہ جامعہ شرائط القبول
ادام البنا ناره الی یوم الدین بحرم
النبی الامین معہ العبد الفخر الہ تعالی
جل العاصی کرمنا طولی
عقبنه

العول
بدره کون
البنا صا
کله صلیه
عقبنه
العول
العول
العول
العول
العول

Resim 4.33. C. Defter-i Evkaf-ı Çorlulu Ali Paşa

Eserin;

1. İsmi: Defter-i Evkaf-ı Çorlulu Ali Paşa

2. Belge Türü: Evkaf Defteri

3. Tarihi: M. Ocak 1708 III. Ahmet Dönemi (H. Zilkade 1119)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 18x29.7 cm

b. İç Ölçüsü: A. 11x22.8 cm

B. 10.9x25.3 cm (dikdörtgen: 20.2 cm)

C. 10.9x20.8 cm

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (1 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 61

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş ve aynı noktalar kullanılmış

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No: 102 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-ı Cedid 102 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2171/2209/31

11. İncelenen Eser No: 52

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 2a, 2b, 51b-52a, 52b-53a, 53b, 56a, 56b, 57b, 61a, 61b kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: Sadrazam

17. Açıklama: Tezhibli Hatt-ı Hümayun Sureti ve Tezhip örneği bulunmaktadır.

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

A. Kubbeli unvan sayfası formunda yapılmıştır. Bu kubbe formunun içi rumilerle paftalara ayrılmış, paftalara ayrılan bu kısım hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla, zemini boyalı klasik tezhip ve zer-ender-zer tekniği kullanılarak bezenmiştir. Noktalar kullanılmıştır. Bu noktalar tüm sayfalarda aynı olup oldukça sade bir formda altın kullanılarak yapılmış ve hafif renklendirilmiştir. Oldukça sade olan tığlarla sonlanmıştır.

B. İklil unvan sayfası formunda yapılmıştır. Zemin boş bırakılmış ancak üzerine hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla kalın bir şekilde tahrir çekilerek serbest bir tasarımla halkâr yapılmaya çalışılmıştır. Nokta ve tığ kullanılmamıştır.

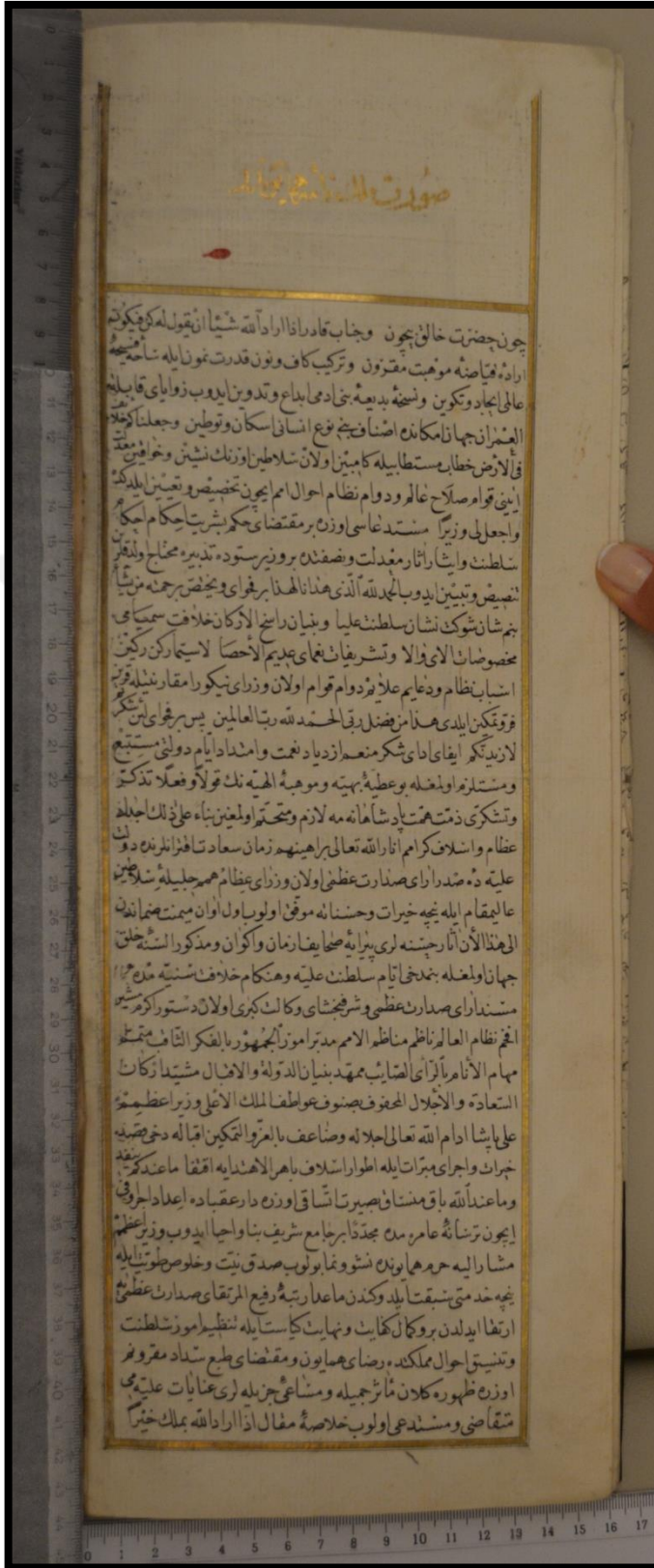
C. Ketebe sayfası formunda yapılmıştır. Birkaç bölüme ayrılmış ve yer yer dışarı taşmalar olmuştur. Zemin boş bırakılmış ancak üzerine hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla kalın bir şekilde tahrir çekilerek serbest bir tasarımla sulu halkâr veya çift tahrir uygulanmaya çalışılmıştır. Nokta ve tığ kullanılmamıştır.

19. Kullanılan Renkler: Lacivert, altın, mavi, pembe, kırmızı, beyaz, kahverengi, turuncu.

20. Uygulanan Teknikler: Zer-en-der zer tekniği, zemini boyalı klasik tezhip tekniği, boş zemin üzerine sulu halkâr tekniği ve beyn-es sütün tekniği uygulanmıştır.

Resim 4.34. A. Defter-i Evkaf-ı Vezir-i A'zam Ali Paşa, Der-Zihne

صورت الملك الناصر قباية

بحون حضرت خالق بچون وچناب قادر اذ اراد الله شيئا ان يقول له ان يكون
ارادة قياضه موهبت مقرون و تركيب كاف و بون قدرت بون ايله شامحه
عالي ايجاد و تكون و نسجه بدعيه بنى ادمي ابداع و تدوين ايوب زواياي قابليه
العنبر ان جها نامك اذ اضنا في بيم نوع انسان في اسكان و توطين و جعلنا اكله
في الارض خطار مستطابله كامين و لان شاطرين اوزنك نيشين و عوامين
ايبي توام صلاح عالم و دوام نظام احوال ام بچون تخصيص و تعيين الملك
واجعل لي وزير مستند عاسي و وزن بر مقتضاي حكم بيش احكام احكام
سلطنت و ايشا اثار معدلت و صفندن بروزر سوده تديره محتاج و ليدق
تخصيص و تعيين ايوب و باله الله الذي هذا ان هذا برغوي و يخص رحمة من شيا
بتم شان شوكت نشان سلطنته عليا و بيان راسخ الاركان خلافت سماوي
مخصوصات الادي و الا و تشريفات نغاي عديم الاخصا لاستجار كن ركن
استبان نظام و دعائم علا بوزد و ام توام اولان و زواي بيكورا مقارنيله قريم
قروم كن ايلي هذا من فضل ربنا الحمد لله ربنا العالمين يس برغوي اين
لازيد تكه ايفاي ادي شكر منعد از ديار نعمت و امان داد ايام دولتي مستنعم
و مستلزمه و بعله بر عظيمه بهتبه و موهبه الهيه نك قول او فعلا تذكر
و تشكري ذمت همت ادر شاهانه مه لازم و مختار و لمعين بناء علي ذلك اجدله
عظام و اسلاف كرام انار الله تعالى بر اهنهم زمان سعادت اهلنا برونه دولتي
عليه ده صدر اري صدارت عظمي اولان و زواي عظام هم جليله شاطرين
عالي مقام ايله بجه خيرات و حسنانه موثق اولو اولان و ان بيمت صهارفان
الهدا الان انا رحمته لري بزيه بظا بفا زمان و اكون و مذكور السنه خلق
جهان و بعله بمدخي ايام سلطنت عليه و حكام خلافت سنه منه
مستند اري صدارت عظمي و شرفشاي و كالت كبرى اولان دستور اكون
انحصر نظام العالم ناظم مناظره الامم مدبر امور الجمهور بالفكر الثاق متمسك
مهام الانام بالرائي الصائب ممد بديان الدوله و الافعال مشتمل اركات
السعادة و الاخلاق المحفوظ بصون و موافقا الملك الاعلى و وزير اعظمه
علي باشا ارام الله تعالى احواله و صناعف بالبر و التمكن اقباله دخري صديقه
خيرات و اجري بمرات ايله اطوار اسلاف باهر الاهدائه اتمقا ما عند كبريه
و ما عند الله باق مستنق و بصيرت اساق اوزوع دار عباداه اعداد اجر في
ايچون ترشانه عامر مدح مجد ابر جامع شريف بنا و احيا ايوب وزير اعظمه
مشا راليه حررها بونك نشو و نما بولوب صديق نيت و خلوص طورت ايله
بجه خدمتي شيقا ايلد و كندن ما عدا رتبه رفيع المرتقاي صدارت عظمي
ارتقا ايدلدن بروك كالت كفايت و نهايت كاستايله تنظيم امور سلطنت
و تنسيق احوال مملكته رضاي همايون و مقتضاي طبع سداد مقرون
اوزون ظهوره كلان ما ترجميله و مشاعلي جزيله لري عنايات عليه
مستغاضي و مستدعي و لوب خلاصه مغال اذ اراد الله بملك خير

Resim 4.35. B. Defter-i Evkaf-ı Vezir-i A'zam Ali Paşa, Der-Zihne

Eserin;

1. İsmi: Defter-i Evkaf-ı Vezir-i A'zam Ali Paşa, Der-Zihne

2. Belge Türü: Evkaf Defteri

3. Tarihi: M. 1708 III. Ahmet Dönemi (H. 1119)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 16x44.5 cm

b. İç Ölçüsü: A. 13.9x38.3 cm (dikdörtgen:15.6 cm)

B. 12.8x40.4 cm (dikdörtgen: 32.9)

5. Cilt Özellikleri: Deri, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (1 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 12

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş ve aynı noktalar kullanılmış

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No: 98 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-ı Cedid 98 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2244/2127/134

11. İncelenen Eser No: 64

12. İnceleme Tarihi: 01.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 2a, 11b kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: Vezir-i A'zam

17. Açıklama: Mülkname-i Hümayun Sureti v Vakfiye. Defterde tezhipli Ferman-ı Şerif Sureti ve Tuğra bulunmaktadır. Vakfın geliri Vezir-i A'zam Ali Paşa'nın Tersane'de inşa Eyledikleri Cami' için sarfedilmektedir.

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

A. Sağ üst ve sol alt köşeleri muska formu belirlenerek yapılmıştır. Bu formların içine hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklar yerleştirilmiş ve zemini altınla

doldurularak zer-ender-zer tekniği ile bezenmiştir. Yazının içindeki kısımlara beyn-es sütur yapılarak boşluklar doldurulmuştur. Kompozisyon özelliklerini taşımamaktadır. Motifler iri, kaba ve bozulmuş, renkler ise özelliğini kaybetmiştir. Yani döneminin özelliklerini taşımaktadır.

B. Sadece cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve nokta kullanılmamıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın, yeşil, kırmızı, sarı, mavi, pembe, beyaz, kahverengi.

20. Uygulanan Teknikler: Zer-en-der zer tekniği uygulanmıştır.

Resim 4.36. Vakf-ı Sadr-ı Ekrem Vezir-i A'zam (Damad) İbrahim Paşa, Der Kaza-i Bayındır

Eserin;

1. İsmi: Vakf-ı Sadr-ı Ekrem Vezir-i A'zam (Damad) İbrahim Paşa, Der Kaza-i Bayındır

2. Belge Türü: Vakfiye

3. Tarihi: M. Kasım 1720 III. Ahmet Dönemi (H. Muharrem 1133)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 15.1x33.9 cm

b. İç Ölçüsü: 9.7x30.9 cm (dikdörtgen: 1. 30.5 cm, 2. 14.7 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (4 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 16

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş, nokta kullanılmamış ve sadece vakfiyenin 2a kısmı tezhiplenmiş

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No: 110 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakf-ı Cedid 110 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2195/2219/52

11. İncelenen Eser No: 56

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 2a kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: Vezir-i A'zam

17. Açıklama: Tezhip örneği vardır. Damad İbrahim Paşa ve Fatma Sultan'ın Şehzade Sultan Mehmed Cami'i civarında iştirak medrese

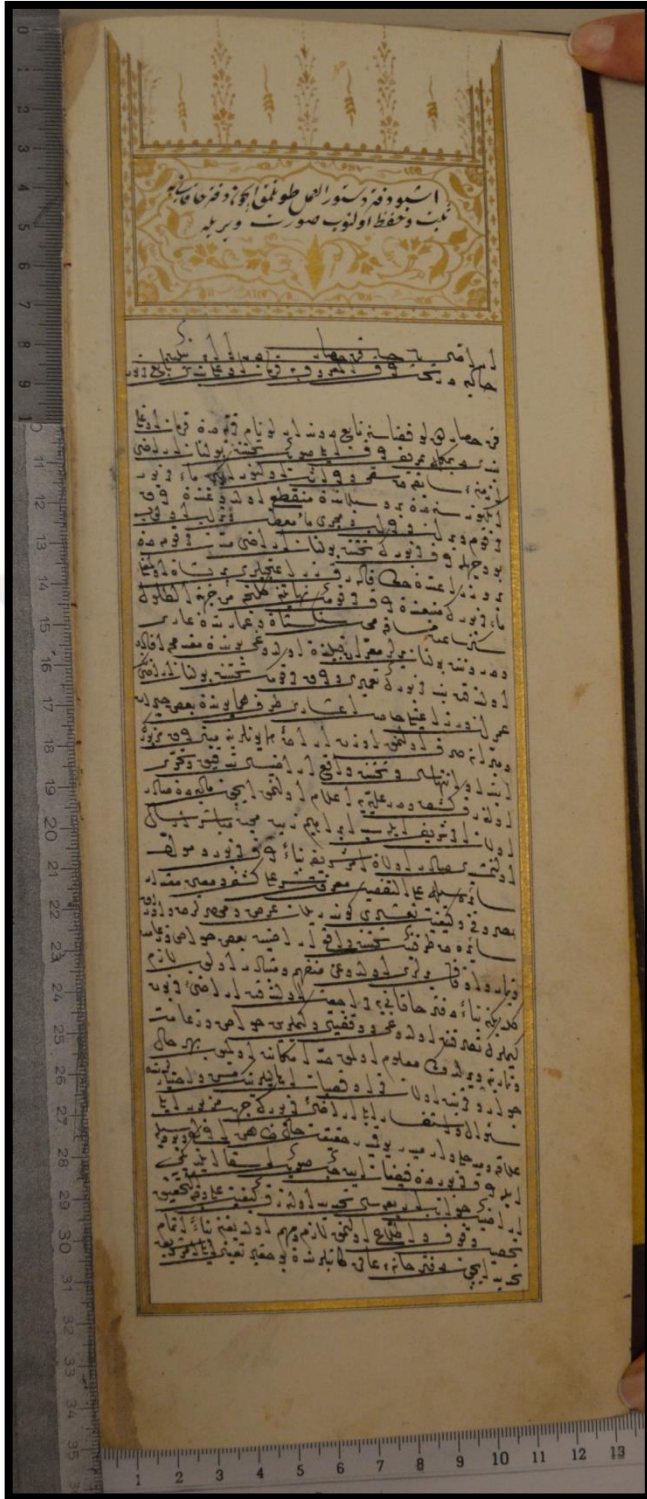
18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İklil unvan sayfası formunda yapılmıştır. Zemini boyalı klasik tezhip gibi algılansa da, aslında zemin sıvama şeklinde boyanmış, üstüne çizilen motifler çift tahrir tekniği şeklinde blok yapılmıştır. Hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklarla bezenmiştir. Yazının boş kalan kısımları

hatayı grubundan oluşan penç ve yapraklardan serbest bir tasarımla doldurulmuş ve sulu halkâr tekniği uygulanmıştır. Tığ kullanılmamıştır.

19. Kullanılan Renkler: Lacivert, altın.

20. Uygulanan Teknikler: Boyalı zemin üzerine çift tahrir tekniği ve boş zemin üzerine sulu halkâr tekniği uygulanmıştır.

Resim 4.37. Nahiye-i Karahisar Der-Liva-i Niğde

Eserin;

1. İsmi: Nahiye-i Karahisar Der-Liva-i Niğde

2. Belge Türü: Vakfiye

3. Tarihi: M. Kasım 1758 III. Osman Dönemi (H. R. Evvel 1172)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 13.6x35.7 cm

b. İç Ölçüsü: 10x31.9 cm (dikdörtgen: 24.1 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (1 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 4

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş.

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No: 132 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfi-1 Cedid 132 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2228/2189/59

11. İncelenen Eser No: 672

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b,3a kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

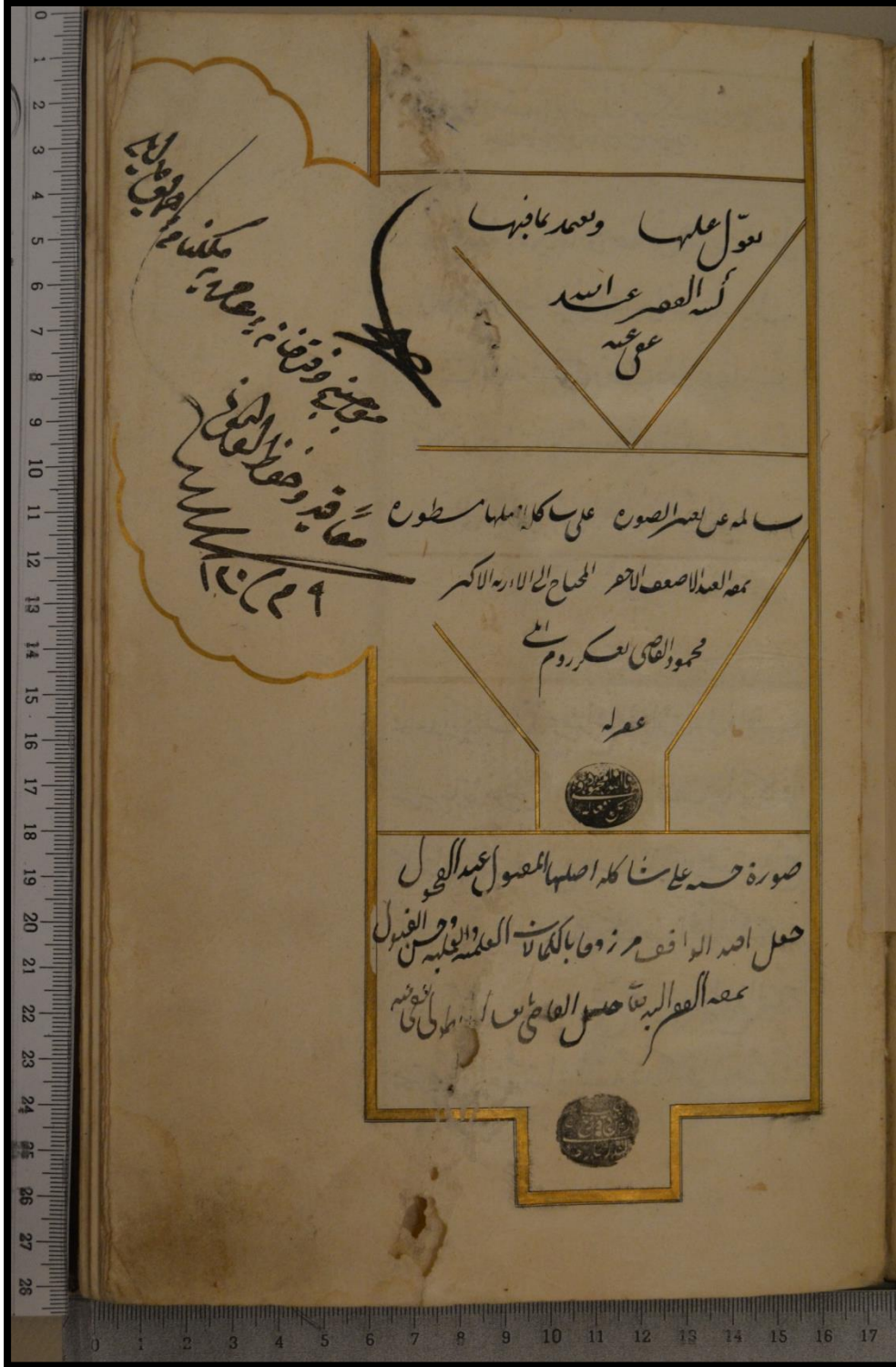
16. Vakfın Niteliği: -----

17. Açıklama: Tuğra bulunmaktadır.

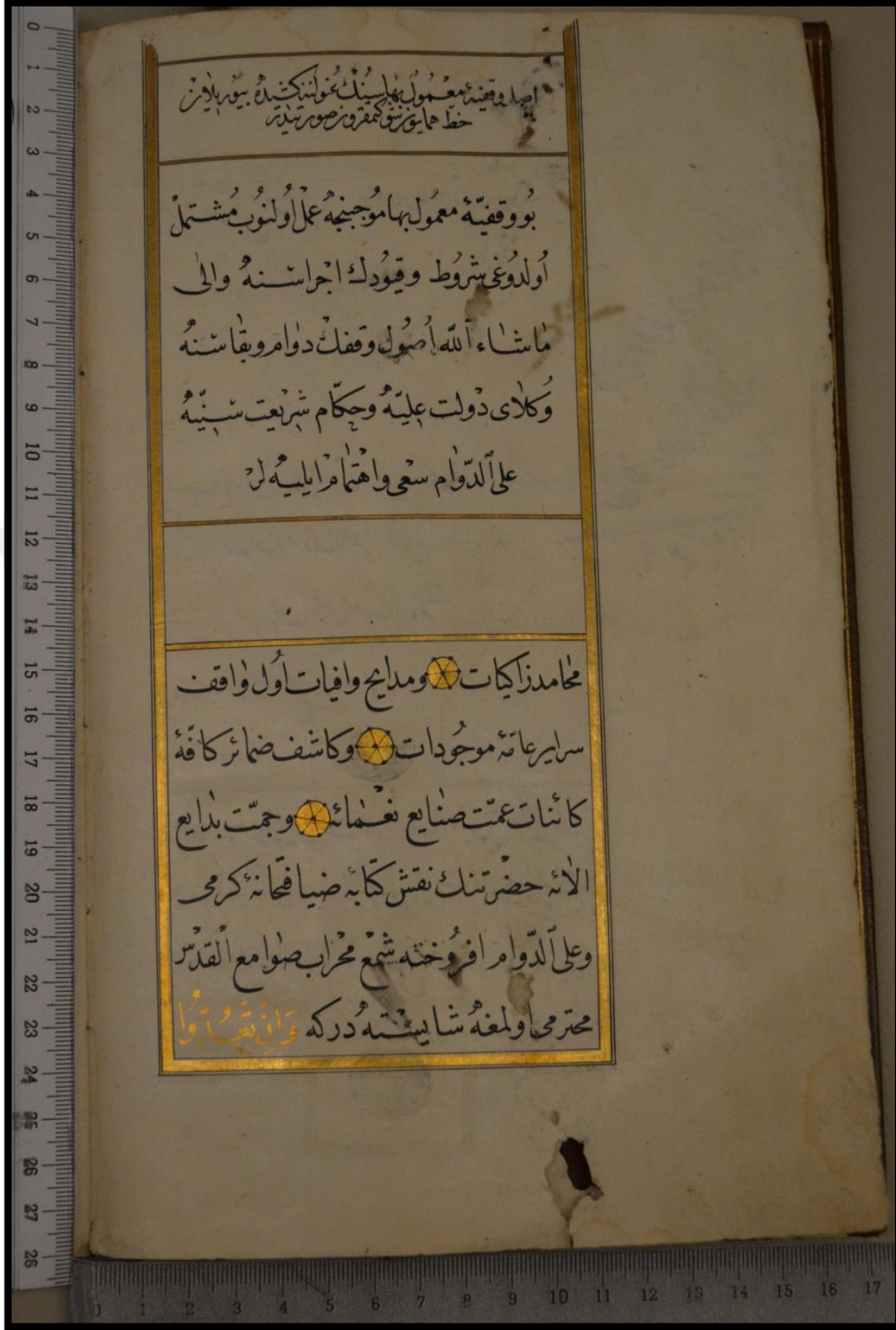
18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri: İklil unvan sayfası formunda yapılmıştır. Yazının çevresine dendanlı bir paftalama yapılmış olsa da, yazının boş kalan kısımları hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklardan serbest bir tasarımla doldurulmuş ve sulu halkâr tekniği uygulanmıştır. Nokta kullanılmamıştır. Oldukça sade olan tığlarla da sonlanmıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın

20. Uygulanan Teknikler: Beyn-es sütün tekniği mantığında sulu halkâr tekniği uygulanmıştır.

Resim 4.38. A. Çorlulu Ali Paşa Vakfı

Resim 4.39. B. Çorlulu Ali Paşa Vakfi

Eserin;

1. İsmi: Çorlulu Ali Paşa Vakfı

2. Belge Türü: Vakfiye

3. Tarihi: M. 20 Nisan 1710 III. Ahmet Dönemi (H. 20 Safer 1122)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 17.5x28.5 cm

b. İç Ölçüsü: A. 10x26.5 cm (dikdörtgen: **1.** 6 cm, **2.** 8.6 cm, **3.** 10.4 cm)

B. 9.9x24.1 cm (dikdörtgen: **1.** 20.8 cm, **2.** 9.5 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (1 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 30

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş ve noktalar kullanılmış ama her sayfasındaki noktalar farklı.

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No: 97 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-1 Cedid 97 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2172/2217/29

11. İncelenen Eser No: 53

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b, 1b, 29a, 29b, 30a kısımları

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: Sadrazam

17. Açıklama:-----

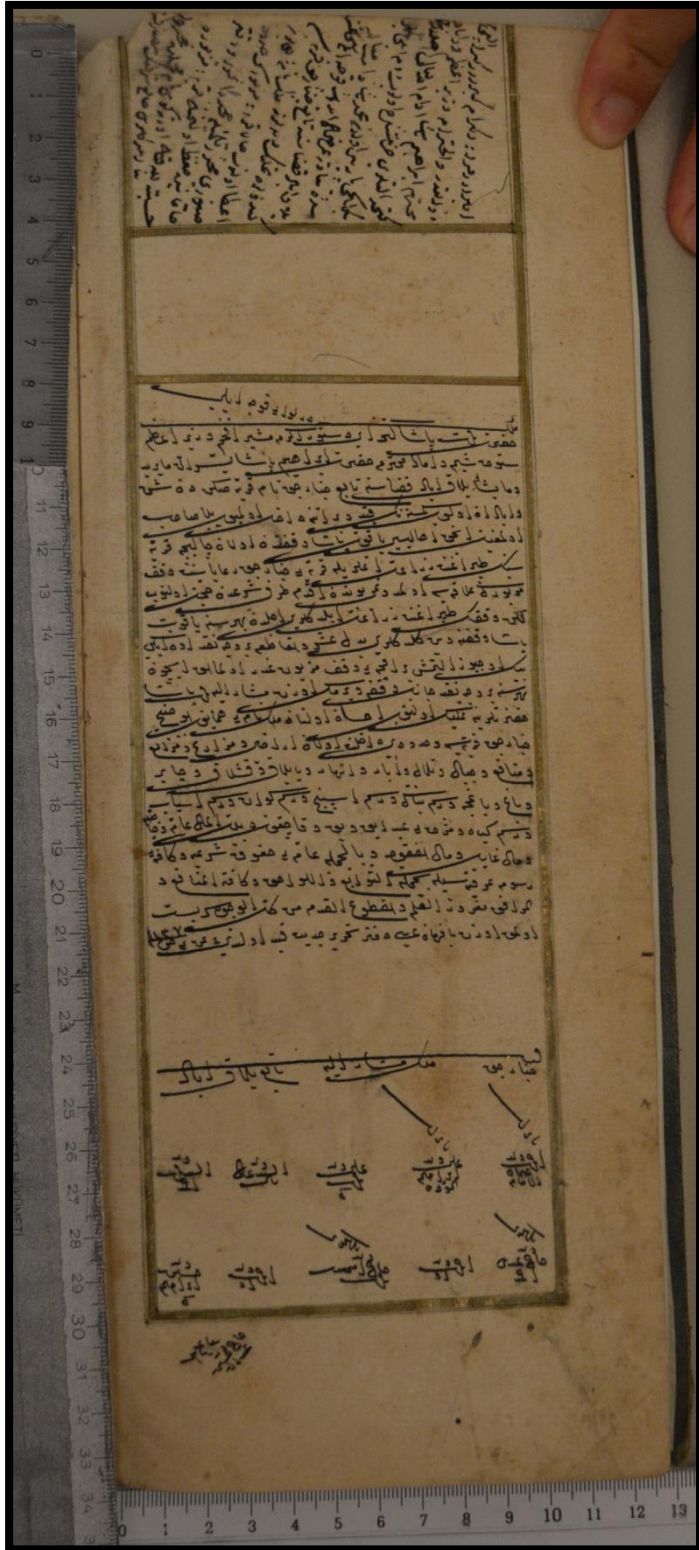
18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:

A. Sadece cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve nokta kullanılmamıştır.

B. Sadece cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve nokta kullanılmamıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın.

20. Uygulanan Teknikler: -----

Resim 4.40. Evkaf-ı Hazreti Muhammet (Mehmet) Paşa, Der-Yalak Abad

Eserin;

1. İsmi: Evkaf-1 Hazreti Muhammet (Mehmet) Paşa, Der-Yalak Abad

2. Belge Türü: Evkaf Defteri

3. Tarihi: M. 1724 III. Ahmet Dönemi (H. 1137)

4. Ölçüleri;

a. Dış Ölçüsü: 13.5x34.4 cm

b. İç Ölçüsü: 9.4x30 cm (dikdörtgen: 21.5 cm)

5. Cilt Özellikleri: Deri Cild, Şemseli

6. Eserde Vassale Olup Olmadığı: Var (2 Tane)

7. Sayfa Sayısı: 9

8. Biçimsel Özellikleri: Her sayfası cedvelenmiş ve nokta kullanılmamış

9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı: Yazma eser

10. Envanter no: (D.Y.N.) Defter Yeni No: 113 / (TKG KK) Tapu Kadastro G. Kuyud-u Kadime: (VKF. Cd.) Vakfı-1 Cedid 113 / (D.E.N.) Defter Eski No: 2223/2193/55

11. İncelenen Eser No: 80

12. İnceleme Tarihi: 02.06.2016

13. Bulunduğu Yer: Server Efendi Sergi Salonu'nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi'ne ait eser.

14. Sayfa Numarası: 1b kısmı

15. Dili: Osmanlı Türkçesi

16. Vakfın Niteliği: Paşa

17. Açıklama: Tuğra vardır.

18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Sadece cedvellerle sınırlandırılmış, tezhip için ayrılan alan boş bırakılmış ve nokta kullanılmamıştır.

19. Kullanılan Renkler: Altın

20. Uygulanan Teknikler:-----

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

“Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Defter Emni Server Efendi Sergi Salonundaki 17. ve 18. Yüzyıl El Yazması Vakfiyelerin Tezhipleri” konulu tez çalışmasında 18 adet vakfiye 34 adet eser incelenerek, müzede yer alan koleksiyona göre sınıflandırılması yapılarak belgelenmiştir.

Müzede bulunan ve incelemeye alınan eserlerden 9 adedi 17. yüzyıla, 25 adedi ise 18. yüzyıla aittir. Eserler belge türü açısından incelendiğinde; 17. yüzyılda 1 adet evkaf defteri, 5 adet vakfiye; 18. yüzyılda 8 adet evkaf defteri, 4 adet vakfiye tespit edilmiştir. 17. yüzyılda incelenen eserlerin tamamı deri cilt ve şemseli yapılmışken, 18. yüzyılda 1 adet deri cilt, şemseli ve mahfazalı, 1 adet sadece deri ciltli, 10 adet de deri cilt ve şemseli yapılmıştır. 17. ve 18. yüzyıla ait eserlerin hepsi yazma eser olup, Server Efendi Sergi Salonu’nda sergilenen Kuyud-u Kadime Arşivi’ne ait eserlerdir.

Eserler yazı dili açısından incelendiğinde; 17. yüzyıla ait 3 adet Osmanlı Türkçesi, 1 adet Arapça ve 2 adet Osmanlı Türkçesi – Arap harfli Türkçe eser varken, 18. yüzyılda eserlerin hepsi Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. 17. ve 18. yüzyıldaki eserlerin sayfa sayıları çeşitlilik göstermektedir. Eserlere eklenen vassale açısından bakıldığında 17. yüzyılda 2 eserde olup 4 eserde vassale yoktur. 18. yüzyılda ise 10 adet eserde vassale varken, 2 adet eserde bulunmamaktadır.

Süsleme özelliklerine bakıldığında; 17. yüzyılda 2 adet eserde tuğra ve tezhip örneği, 18.yüzyılda 6 eserde tuğraya 8 eserde de tezhip örneklerine rastlanmıştır. 17. ve 18. yüzyılda yapılan eserleri biçimsel özellik olarak incelediğimizde; eserlerin hepsi cedvellenmiş fakat hepsinde nokta kullanılmamış, kullanılan noktalarda da 17. yüzyılda hepsinin aynı olduğu, 18. yüzyılda ise bir kısmının aynı bir kısmının aynı olmadığı gözlemlenmiştir.

Eserler motif ve kompozisyon özellikleri açısından incelendiğinde; her iki yüzyılda da sadece unvan sayfası kullanılmış ancak bu unvan sayfalarının içerisinde çeşitlilik göstermiş, 17. yüzyılda 5 adet eser kubbeli formda tezhiplenmiş, 4 adet eserde ise cedvelleri çekilmiş ancak tezhip alanı boş bırakılmıştır. Sadece 1 eser rumilerle

paftalara ayrılmış ve beyn-es sütün tekniği uygulanmış, 3 eserde hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklar kullanılmış, 5 eserde oldukça sade tığlar ve duraklar tercih edilmiştir. 18.yüzyılda ise 5 adet eser kubbeli formda, 7 adet eser ikkil formunda, 3 adet eser mürekkep formunda, 2 adet eser muska formunda yapılırken 3 adet eserde ise cedevelleri çekilmiş ancak tezhip alanı boş bırakılmıştır. 18. yüzyıla ait 25 eserin 8 adedi hem rumilerle paftalara ayrılmış hem de hatayi grubundan oluşan penç ve yapraklar kullanılmış, 12 adet eserde ise sadece hatayi grubundan oluşan motifler kullanılmış, 13 eserde oldukça sade tığlar tercih edilirken, 8 eserde duraklar tercih edilmiştir.

Eserler kullanılan renkler açısından incelendiğinde; bir eser hariç bütün eserlerde altın kullanılmış altının dışında ise 17.yüzyılda lacivert, siyah, beyaz, kırmızı, pembe, lila, turuncu ve yeşil renkler, 18. yüzyılda ise lacivert, siyah, beyaz, kırmızı, pembe, turuncu, yeşil, mavi, açık mavi, turkuaz, sarı ve kahverengi renkleri kullanılmıştır. Eserler uygulanan teknikler açısından incelendiğinde; zer-ender-zer tekniği, zemini boyalı klasik tezhip tekniği, sulu hâlkâr ve çift tahrir olmak üzere dört teknik uygulanmıştır. 8 esere hiçbir teknik uygulanmamış sadece cedvelleri çekilmiş, yazı ve tezhip yapılması gereken alan boş bırakılmıştır.

Eserler dış ölçüleri açısından incelendiğinde; 17. yüzyılda vakfiyelerde, eni 14.5 ila 19.5 cm aralığında, boyu ise 21.9 ila 30.5 cm aralığında (14.5x21.9 cm, 16.7x24.6 cm, 16.9x26.7 cm, 18.5x30.5 cm, 19.5x29.5 cm) ölçülmüştür. Evkaf defterlerinde ise; 17.5x28.9 cm olan tek bir ölçü tespit edilmiştir. 18. yüzyılda vakfiyelerde, eni 13.6 cm ila 20.1 cm aralığında, boyu ise 28.5 ila 35.7 cm aralığında (13.6x35.7 cm, 15.1x33.9 cm, 17.5x28.5 cm, 20.1x30.4 cm) ölçülmüştür. Evkaf defterlerinde ise; eni 13.5 cm ila 19 cm aralığında, boyu ise 27.7 ila 48 cm aralığındaki (13.5x34.4 cm, 14.3x42.4 cm, 16x44.5 cm, 16.8x30.6 cm, 18x29.7 cm, 18.8x28.9 cm, 19.3x27.7 cm, 19.5x48 cm) ölçüler tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Bu çalışmada müzede bulunan eserler, müze envanterleri incelenerek eksik bilgilerin tamamlanması amaçlanmıştır.

Araştırma yapılan Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Defter Emni Server Efendi Sergi Salonu'nda bulunan eserlerin bir kısmı müzenin sergi kısmında, diğer kısmı ise depo arşivinde yer almaktadır. Depo arşivinde yer alan diğer vakfiyelerin de hem teşhir edilmesi hem de gün yüzüne çıkıp havalanmaları açısından oldukça önemlidir.

Araştırmada faydalanılan kataloglarda, detaylı boyut ölçüleri ve hangi renkleri içerdiği bulunmamaktadır. Bunların tespit edilip kataloğa eklenmesi eserlerin korunması ve her araştırmada ısı, ışık, temas ve yıpranmaya maruz kalmaması açısından oldukça önemlidir. Restorasyon görüp görmediği belirlenerek yine kataloglara eklenebilir bir bilgi olabilir.

Defterlerin hepsinin dili Osmanlı Türkçesi ve Arap harfli Türkçe olmasından dolayı içerikleri, hattatları hakkında detaylı ve yeterli bilgi alınamamıştır. Bundan sonraki çalışmalarda bu bölümün incelenmesi kurum açısından faydalı olacaktır.

Ülkemizin kültürel öğelerini dünyaya tanıtmak açısından bakanlıkların ve müdürlüklerin içerisinde yer alan müzelerin önemi daha çok gündeme gelmelidir. Müzelere gereken önemin verilmesi, müze envanter kayıtlarında yer alan bilgilerin, bu çalışmada ortaya konulan bilgiler doğrultusunda genişletilerek güncellenmesi, kataloglar hazırlanması eserlerin daha doğru değerlendirilmesi açısından fayda sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Akar, A. ve Keskiner, C. (1978). *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*. İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları:2.
- Algaç, Ş. (2000). *Anadolu Selçukluları ve Beylikleri Dönemi Tezhip Sanatı (XIII.-XV. yüzyıllar)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arseven, C. E. (1975). *Sanat Ansiklopedisi 4, 1982–1986, Tezhip*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- AŞICI, S. (2012). Kitap Dostu Bir Sultan: Fatih. A. R. Özcan, (Editör). *Hat ve Tezhip Sanatı*. 2. Baskı. Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 301-320.
- Biol, İ. A. (2012). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopesi, Tezhip*, 41. Cilt. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Biol, İ. A. (2008). *Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı, Çizim Tekniği ve Çeşitleri*. İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları.
- Biol, İ. A. ve Derman, F. Ç. (1991). *Türk Tezyîni Sanatlarında Motifler*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Derman, F. Ç. (2012). Osmanlı'da Klasik Dönem Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566 Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl. A. R. Özcan, (Editör). *Hat ve Tezhip Sanatı*. 2. Baskı. Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 343-360.
- Derman, F. Ç. (2012). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopesi*, 41. Cilt. İstanbul.
- Ersoy, A. (1998). *Türk Tezhip Sanatı*. İstanbul: Akbank Yayınları.
- Gülnihal, K. (2012). Tezhip Sanatında Yenilik Arayışları: II. Bayezid Dönemi. A. R. Özcan, (Editör). *Hat ve Tezhip Sanatı*. 2. Baskı. Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 321-342.
- Gülnur, D. (2012). 18. Yüzyıl Tezhip Sanatı. A. R. Özcan, (Editör). *Hat ve Tezhip Sanatı*. 2. Baskı. Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 397-416.
- Işık, S., Kadioğlu, S. ve Yıldırım, M. (2012). *Kuyûd-ı Kadîme Arşiv Kataloğu*, Yayın No: 4. Ankara: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Arşiv Dairesi Başkanlığı.
- Keskiner, C. (1996). Türk Tezhip Sanatı. *Art Decor* 39, 213.

- Meriç, A. (2000). *Kullanılan Malzeme, Tasarım ve Uygulama Aşamaları Doğrultusunda, Türk Kitap Sanatlarında Tezhipli Bir Eserin Analizi*. Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri 4-7 Kasım 1997, II. Cilt. s. 107-111. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Osmanlı'dan Günümüze Tapu Arşiv, Yayın No: 1*. (2008). Ankara: T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Arşiv Dairesi Başkanlığı.
- Öz, M. (2010). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopesi, Tahrir*, Cilt 39. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Özcan, A. R. (2009). *Hat ve Tezhip Sanatı*. 1. Baskı. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı,
- Özcan, A. R. (2012). Tezhip Sanatında Tasarım Kurgusu. A. R. Özcan, (Editör). *Hat ve Tezhip Sanatı*. 2. Baskı. Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 479-488.
- Özgüdenli, O. G. (2012). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopesi, Vakfiye*, Cilt: 42. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Özkeçeci, İ. ve Özkeçeci, Ş. B. (2014). *Türk Sanatında Tezhip*. 1. Baskı. İstanbul: Yazıgen Yayıncılık.
- Tanıncı, Z. (1999). *Osmanlı Sanatında Tezhip, Osmanlı, 11*. Ankara, Yeni Türkiye Yayınları.
- Tanıncı, Z. (2004). *Kitap ve Tezhibi, Osmanlı Uygarlığı, 2*. İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Tanıncı, Z. (2009). Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı. A. R. Özcan, (Editör). *Hat ve Tezhip Sanatı*. 2. Baskı. Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 243-282.
- Taşkale, F. (2012). 20. Yüzyıl Tezhip Sanatı. A. R. Özcan, (Editör). *Hat ve Tezhip Sanatı*. 2. Baskı. Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 417-436.
- Toktaş, P. (2015). Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivinde Bulunan Müstakil Vakfiyelerdeki Ebruların İncelenmesi. *Turkish Studies*, s. 941,962.
- Ünver Mesara, G. ve İrteş, M. (2016). *Türk Tezyini Sanatlarında A. Süheyl Ünver ve Yeni Terkipleri*. İstanbul: Nakkaş Tezyini Sanatlar Merkezi.
- Üstün, A. (1994). *Türk Tezhip Sanatı ve Bugünkü Eğitim Çalışmalarına Etkileri, Gelecekte Neler Yapılabileceğine Dair Sınırlı Bir Araştırma*. Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Kasım 1992, İzmir, s. 455-460.

Kültür Bakanlığı Halk Kùltürlerini Araştırma ve Geliřtirme Genel Mùdùrlùğü
Yayınları: 201, Maddi kùltür Dizisi:11, Ankara.

Yüksel, H. (2012). *Tùrkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopesi, Vakfiye*, Cilt: 42.
İstanbul: Tùrkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.

EK-1.

Eserin;

1. İsmi:
2. Belge Türü:
3. Tarihi:
4. Ölçüleri:
5. Cilt Özellikleri:
6. Eserde Vassale Olup Olmadığı:
7. Sayfa Sayısı:
8. Biçimsel Özellikleri:
9. Yazma/ Matbu Eser Olup Olmadığı:
10. Envanter No:
11. İncelenen Eser No:
12. İnceleme Tarihi:
13. Bulunduğu Yer:
14. Sayfa Numarası:
15. Dili:
16. Vakfın Niteliği:
17. Açıklama:
18. Motif ve Kompozisyon Özellikleri:
19. Kullanılan Renkler:
20. Uygulanan Teknikler:

EK-2

T.C.
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı

Sayı : 58124926-806.02.02/E.450294
Konu : Araştırma Hizmetleri

25.02.2016

Sayın Aslı Seda AKBAŞ
Emek 5. Cadde No:6/2 Nergis Apt.
Çankaya/ANKARA

İlgi : 24.02.2016 tarihli dilekçeniz.

Araştırmalarınızı, tapu kayıtlarına sirayet ettirmemek ve Bakanlar Kurulu'nun 01.03.2002 tarih ve 24682 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 31.01.2002 tarih ve 3681 sayılı kararı eki "Devlet Arşivlerinde Araştırma ve İnceleme Yapmak İsteyen Türk ve Yabancı Uyruklu Gerçek ve Tüzel Kişilerin Tabi Olacakları Esaslar"a uymanız ve hazırlayacağınız eserden Genel Müdürlüğümüze bir nüsha bırakmanız kaydıyla Arşivimizde inceleme yapmanızda sakınca görülmemiş olup; araştırmalarınız sırasında da konunuzla alakalı defterlerden talebiniz doğrultusunda idarece uygun görülen miktarda ücreti mukabili kopya alma imkanı sağlanacaktır.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır

Zeynel Abidin TÜRKOĞLU
Genel Müdür a.
Arşiv Dairesi Başkanı

Not: 5070 sayılı elektronik imza kanununun 5.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

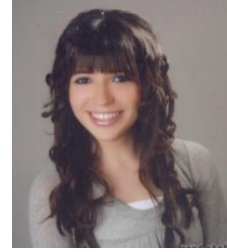
Yukarı Dikmen Mah. Turan Güneş Bulvarı 648. Cad. No:53/C Oran Çankaya Ankara
Tel: 0312 551 23 01 Faks: 0312 490 59 47
<http://www.tkgm.gov.tr/tr/sayfa/iletisim>

Bilgi için:Şerafettin ÇEKMECE
Memur

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Akbaş, Aslı Seda
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 19.11.1986 – Seydişehir
Medeni hali : Bekar
Telefon : 05072366387
Faks : ---
e-mail : aslisedaakbas@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	2011
Önlisans	Akdeniz Üniversitesi Serik Meslek Yüksek Okulu	2006
Lise	Selçuklu Atatürk Lisesi	2003

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2005	Martı Myra Otel	Hobby Center Merkezi Müdürü
2012	Portekiz/Lizbon Associa De Amizade Lusa-Turca (Lizbon Türk Derneği)	Sanat Eğitmeni

Yabancı Dil İngilizce

Stajlar

- 2007- Ankara Etnografya Müzesi
- 2008- İstanbul Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi
- 2008- Edirne Selimiye Eski Cami
- 2009- Bursa (İznik), Karaman, İzmir (Ödemiş-Birgi)
- 2011- Konya Kız Meslek Lisesi

Sergiler

- 2008- S.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü 3. Öğrenci Sergisi
- 2009- S.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü 4. Öğrenci Sergisi
- 2010- S.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü 5. Öğrenci Sergisi
- 2011- S.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Mezuniyet Sergisi
- 2011- S.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Öğrenci Eserleri Albümü
- 2012- S.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Öğrenci Sergisi
- 2014- G.Ü. Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Lisansüstü Öğrenci Sergisi
- 2016- Ç.K.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi “8 Mart Dünya Kadınlar Günü” Uluslar arası Jürili Karma Sergisi
- 2016- G.Ü. Sanat ve Tasarım Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü “Gelenekten Geleceğe-2” Jürili Karma Sergisi

GAZİ GELECEKTİR..

